

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Arkivexemplar.

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

PRISER OCH KONSUMTION

LEVNADSKOSTNADERNA

ÅR 1952

KUNGL. SOCIALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1956

Centralbiblioteket

Allmänna

Ref.

Oi-c

SOS

Ref. (.)
01 (P)

98.5.6

Rep. (maj)

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

PRISER OCH KONSUMTION

LEVNADSKOSTNADERNA

ÅR 1952

KUNGL. SOCIALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1956

OFFICIAL STATISTICS OF SWEDEN
PRICES AND CONSUMPTION

FAMILY EXPENDITURE
IN 1952

THE ROYAL SOCIAL WELFARE BOARD

Stockholm 1956

K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI

FÖRORD

Härmed framläggs den slutliga redogörelsen för resultaten av 1952 års levnadskostnadsundersökning. Denna undersökning utfördes i början på 1953, och resultaten utnyttjades samma höst för en revision av den budget som låg till grund för levnadskostnadsindex. Sedermera har materialet också använts för att ge vissa vägningstal för konsumentprisindex.

En preliminär redogörelse för undersökningens allmänna resultat lämnades i Sociala Meddelanden nr 1 för 1954. Materialet har vidare kommit till användning för åtskilliga specialbearbetningar, bl. a. rörande barnkostnaderna, de indirekta skatterna m. m.

Ledningen av arbetet med undersökningen har handhåfts av förste aktuarierna Elisabeth Wiberg och Linnéa Jonsson, vilka även utarbetat föreliggande redogörelse. Kap. I, III—V samt bilaga 2 har författats av Elisabeth Wiberg, kap. II, VI—VIII samt bilaga 3 av Linnéa Jonsson.

Stockholm i oktober 1955.

ERNST BEXELIUS

ERLAND V. HOFSTEN

INNEHÅLL

	Sid.		Sid.
Sammanfattning på engelska	6	Kap. V. Bostad, bränsle och lyse	38
Kap. I. Undersökningens planläggning och utförande	9	1. Bostadens upplåtelseform och beskaffenhet	38
1. Inledning	9	2. Utgifterna	40
2. Stickprovet	9	Kap. VI. Kläder, skor, tyger och garner m. m	43
3. Materialinsamlingen	10	Kap. VII. Övriga utgifter	49
4. Bortfallet	12	1. Möbler och husgeråd	50
Kap. II. Materialets sammansättning och bearbetning	15	Utgifter inom olika hushålls- typer. Utgifterna fördelade efter äktenskapets längd. In- köpsfrekvensen. Hushålls- maskiner.	
1. Materialets sammansättning. Hushållens fördelning och sammansättning. Jämförelser med folkräkningsutgifterna.	15	2. Kroppsvård, rengöringsmedel	53
2. Bearbetningen	19	3. Sjukvård	54
Granskning och avstämning. Hålkort. Värdering av natu- raposter.		4. Förenings- och försäkrings- avgifter	54
3. Medelfel	21	5. Undervisning, läsning, skriv- materiel	55
Kap. III. Konsumtionsutgifterna och deras fördelning på större poster ...	22	6. Tele- och postavgifter	56
1. Konsumtionsutgift och in- komst	22	7. Nöjen och rekreation	57
2. Konsumtionsutgifternas för- delning inom olika hushålls- typer	24	8. Resor	58
3. Konsumtionsutgifternas för- delning vid olika inkomst- läge	26	9. Tobak	60
4. Konsumtionsutgifternas för- delning inom olika ortgrup- per	30	10. Hemhjälp	61
Kap. IV. Mat och dryck	33	11. Gåvor, understöd	61
1. Materialet	33	12. Diverse utgifter	61
2. Utgifterna för livsmedel ...	33	13. Räntor och skatter	61
3. Utgifterna för vin och sprit	37	Kap. VIII. Inkomster och sparande	63
		1. Inkomster	63
		Inkomstbegreppet. Hushäl- lens inkomster. Individernas inkomster.	
		2. Sparande	69
		Definition av sparandet. Hus- hållens sparande. Individernas sparande.	
		Bilaga 1. Intervjuområden vid undersök- ningen	72
		Bilaga 2. Hushållsurvalet	73
		Bilaga 3. Några metodprovningar för lev- nadskostnadsundersökningar	76
		Bilaga 4. Ordlista på engelska	86

Symboler använda i tabellerna

Explanations of symbols

Intet finnes att redovisa	—	<i>Magnitude nil</i>
För litet för att upptagas	0	<i>Magnitude less than half of unit employed</i>
Uppgift ej tillgänglig eller alltför osäker för att angivas	<i>Data not available or too uncertain to be stated</i>
Uppgiften bygger på 10—24 observationer	()	<i>Statement based on between 10 and 24 observations</i>
Logiskt omöjlig uppgift	<i>Category not applicable</i>

CONTENTS

	Page		Page
Summary in English	6	Chap. VI. Clothing, shoes, dress materials, yarn etc.	43
Chap. I. The planning and execution of the inquiry	9	Chap. VII. Other expenditures	49
1. Introduction	9	1. Furniture and household goods	50
2. The sample	9	Expenditures in different types of households. Expenditures in marriages of different duration. Frequency of purchases. Household machines.	
3. The collection of data ..	10	2. Personal care and cleaning materials	53
4. Non-response	12	3. Medical care	54
Chap. II. The composition and compilation of the material	15	4. Society membership fees and insurance premiums	54
1. The composition of the material	15	5. Education, reading, writing materials	55
The grouping of the households. Comparisons with census data.		6. Telephone and telegram charges, postage	56
2. The compilation	19	7. Entertainment and recreation	57
Checking and reconciliation. Punch cards. Valuation of items in kind.		8. Travelling	58
3. Standard error	21	9. Tobacco	60
Chap. III. The expenditures on consumer goods and their grouping into major items	22	10. Domestic help	61
1. Expenditures on consumer goods and income	22	11. Presents, allowances	61
2. Expenditures on consumer goods in different types of households	24	12. Sundry expenses	61
3. Expenditures on consumer goods according to economic level	26	13. Interest and taxes	61
4. Expenditures on consumer goods in different locality groups	30	Chap. VIII. Income and savings	63
Chap. IV. Food and beverages	33	1. Income	63
1. The material	33	The term »income». Households' incomes. Individuals' incomes.	
2. The expenditures on food	33	2. Savings	69
3. The expenditures on wines and spirits	37	The definition of »saving». Households' savings. Individuals' savings.	
Chap. V. Housing, fuel and light ...	38	Appendix 1. Interview districts covered by the inquiry	72
1. Form of lease and nature of the dwellings	38	Appendix 2. The procedure of sampling households	73
2. The expenditures	40	Appendix 3. Studies of methods of family expenditure surveys	76
		Appendix 4. Glossary in English	86

Summary

This volume deals with an investigation into family expenditure during 1952. It covered households of all types and within all social classes throughout the country. About 700 households were selected. For the collection of data the interview method was used together with account-book records for the food items. The interviews included all items of expenditure and referred to the entire year; the account-book records referred to March 1953—February 1954 but covered only a fortnight for each individual household.

The sampling method may be described as stratified two-stage sampling. The primary sampling units (interview districts) were taken from a master sample prepared by the Central Bureau of Statistics of Sweden. As the number of secondary units (households) to be selected in this study was rather small, the original 71 primary units were reduced to 39. For this purpose some of the original strata were grouped two by two or three by three into larger strata. From each of these larger strata one of the formerly selected primary units was picked out at random.

The secondary units were selected by systematic sampling with probabilities

$$P_{ijh} = \frac{1}{P_{ij}} \cdot \frac{1}{k}$$

P_{ij} being the probability of the primary sampling unit in question and $\frac{1}{k}$ being the over-all sampling fraction, determined so as to give about 700 households.

The sample of households was based on the census returns for 1951. To facilitate the field work and reduce the costs the households in large cities were grouped in fives in the neighbourhood of each other and in other places in threes.

As the Social Welfare Board has no permanent staff of interviewers, 38 persons were especially employed for the collection of data in this survey. Before starting the field work, they took part in a 4-day instructional course.

Each of the interviewers had to visit 15—20 households. While the work was going on the interviewers were whole-time employees of the Social Welfare Board. Only a few of them worked in their own home district.

The actual non-response was 14 per cent, and of this 6.5 per cent were refusals. The non-response decreased from 19 per cent in the three largest cities (Stockholm, Göteborg, Malmö) to 13 per cent in other cities and small places, and to 10 per cent in rural districts.

The main classification of the material has been according to the following types of households:

- 1) Husband and wife with minor children (under 16 years of age)
- 2) Husband and wife without children at home
- 3) Persons living alone
- 4) Mixed households, among others families with adult children at home (with or without younger children).

The main subject of this study is the expenditures on consumer goods, but information about taxes, savings and income was also obtained.

The expenditures on consumer goods include certain items in kind, chiefly food and fuel produced on the consumer's own farm, as well as payment in the form of services such as free board and lodging and free transportation. Items in kind have as far as possible been valued at consumer prices. This is the case, for instance, with food and fuel from the consumer's own farm. The cash value of free board and journeys, however, is based on official tax estimates.

Residence in owner-occupied homes, the use of private cars and several other items have not been dealt with as income in kind; only the expenditures in cash on purchase, amortization, interest, repairs and the like are included. In the case of owner-occupied homes purchase and amortization have been regarded as investments and not included in the expenditure on consumer goods.

The average total expenditure on consumer goods amounted to 9 700 kr, and varied from 4 800 kr in the smallest households to 15 100 kr in the largest ones. See tables 11 and 13. These tables also give the expenditures on different items.

Food and beverages amounted to 37 per cent of the total consumption expenditure, the main part or 28 per cent relating to purchased foodstuffs, 3 per cent to foodstuffs in kind, 4 per cent to meals out and 2 per cent to wines and spirits. Families with children spent more of their income on food than other households, though this applies only to purchased articles. The mixed households had a higher figure for food in kind than other households, partly owing to the fact that there were more farmers among the mixed households than among the others.

Housing, fuel and light absorbed, on an average, 13 per cent of all expenditures on consumer goods; persons living alone spent relatively more on this item than other households. The comparatively low figure for the largest mixed households is once again due to the fact that there were more farmers among these households than among the others. Furniture and household goods were not included in the housing item except kitchen ranges, refrigerators, kitchen cupboards etc. belonging to the house or to the apartment.

The average expenditure on clothing was about the same as on housing, fuel and light, but within the different types of households there were several substantial differences. The largest mixed households — containing more young adult persons than the other groups — spent 16 per cent of all their expenditures on clothing, but husbands and wives without children only 11 per cent. For families with children and persons living alone the figures were 13 and 12 per cent respectively. Clothes accounted for the greater proportion of this item (7/10ths). Yard goods, sewing materials and paid help for dressmaking and mending about 1/10th — though these items were probably underestimated in this investigation — and shoes 2/10ths. As might be expected, this latter figure was somewhat higher in families with children than in other households.

Among the other expenditures, which together represented 37 per cent of the whole budget, the most important items were travelling, medical care, personal care and cleaning materials, furniture and household goods, entertainment and recreation, and, finally, presents and allowances. No other item took, on an average, as much as 3 per cent of the total expenditure.

Owing to the difficulty of obtaining adequate income data for farmers and other entrepreneurs, the households are grouped according to total consumption expenditure instead of according to income.

Tables 16—18 show the expenditures on different items in different groups. Each of the tables refers to a certain type of household. The mixed households, which differ widely among themselves, have not been classified according to economic level.

The well-known tendency towards decreasing food percentage with increasing resources is found to exist in this material also. This tendency was most accentuated in the case of husbands and wives without children. The percentage for »Other expenditure» increased with increasing income.

The housing and clothing percentages show a more varying picture. For families with children there were only small differences between the various groups in this respect. In the group husbands and wives without children the housing percentage declined fairly rapidly, while the clothing percentage increased slightly with increasing income. For persons living alone there was a wide gap between the lowest income bracket (under 3 000 kr per annum) and the two others. The housing percentage decreased and the clothing percentage increased. In the lowest income bracket the percentages for housing and for »Other expenditure» were about the same.

Mention should also be made of some interesting items among »Other expenditure». The items that varied most widely with income seemed to be travelling, entertainment and recreation and domestic help. Travelling, for instance, increased in families with children from 407 kr (5 per cent) in the lowest total income group to 2 358 kr (12 per cent) in the

highest group; domestic help increased from 21 kr (0,3 per cent) to 466 kr (2.4 per cent).

In the group husbands and wives without children the travelling expenses rose from 114 kr (3 per cent) to 1 013 kr (8 per cent), and among persons living alone from 60 kr (3 per cent) to 502 kr (7 per cent).

Items such as medical care, personal care and cleaning materials, education,

reading and writing and, finally, tobacco increased at about the same rate as income.

In Sweden there are certain differences in consumption patterns and levels of living between rural and urban districts. Table 19 gives a summary. It should be remarked that not only the expenditures on consumer goods but also the size of households differed as between the various types of districts.

Kap. I. Undersökningens planläggning och utförande

1. Inledning

Alltsedan 1913 har socialstyrelsen företagit levnadskostnadsundersökningar. Under tiden före andra världskriget skedde undersökningarna enligt bokföringsmetod bland hushåll, som av intresse för saken åtagit sig att medverka. I och med samplingteoriens utveckling under 40-talet blev kravet på ett slumpmässigt urval av undersökningseenheter vid stickprovsundersökningar allt starkare, och detta medförde en omprövning av metoderna för materialinsamlingen vid levnadskostnadsundersökningarna. Den metod som sedan 1948 har tillämpats av socialstyrelsen är en kombination av intervju- och bokföringsmetoden. Vid intervjuerna insamlas uppgifter om utgifterna för samtliga varor och tjänster under föregående år, och genom bokföring i efterhand erhålles upplysningar om livsmedelskonsumtionen fördelning på olika födoämnen.

En utförlig historik över socialstyrelsens tidigare undersökningar återfinns i publikationen *Levnadskostnaderna i tätortshushåll år 1948*, och såväl i denna redogörelse som i publikationen *Levnadskostnaderna på landsbygden år 1951*, diskuteras metoderna för materialinsamlingen vid detta slag av undersökningar.

Den nu redovisade undersökningen av år 1952 tillkom i första hand för att ge vägningsstal för konsumentprisindex.

2. Stickprovet

Stickprovet gjordes liksom vid tidigare undersökningar i två etapper, var-

igenom fältarbetet koncentrerades till vissa orter, och kostnaderna följaktligen kunde begränsas. Först gjordes ett urval av intervjuområden (primära urvalsenheter), och därefter utlottades hushållen — undersökningseenheterna — inom dessa områden.¹ Stickprovet byggde denna gång på ett basurval bestående av 71 primära urvalsenheter, som konstruerats inom statistiska centralbyrån.² 18 av de primära enheterna utgjordes av större städer med omgivande mindre orter och landsbygd, vilka områden vart och ett bildade ett särskilt stratum och därigenom blev självskrivna som intervjuområden. De övriga 53 enheterna hade utlottats ur lika många strata.

Då det ansågs bli alltför kostsamt att utnyttja alla 71 enheterna i en undersökning på endast 700 hushåll, begränsades urvalet till 39 enheter. Av de 18 större städerna uttogs 16 och av de övriga 23 enheter. I det förra fallet medtogs utan ändring 14 enheter, medan de övriga fyra, nämligen Uppsala och Linköping samt Eskilstuna och Västerås, sammanställdes två och två, varefter en av dem utlottades. Som vikter användes antalet invånare. Av de övriga 53 strata sammanfördes 50 i grupper om två och två eller tre och tre till 20 större strata. De nybildade storstrata skulle givetvis vara så homogena som möjligt. De återstående tre av de ursprungliga strata var så särpräglade, att de inte lämpligen kunde kombineras med något annat stratum.

¹ Angående beskrivning av undersökningseenheten, se sid. 15.

² Ej samma basurval, som numera används av centralbyråns utredningsinstitut.

I vart och ett av de nybildade strata förelåg alltså två eller tre utvalda enheter, av vilka återigen en utlottades. Därvid tilldelades varje enhet en sannolikhet proportionell mot antalet invånare i det stratum, som enheten representerade.

Hushållsurvalet gjordes speciellt för levnadskostnadsundersökningen. Som material användes mantalsuppgifterna för år 1952, avseende tillståndet den 1 november 1951. Man räknade som förut nämnts med att ta ut ca 700 hushåll. Antalet utvalda hushåll i en viss primär enhet skulle vara proportionellt mot hela antalet hushåll i det stratum, som enheten representerade och således oberoende av själva enhetens storlek. Ett sådant resultat uppnår man genom att bestämma sannolikheten för ett hushåll att väljas enligt följande formel

$$P_{ijh} = \frac{1}{P_{ij}} \cdot \frac{1}{k}$$

där P_{ijh} betecknar sannolikheten för ett visst hushåll i j :te primära urvalsenheten i i :te stratum, P_{ij} betecknar den sannolikhet med vilken ovannämnda primära enhet blivit utvald, och $\frac{1}{k}$ är förhållandet mellan antalet hushåll i undersökningen och antalet hushåll i hela riket (urvalsfraktionen). P_{ij} är proportionell mot respektive enheters storlek. Det är tydligt, att ju större den primära enheten är i förhållande till hela stratum, dvs. ju större P_{ij} är, desto mindre andel av hushållen därinom kommer att väljas.

Urvalsfraktionen $\frac{1}{k}$ sattes till $\frac{1}{3\,600}$, vilket med utgångspunkt från ca 2,5 milj. hushåll i hela landet beräknades ge det antal som undersökningen skulle omfatta. I de självskrivna intervjuområdena, där $P_{ij} = 1$, var alltså sanno-

likheten för ett visst hushåll att väljas $= \frac{1}{3\,600}$. För övriga intervjuområden

växlade den mellan $\frac{1}{26}$ och $\frac{1}{711}$. Dessa

urvalsfraktioner skulle betyda en stor geografisk spridning av hushållen trots tvåstegssamplingen och medföra höga resekostnader för intervjuarna. För att motverka detta utvalde man hushållen i grupper om fem och fem (Stockholm, Göteborg, Malmö) eller tre och tre (landet i övrigt). I stället för att ta ut vart n :te hushåll, tog man vart $5n$:te eller $3n$:te samt, efter vissa regler, 4 respektive 2 hushåll i omedelbar närhet av det först utvalda inom varje grupp. Eftersom mantalsblanketterna till stor del ligger i geografisk följd, så fick man på detta sätt vanligen grupper av 5 eller 3 hushåll i varandras grannskap.

Enär över ett år hade förflutit mellan mantalsskrivningen och intervjutillfället, hade åtskilliga hushåll hunnit flytta under tiden. I sådana fall intervjuades det nyinflyttade hushållet i stället för det ursprungligen samplade. I några fall stod bostaden obebodd, varvid det utvalda hushållet lämnades utan ersättare. En utförligare redogörelse för urvalsförfarandet lämnas i bil. 2.

3. Materialinsamlingen

Materialinsamlingen organiserades på samma sätt som vid landsbygdsundersökningen föregående år. 38 intervjuare anställdes, varav 12 hade medverkat vid föregående års levnadskostnadsundersökning. För de nya anordnades en instruktionskurs på fyra dagar, där större delen av tiden ägnades åt inlärande av blanketten och praktisk intervjuutövning i grupper om 8—10 personer. Därjämte belystes viktiga av-

snitt av undersökningsmetoden genom föredrag. De som deltagit i den närmast föregående undersökningen fick genomgå en repetitionskurs på två dagar.

Omedelbart efter instruktionskursens slut sändes intervjuerna ut till sitt arbete. Varje ombud fick 15 å 20 hushåll på sin lott och fick arbeta i ett å två

intervjuområden. I de större städerna behövdes givetvis flera ombud.

Genom ett radioanförande och genom pressmeddelanden hade vi sökt att i förväg göra undersökningen känd för allmänheten. Dessutom skickade intervjuaren ett brev till hushållet före det första besöket. I brevet redogjordes för undersökningens syfte, och det medde-

Tab. 1. Antal besök och genomsnittlig intervjutid inom hushåll av olika storlek

Antal besök	Fullföljda intervjuer							Bortfall på grund av		
	Antal vuxna hushållsmedlemmar					Samtliga hushåll		Vägran	Dödsfall, sjukdom	Ej anträffbar
	1	2	3	4	5 o. fl.	antal	%			
1	76	141	25	5	1	248	41,6	17	13	1
2	47	140	42	11	4	244	40,9	15	3	1
3 och flera	9	62	25	6	2	104	17,5	11	4	3
Summa	132	343	92	22	7	596	100	43	20	5
Genomsnittligt antal besök	1,5	1,8	2,1	2,0	2,3	1,8		2,0	1,6	4,0
Genomsnittlig intervjutid	2,8	4,5	5,3	6,9	9,2	4,4		.	.	.

lades, att en intervjuare skulle komma om några dagar.

I tab. 1 redovisas antalet besök i hushåll av olika storlek och den genomsnittliga intervjutiden. Besök innebär, att ombudet verkligen har träffat någon hushållsmedlem och att en kontakt påbörjats eller blivit fortsatt. I kolumnen ej anträffbar avses dock, att ombudet sökt vederbörande utan framgång och eventuellt genom andra personer fått veta, att han eller hon ej kunde träffas.

Intervjuerna tog i genomsnitt 4,4 timmar i anspråk, och antalet besök varierade mellan 1 och 7. I två femtedelar av hushållen kunde intervjun fullbordas på ett besök, i lika många fall krävdes två besök, medan ombudet i knappt en femtedel av samtliga fall måste göra

Tab. 2. Antal besök och genomsnittlig intervjutid vid olika inkomstläge

Konsumtionsutgift	Genomsnittligt antal besök	Genomsnittlig intervjutid
<i>Makar med barn</i>		
6 000—10 000 kr	1,8	4,5
10 000—15 000 »	2,0	4,9
15 000 kr och däröver..	2,4	6,0
<i>Makar utan barn</i>		
3 000— 6 000 kr	1,4	3,6
6 000—10 000 »	1,7	4,3
10 000—15 000 »	1,7	3,9
<i>Ensamstående</i>		
Under 3 000 kr	1,3	2,5
3 000— 6 000 »	1,5	2,7
6 000—10 000 »	1,6	2,9
<i>Blandade hushåll</i>		
6 000—10 000 kr	1,9	5,0
10 000—15 000 »	2,1	5,4
15 000 kr och däröver..	2,3	6,3

mer än två besök. Antalet besök ökade i viss grad med hushållens storlek, dock har storleken inte varit någon avgörande faktor härvidlag. Mycket stor betydelse har den däremot haft för intervjutidens längd. Den genomsnittliga intervjutiden ökade från 2,8 timmar för hushåll med en vuxen medlem till över 9 timmar för de största hushållen.

De vägrande hushållen hade i medeltal fått två besök, och de som inte kunnat anträffas hade intervjuaren sökt i medeltal fyra gånger.

Enligt tab. 2 ökade i stort sett intervjutiden och medelantalet besök med ökade inkomster.

4. Bortfallet

Materialinsamlingen pågick cirka fem

veckor. Resultatet framgår av följande tablå.

Utvalda hushåll	685
därav: fullföljda intervjuer	596
bortfall på grund av vägran, sjukdom m. m.	68
bortfall på grund av obobodd lägenhet eller dubbelsamplat hushåll (naturligt bortfall)	21

Efter granskning av materialet tillkom ytterligare bortfall, genom att 23 intervjuer måste kasseras på grund av uppenbart otillfredsställande uppgifter. Det totala egentliga bortfallet uppgick sålunda till 91 hushåll eller 13,7 % (beräknat på 664 hushåll, dvs. antalet utvalda hushåll minskat med naturligt bortfall). Bortfallets fördelning efter orsaker och i olika ortsgrupper framgår av följande tablå.

	Stockholm, Göteborg, Malmö	Övriga tätorter	Egentlig landsbygd	Hela riket
Vägran	15	24	4	43
Dödsfall, sjukdom	5	9	6	20
Ej anträffbar	2	2	1	5
Kasserade intervjuer	6	10	7	23
Summa	28	45	18	91
Hela antalet hushåll utom naturligt bortfall.....	147	342	175	664
Egentligt bortfall i %	19,0	13,2	10,3	13,7

Bortfallsprocenten företer en fallande serie, från de största städerna, där den uppgick till 19 %, och till landsbygden, där den endast var 10 %. I tätorterna var det vägran, som dominerade bland bortfallsorsakerna. På landsbygden, där bortfallet som helhet var väsentligt lägre, var fördelningen på orsaker mera jämn. Den främsta skillnaden mellan landsbygd och tätorter visade sig just beträffande vägrarna.

Vid 1951 års undersökning, som avsåg 800 hushåll på egentliga landsbygden, var bortfallet 8 %, och fördel-

ningen på orsaker ungefär densamma som vid landsbygdens del av föreliggande undersökning, endast så att vägrarna var proportionsvis ännu färre och kasseringarna något flera.

Följande tablå visar bortfallens fördelning efter orsak och hushållstyp. Man konstaterar, att de ensamstående hade betydligt högre bortfallsfrekvens än övriga hushållstyper. Sjukdom och dödsfall hade stor betydelse, vilket berodde på att många bland de ensamstående var äldre personer,

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensams- stående	Blandade 2—3 personer	hushåll 4 o. fl. personer	Samtliga hushåll
Vägran	11	6	12	11	3	43
Dödsfall, sjukdom	—	2	11	4	3	20
Ej anträffbar	2	—	3	—	—	5
Kasserade intervjuer	6	2	8	4	3	23
Summa	19	10	34	19	9	91

Hela antalet hushåll utom naturligt bortfall	215	115	147	112	75	664
Egentligt bortfall i %	8,8	8,7	23,1	17,0	12,0	13,7

Bortfallets fördelning efter socialklass och hushållstyp framgår av följande tablå.

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensams- stående	Blandade 2—3 personer	hushåll 4 o. fl. personer	Samtliga hushåll antal	%
Arbetare	7	4	9	5	2	27	10,5
Lägre tjänstemän och likställda	5	—	10	2	—	17	16,0
Högre tjänstemän, företagsledare	4	1	1	2	1	9	16,4
Företagare	2	3	4	5	5	19	13,9
Pensionärer, övriga	1	2	10	5	1	19	17,6
Summa	19	10	34	19	9	91	13,7

Den lägsta bortfallsprocenten fann man hos arbetarna, medan pensionärerna hade den högsta. Företagarnas (som regel gäller det småföretagare) låg vid medeltalet 14 %, medan de båda grupperna högre och lägre tjänstemän höll sig ett par procent högre.

För detaljerna på livsmedel och tvättmedel insamlades materialet genom bokföringar efter intervjuundersökningen. Varje hushåll antecknade sina inköp under två veckor. Bokförings-

perioderna fördelades jämnt över hela året (tiden 2 mars 1953—7 mars 1954). För fullgjord bokföring utgick ett arvode på 25 kr till varje hushåll. Eftersom intervjuerna omedelbart efter arbetets slut lämnade sina intervjuområden, måste kontakten med hushållen för bokföringen ske direkt från socialstyrelsen skriftligt eller per telefon.

Bortfallet vid bokföringsundersökningen blev som framgår av följande tablå avsevärt större än vid intervjuundersökningen.

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensams- stående	Blandade 2—3 personer	hushåll 4 o. fl. personer	Samtliga hushåll
Vägran	28	21	49	28	12	138
Dödsfall, sjukdom	3	9	15	5	5	37
Ej anträffbar	2	—	3	—	—	5
Ej angiven orsak	17	8	14	9	4	52
Kasserade bokföringsblanketter	3	4	2	2	1	12
Summa	53	42	83	44	22	244
Egentligt bortfall i %	28,0	38,7	58,7	37,9	22,9	37,5

Genom att jämföra materialet i intervjuundersökningen och bokföringsundersökningen kan man få en uppfattning om bortfallets fördelning efter

hushållens inkomst. Följande tablå visar bokföringsundersökningens bortfall i procent av intervjuundersökningens material inom olika grupper.

Total konsumtionsutgift per år enligt intervjuundersökningen	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade 2—3 personer	hushåll 4 o. fl. personer	Samtliga hushåll
Under 3 000 kr	—	} 36,7	51,5	} (45,5)	—	48,7
3 000— 6 000 »	} 17,4		55,3		} 37,8	} 18,6
6 000—10 000 »		23,0	26,3	17,1		
10 000—15 000 »	26,9	} 33,3	—	} 35,1	30,8	25,0
15 000 kr och däröver	20,4		31,8		48,7	30,9
Samtliga	20,4	31,8	48,7	30,9	23,2	30,2

Bland makar med barn och de större flerpersonshushållen växte bortfallet med konsumtionsutgiften och därmed i stort sett med inkomsten. Bland de ensamstående var det tvärtom, vilket torde sammanhänga med att de ensamstående med låga inkomster till största delen var äldre personer, som hade

svårt att fullgöra en bokföring, även om den avsåg ett litet hushåll med få inköp. Bland makar utan barn och blandade hushåll med 2—3 personer var bortfallet lägst i det mellersta inkomstläget och steg såväl med stigande som med sjunkande inkomstnivå.

Kap. II. Materialets sammansättning och bearbetning

1. Materialets sammansättning

Hushållens fördelning och sammansättning. Liksom vid tidigare undersökningar har matlagshushållet varit urvals- och undersökningsenhet. Härmed avses personer med gemensam bostad och mat-hållning. En närmare redogörelse för definitionen av hushållet ges i publika-

tionen *Levnadskostnaderna på landsbygden* år 1951, sid 17 ff.

Vid redovisningen har materialet delats upp i fyra hushållstyper i enlighet med vad som skett vid tidigare undersökningar. De s. k. blandade hushållen redovisas dessutom i två grupper efter antal personer.

Tab. 3. Hushållens fördelning i % på hushållstyp och ortsgroup

	Stockholm, Göteborg, Malmö	Övriga tätorter	Egentlig landsbygd	Hela riket
Makar med barn	32,8	36,0	31,8	34,2
Makar utan barn	16,0	21,5	14,0	18,3
Ensamstående	30,2	18,9	13,4	19,7
Blandade hushåll:				
2—3 personer	17,6	12,8	21,7	16,3
4 och flera personer	3,4	10,8	19,1	11,5
Summa	100	100	100	100

I tab. 3 presenteras hushållen fördelade efter hushållstyp dels i hela landet och dels inom tre ortsgupper. Som synes utgjorde makar med barn drygt en tredjedel av materialet och de blandade hushållen knappt en tredjedel. På landsbygden dominerade denna senare hushållstyp (41 %), medan den i storstäderna hade ungefär hälften så

stor vikt. Särskilt var de större blandade hushållen mycket sällsynta. Där- emot förekom i storstäderna enpersons-hushåll i stor utsträckning; de utgjorde nära en tredjedel av samtliga hushåll. Övriga tätorter intog en mellanställning och uppvisade en jämnare fördelning mellan olika hushållstyper.

Tab. 4. Hushållens fördelning i % efter huvudpersonens yrkesställning och i olika ortsgupper

Yrkesställning	Stockholm, Göteborg, Malmö	Övriga tätorter	Egentlig landsbygd	Hela riket
Arbetare	41,2	42,1	36,3	40,3
Lägre tjänstemän och likställda	14,3	19,5	8,9	15,6
Högre tjänstemän	15,1	5,7	1,9	6,6
Företagsledare	2,5	1,7	—	1,4
Företagare	8,4	15,8	38,9	20,6
Pensionärer	17,7	14,5	14,0	15,0
Övriga	0,8	0,7	—	0,5
Summa	100	100	100	100

De olika socialklasserna var mycket ojämnt företrädda inom skilda ortsgrupper. Se tab. 4. Av hela materialet utgjordes 40 % av hushåll, vars huvudperson var arbetare. Tjänstemän var drygt en femtedel, och något färre var självständiga företagare. I storstäderna var omkring en tredjedel tjänstemän mot en tiondel på landsbygden. Företagarna var nära 40 % på landsbygden mot 8 % i storstäderna.

I tab. 5 ges hushållens fördelning efter hushållstyp och yrkesställning (=socialklass). Det man främst lägger märke till är att mycket få ensamstående personer var företagare. Däremot fanns många pensionärer bland de ensamstående. Förklaringen härtill är tydligen att söka i åldersfördelningen inom gruppen. Bland de barnlösa makarna och i 2—3 personhushållen var också pensionärerna talrika.

Tab. 5. Hushållsföreståndarens yrkesställning i olika hushållstyper
Procentuell fördelning

Yrkesställning	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll	
				2—3 personer	4 o. fl. personer
Arbetare	50,0	40,0	31,8	30,1	40,9
Lägre tjänstemän och likställda	15,8	12,4	25,7	15,0	3,0
Högre tjänstemän	11,2	10,5	—	2,2	4,6
Företagsledare	0,5	3,8	0,9	1,1	1,5
Företagare	21,5	14,3	9,7	23,6	42,4
Pensionärer	0,5	19,0	31,0	26,9	7,6
Övriga	0,5	—	0,9	1,1	—
Summa	100	100	100	100	100

Av följande tablå framgår storleken av hushållen inom de olika hushållstyperna.

	Antal hushåll	Antal personer per hushåll	Därav barn under 16 år
Makar med barn	196	3,8	1,8
Makar utan barn	105	2,0	.
Ensamstående	113	1,0	.
Blandade hushåll:			
2—3 personer	93	2,6	0,2
4 och flera personer	66	4,8	1,3
Samtliga hushåll	573	2,9	0,8

Skillnaden mellan hushållstyperna framträder emellertid inte endast när det gäller personantal och barnantal utan också på andra sätt, t. ex. i fråga om huvudpersonens ålder och civilstånd.

I hushållstypen makar med barn var mannen i 12 % av fallen 50 år eller däröver. Se tab. 6. Bland de barnlösa var motsvarande tal 64 % och bland

de ensamstående 56 %. En markant skillnad förelåg i detta avseende mellan de båda typerna av blandade hushåll. I de större hushållen var hushållsföreståndaren som regel yngre än i de mindre hushållen. I dessa senare var nära 70 % av huvudpersonerna över 50 år mot 52 % i hushållen med 4 och flera personer.

Tab. 6. Hushållsföreståndarens ålder

	Ålder						Samtliga
	Under 30 år	30—40 år	40—50 år	50—60 år	60—66 år	67 år o. däröver	
Makar med barn	32	76	64	19	5	—	196
Makar utan barn	6	18	14	25	22	20	105
Ensamstående	20	19	11	17	20	26	113
Blandade hushåll:							
2—3 personer	3	11	15	21	24	19	93
4 och flera personer	2	10	20	25	6	3	66
Samtliga hushåll	63	134	124	107	77	68	573

Genom uppdelningen av de blandade hushållen efter antal personer har man sålunda fått två grupper, som är olika också i andra avseenden än i fråga om storleken.

Enligt tablån nedan var i över 90 % av de större hushållen huvudpersonen en gift man mot 43 % i de mindre hushållen.

Blandade hushåll

	2—3 personer	4 och flera personer	Tillhopa
	%	%	%
Huvudperson			
Ensam man . . .	30,1	1,5	18,2
Ensam kvinna	26,9	7,6	18,9
Gift man	43,0	90,9	62,9
Summa	100	100	100

Kärnan i de större blandade hushållen bestod sålunda i regel av en familj, och orsaken till att de i vår redovisning inte tagits upp bland de egentliga familjerna är, att vuxna barn eller andra vuxna hushållsmedlemmar med egna inkomster ingår. Dessa har i regel sin ekonomi skild från den övriga familjens, ehuru de i väsentliga avseenden har gemensam konsumtion med de andra hushållsmedlemmarna.

De blandade hushållen utgör sålunda inte en lika väl avgränsad enhet i ekonomiskt avseende som övriga hushållstyper. En ytterligare uppdelning har

dock inte ansetts lämplig. En överlagsberäkning visar att av de blandade hushållens sammanlagda utgiftsbelopp utgjordes över hälften av sådan konsumtion, som hushållsmedlemmarna åtnjuter gemensamt. Se nedanstående tablå.

Gemensam konsumtion

Utgiftsposter	Procentuell andel av hushållets konsumtion
Livsmedel	33
Bostad, bränsle, lyse	11
Tvätt och rengöring, möbler och hushållsgeråd, telefon, tidningar, radio, sybehör, hemhjälp m.m.	ca 12
Summa	ca 56

För inackorderingar och hembiträden beräknas andelen vara något lägre än för de vuxna barnen. Naturligtvis utnyttjas de gemensamma tillgångarna mycket olika av olika personer. Ett försök att spalta upp utgifterna på olika hushållsmedlemmar skulle endast kunna bygga på gissningar, och vi har därför valt att redovisa hushållet som en enhet utom beträffande kläder, inkomster och sparande, där individuella uppgifter har lämnats vid intervjun.

Jämförelser med folkräkningsuppgifterna. I tab. 7, 8 och 9 jämföres de i stickprovet ingående personerna med hela befolkningen enligt 1950 års folkräkning.

Tab. 7. Folkmängden i % efter ålder och kön enligt levnadskostnadsundersökningen 1952 och enligt folkräkningen 1950

Åldersår	Stickprovet 1952			Hela befolkningen 1950		
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
0—4.....	4,9	3,9	8,8	4,4	4,2	8,6
5—9.....	4,4	4,4	8,8	4,3	4,0	8,3
10—14.....	3,9	4,1	8,0	3,3	3,2	6,5
15—19.....	3,5	2,1	5,6	3,0	2,9	5,9
20—24.....	1,8	3,0	4,8	3,2	3,2	6,4
25—29.....	3,2	3,8	7,0	3,8	3,8	7,6
30—39.....	7,9	8,3	16,2	7,9	7,7	15,6
40—49.....	7,2	7,7	14,9	7,3	7,3	14,6
50—59.....	5,6	5,8	11,4	5,6	5,9	11,5
60—69.....	4,5	4,3	8,8	4,1	4,4	8,5
70 och däröver.....	3,2	2,5	5,7	3,0	3,5	6,5
Samtliga	50,1	49,9	100	49,9	50,1	100

Överensstämmelsen mellan de båda undersökningarna är i stort sett god beträffande ålder, kön, civilstånd och yrkesställning. Några påpekanden skall emellertid göras.

Åldersgruppen 20—24 år var något underrepresenterad i levnadskostnadsundersökningen. Orsaken till detta kan bl. a. vara bortovaro från hemmet för militärtjänstgöring, utbildning etc. Sådana unga personer är vanligen mantalsskrivna i hemorten men kan inte anträffas där för intervju och kommer

följaktligen inte att ingå i undersökningen. De som är inkallade till militärtjänst eller ingår i anstaltshushåll av andra slag, tillhör emellertid inte populationen för denna undersökning, som endast avser de privata hushållen. — Överrepresenterade var de minderåriga barnen, vilket sammanhänger med att bortfallet drabbat ensamstående och blandade hushåll i betydligt större omfattning än barnfamiljerna. — Avvikelsen uppgick inte i någon åldersgrupp till 2 %.

Tab. 8. Folkmängden i % efter kön och civilstånd enligt levnadskostnadsundersökningen 1952 och enligt folkräkningen 1950

	Män			Kvinnor			Män och kvinnor		
	ogifta	gifta	förut gifta	ogifta	gifta	förut gifta	ogifta	gifta	förut gifta
Stickprovet 1952.....	23,6	25,2	1,7	20,1	25,4	4,0	43,7	50,6	5,7
Hela befolkningen 1950....	24,3	23,2	2,4	22,5	23,0	4,6	46,8	46,2	7,0
Differens.....	— 0,7	+ 2,0	— 0,7	— 2,4	+ 2,4	— 0,6	— 3,1	+ 4,4	— 1,3

Beträffande civilståndsfördelningen (tab. 8) kan påpekas, att de gifta, såväl män som kvinnor, blivit något överrepresenterade.

Enligt tab. 9 som avser yrkesställning var det främst gruppen »övriga», som

kommit med i för liten utsträckning. Denna grupp består huvudsakligen av yrkeslösa, dvs. av pensionärer, studerande etc. Som ovan påpekats var de minderåriga barnen överrepresenterade. Övriga avvikelser är obetydliga.

Tab. 9. Folkmängden i % efter yrkesställning enligt levnadskostnadsundersökningen 1952 och enligt folkräkningen 1950

	Arbetare	Tjänstemän	Företagare	Husmodrar	Barn under 15 år	Övriga	Summa
Stickprovet 1952	22,6	13,5	8,3	19,9	27,7	8,0	100
Hela befolkningen 1950...	23,7	12,0	8,6	19,5	23,3	12,9	100
Differens	-1,1	+1,5	-0,3	+0,4	+4,4	-4,9	

2. Bearbetningen

Granskning och avstämning. En första granskning av blanketterna skedde omedelbart sedan de inkommit till socialstyrelsen. Härigenom kunde förekommande felaktigheter eller ofullständigheter rättas till och kompletteras, eventuellt genom förnyad kontakt med intervjupersonen, innan ombudet lämnat intervjuorten.

Som ett grovt mått på uppgifternas tillförlitlighet användes relationen mellan inkomster och utgifter enligt intervjun. Om differensen mellan inkomster + förmögenhetsminskning å ena sidan, och utgifter + sparande å andra sidan låg inom $\pm 10\%$ av beloppet på inkomstsidan, godkändes intervjun i regel. Om avvikelserna var större, borde intervjuaren om möjligt vid förnyat besök hos hushållet försöka komma underfund med var felet kunde ligga. Justeringar av tidigare lämnade uppgifter fick emellertid endast företagas, om de kunde kontrolleras, eller om intervjupersonen kunde ange särskilda förhållanden till stöd för ändringen.

Efter noggrann prövning i varje en-

skilt fall har ett fåtal intervjuer med större avvikelse än 10% medtagits i det bearbetade materialet. I dessa fall har särskilda omständigheter förelegat, som påverkat avstämningen utan att uppgifterna för konsumtionen därför behövt anses otillförlitliga.

Tab. 10. Hushållens fördelning i % efter »avstämningsindex»

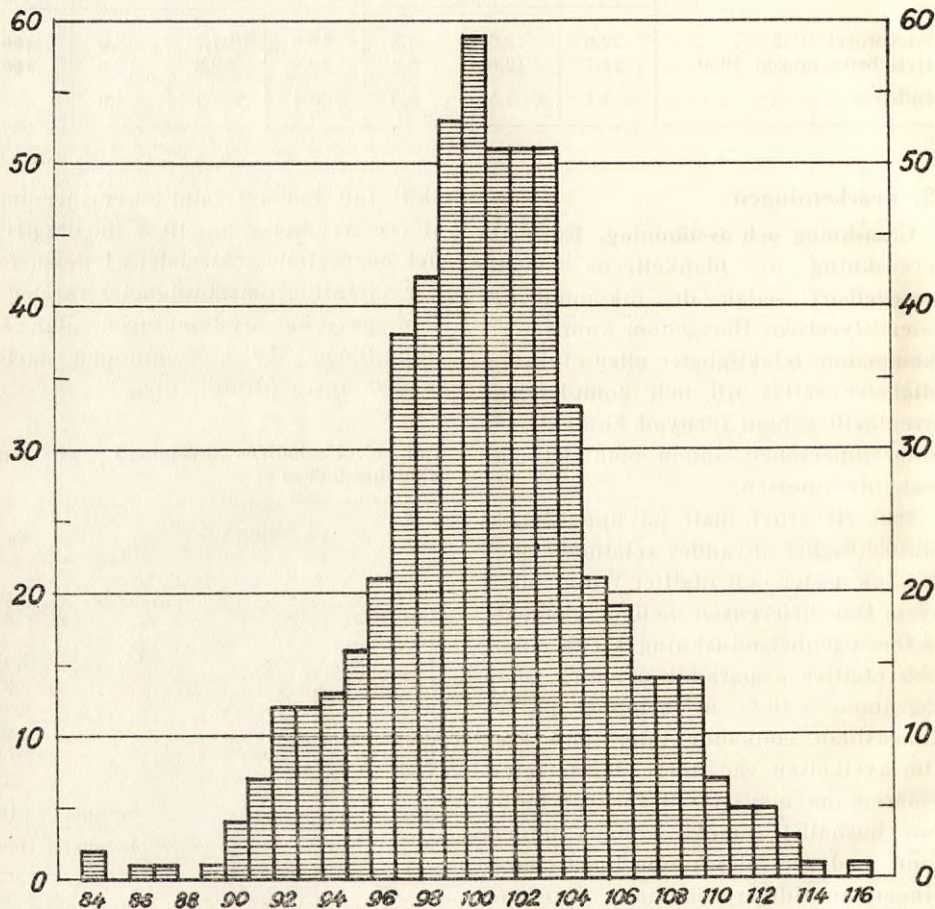
Index	%
— 90	0,9
90—92	4,0
93—95	7,2
96—98	17,7
99—101	28,5
102—104	23,6
105—107	9,4
108—110	6,1
111 och däröver	2,6
Summa	100
Medeltal	100,7

Tab. 10 och diagram 1 visar fördelningen av hushållen efter »avstämningsindex». Omkring 76% av materialet låg inom gränsen $\pm 5\%$ och medeltalet utgjorde 100,7.

Diagram 1

Avstämning mellan inkomster och utgifter

Staplarna anger antalet hushåll med olika avstämningsindex

Antal
hushåll

Hålkort. Sedan granskningen avslutats, kodades uppgifterna och överfördes till hålkort. För varje hushåll användes nära 50 hålkort, och dessutom användes 17 kort för varje individ i materialet, vilka upptog kläudgifter, inkomster och sparande. För bearbetning av bokföringsuppgifterna rörande livsmedel tillkom ytterligare 30 hålkort för varje hushåll. De första ca 30 kolumnerna på varje kort innehöll iden-

tifieringsuppgifter, uppgifter om hushållets sammansättning, huvudpersonens ålder, kön och civilstånd, socialklass, hushållets inkomster m. m. På individualkorten fanns motsvarande uppgifter för varje individ. Resten av korten var uppdelad i 4- eller 6-kolumnsfält, ett fält för varje utgiftspost. Detta förfaringsätt underlättade såväl kodning som stansning.

Värdering av naturaposter. I åtskilliga hushåll, inte bara på landsbygden utan också i städerna, förekommer naturaförmåner av olika slag. För att möjliggöra jämförelser mellan olika grupper av hushåll är det nödvändigt att begära uppgift om dessa förmåner och att värdera dem. Vid intervjuerna efterfrågades vilka kvantiteter av självproducerade livsmedel, som förbrukats i hushållet, och hur stora kvantiteter ved, som tagits ur egen skog. Dessa produkter värderades därefter till detaljhandelspriser.

Andra viktigare naturaposter är löneförmåner i form av fri bostad, fria måltider och fria resor. Värdet av fri bostad uppskattades med ledning av uppgifterna från 1945 års hyresräkning och hyresräkningen för dyrortsundersökningen 1951. Beträffande fri kost och fritt vivre har anvisningarna vid taxering använts. Dessa värderingar är givetvis mycket schematiska. Beträffande bostad i eget hem gjordes ingen värdering, utan de direkta utgifterna för räntor, skatter, reparationer etc. betraktades som den enda bostadsutgiften.

För vidare diskussion av behandlingen av naturaposterna vid levnads-kostnadsundersökningar se Levnads-kostnaderna på landsbygden år 1951. Bilaga 2.

3. Medelfel

Medelfel har beräknats enligt metoden med sammanförda (collapsed eller grouped) strata¹. De ursprungliga 39 strata har förts samman två och två eller tre och tre till 16 större strata, vilka vid beräkningarna betraktats som ett stratum. Det på detta sätt beräknade medelfelet blir något för högt, eftersom spridningen inom storstrata är större än inom de ursprungliga strata.

Följande formel har använts:

$$\sigma_{x'_j}^2 = \frac{\sum_{i=1}^{l_j} n_{ij}^2 (\bar{x}'_{ij} - \bar{x}'_j)^2}{l_j(l_j-1) n_j^2}$$

\bar{x}'_{ij} = medelutgiften för hushållen i det i :te stratum inom j :te storstratum

\bar{x}'_j = medelutgiften inom det j :te storstratum

n_{ij} = antal hushåll

$$\bar{n}_j = \frac{\sum n_{ij}}{l_j}$$

l_j = antal strata i j :te storstratum.

De olika värdena av σ^2 har vägts samman enligt formeln:

$$\sigma_{x'}^2 = \sum_{j=1}^{16} w_j^2 \sigma_{x'_j}^2$$

Vikterna w_j utgöres av folkmängden inom storstrata enligt 1945 års folkräkning.

Nedanstående tabell visar resultatet av beräkningarna.

Medelfel i % av utgiften	%
Livsmedel	2,1
Vin och sprit	5,1
Bostad, bränsle, lyse	4,8
Beklädnad	3,4
därav: kläder	3,8
tyger, garner, sybehör	4,0
skor	2,8
Övriga utgifter	8,2
därav:	
möbler och husgeråd	6,8
kroppsvård	3,7
tvätt- och rengöringsmedel	4,5
sjukvård	6,9
försäkringsavgifter	4,5
föreningsavgifter	3,9
tidningar, böcker	3,6
barnens uppfostran	26,5
tele- och postavgifter	4,4
semester	9,0
nöjen	7,6
resor	8,0
tobak	5,4
gåvor	7,6
Summa konsumtionsutgifter	3,3
Amorteringar, förbättringar	7,8
Livförsäkringar, tjänstepension	19,6

¹ Se JASA, sept. 1947, sid. 439—448.

Kap. III. Konsumtionsutgifterna och deras fördelning på större poster

I. Konsumtionsutgift och inkomst

Den totala konsumtionsutgiften utgjorde i genomsnitt för samtliga hushåll 9 700 kr. I konsumtionsutgiften inräknas naturaposterna. Skatter, ränta på konsumtionslån samt sparande ingår givetvis ej.

Bland de olika hushållstyperna varierade utgiften från 4 770 kr hos ensamstående till 15 100 kr hos de största hushållen. Räknat per person och år var utgiften högst hos ensamstående och makar utan barn (4 770 kr resp. 4 660 kr) och lägst hos barnfamiljerna (2 850 kr). Se tab. 11.

Tab. 11. Konsumtionsutgifterna med fördelning på större poster inom olika hushållstyper
Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Antal hushåll	196	105	113	93	66	573
Antal personer per hushåll	3,8	2,0	1,0	2,6	4,8	2,9
därav barn	1,8	.	.	0,2	1,3	0,8
Mat och dryck	4 079	3 239	1 618	3 652	5 631	3 549
inköpta varor	3 253	2 507	972	2 700	4 059	2 670
livsmedel in natura	258	131	28	328	836	267
förtäring utom hemmet	356	356	521	390	408	400
vin och sprit	212	245	97	234	328	212
Bostad, bränsle, lyse	1 539	1 312	827	1 229	1 492	1 301
Kläder och skor	1 393	995	587	1 302	2 425	1 265
kläder	1 003	776	446	1 005	1 872	952
tyger, garner, sybehör	142	85	57	125	190	117
skor	248	134	84	172	363	196
Övriga utgifter	3 817	3 773	1 738	3 927	5 551	3 617
möbler, husgeråd	500	535	153	404	644	439
kroppsvård, rengöringsmedel	420	343	214	393	572	378
sjukvård	215	252	138	218	287	216
förenings- och försäkringsavgifter	214	209	81	188	293	192
undervisning, läsning, skrivmateriel	239	168	97	227	370	211
tele- och postavgifter	122	123	67	115	143	113
nöjen, rekreation	403	305	142	384	560	349
egna fordon	475	455	122	369	1 060	452
resor i Sverige	254	275	174	302	326	258
resor och vistelse i utlandet	67	70	48	87	60	66
tobak	280	181	85	289	325	230
hemhjälp	97	35	57	132	136	88
gåvor, understöd	213	475	188	488	356	317
diverse utgifter	318	347	172	331	419	308
Summa konsumtionsutgifter	10 828	9 319	4 770	10 110	15 099	9 732
Utgift per person	2 849	4 660	4 770	3 888	3 146	3 356

Av betydelse är också olikheterna mellan olika ortsggrupper som framgår av tab. 19. Konsumtionsutgift per hushåll och hushållsstorlek varierar här i motsatt riktning. Utgiften per person var i de största städerna i genomsnitt 4 600 kr, i övriga tätorter 3 360 kr och på landsbygden 2 810 kr. Den största skillnaden förelåg alltså mellan de största städerna och övriga tätorter.

En bild av spridningen kring medel-

talerna får man genom tab. 12. Om man mäter spridningen efter kvartilavståndet, så finner man bland hushållstyperna den högsta spridningen hos de ensamstående och den lägsta hos barnfamiljerna. I förhållande till medianvärdet utgjorde kvartilavstånden 87 respektive 47 %. Den största skillnaden mellan högsta och lägsta konsumtionsutgift återfanns hos blandade hushåll med 2—3 personer.

Tab. 12. Konsumtionsutgifternas spridning inom olika hushållstyper

Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll	
				2—3 personer	4 o. fl. personer
Lägsta konsumtionsutgift	4 300	2 470	1 160	2 140	6 790
Högsta konsumtionsutgift	31 710	33 860	12 040	54 160	42 750
Nedre kvartil	7 938	5 770	2 830	6 440	10 785
Median	9 590	8 370	4 420	9 210	13 630
Övre kvartil	12 465	11 860	6 670	12 740	17 690
Kvartilavståndet i % av medianen	47	73	87	68	51

Med ledning av siffrorna för konsumtionsutgifterna (inkl. värderad natura) samt uppgifterna om erlagda direkta skatter och sparande kan medelinkomsten per hushåll uppskattas till drygt 12 000 kr under år 1952. Sparandet har därvid beräknats till i genomsnitt ca 400 kr per hushåll. Denna siffra är emellertid ganska osäker, enär vissa sparandeposter har visat sig vara svåråtkomliga. Se vidare kap. VIII.

Den ovan angivna siffran för medelinkomsten per hushåll kan av flera skäl icke jämföras med löne- och inkomststatistikens siffror. Det kan sålunda framhållas, att den avser alla hushållsmedlemmarnas inkomster tillsammans, medan löne- och inkomststatistiken redovisar inkomsterna per individ. Hushållets huvudperson tillhör i

ett stort antal fall gruppen manliga inkomsttagare i just de åldrar, då de har sin högsta inkomst. De lägsta inkomsttagarna är till stor del hustrur (ibland med deltidsarbete) eller andra familjemedlemmar, vilkas inkomst vid levnads-kostnadsundersökningarna medräknas i hushållets gemensamma, men som i löne- och inkomststatistiken uppträder som enskilda fall och medverkar till de låga medeltalen.

Därtill kommer att man rör sig med helt olika inkomstbegrepp vid dessa undersökningar och i den löpande inkomststatistiken. Vid levnads-kostnadsundersökningarna kommer i stort sett alla inkomster med, ej endast löneinkomster eller deklarerade inkomster. Barnbidrag, lotteri- och tipsvinster samt inkomster av rumsuthyrning är

exempel på sådana inkomster, som inte skall deklarerar för taxering. Utgifter för inkomstens förvärvande, som är avdragsgilla vid taxeringen, sänker också inkomststatistikens siffror i jämförelse med levnadskostnadsundersökningarnas.

2. Konsumtionsutgifternas fördelning inom olika hushållstyper

Konsumtionsutgifternas fördelning på olika poster för de olika hushållstyperna framgår av tab. 11 och 13. Livsmedel (exkl. vin och sprit) uppgick i

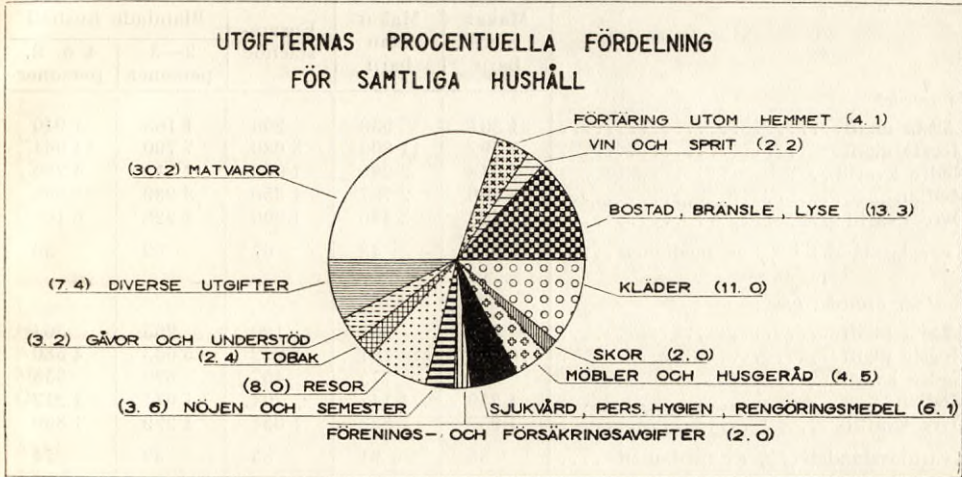
Tab. 13. Konsumtionsutgifternas procentuella fördelning på större poster. Hushållstyper

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Antal hushåll	196	105	113	93	66	573
Antal personer per hushåll	3,8	2,0	1,0	2,6	4,8	2,9
därav barn	1,8	.	.	0,2	1,3	0,8
Mat och dryck	37,7	34,7	33,9	36,1	37,3	36,5
inköpta varor	30,0	26,9	20,4	26,7	26,9	27,4
livsmedel in natura	2,4	1,4	0,6	3,2	5,5	2,8
förtäring utom hemmet	3,3	3,8	10,9	3,9	2,7	4,1
vin och sprit	2,0	2,6	2,0	2,3	2,2	2,2
Bostad, bränsle, lyse	14,2	14,1	17,4	12,2	9,9	13,3
Kläder och skor	12,9	10,7	12,3	12,9	16,1	13,0
kläder	9,3	8,3	9,3	10,0	12,4	9,8
tyger, garner, sybehör	1,3	0,9	1,2	1,2	1,3	1,2
skor	2,3	1,5	1,8	1,7	2,4	2,0
Övriga utgifter	35,2	40,5	36,4	38,8	36,7	37,2
möbler, husgeråd	4,6	5,8	3,2	4,0	4,3	4,5
kroppsvård, rengöringsmedel	3,9	3,7	4,5	3,9	3,8	3,9
sjukvård	2,0	2,7	2,9	2,1	1,9	2,2
förenings- och försäkringsavgifter .	2,0	2,2	1,7	1,9	1,9	2,0
undervisning, läsning, skrivmateriel	2,2	1,8	2,0	2,2	2,4	2,2
tele- och postavgifter	1,1	1,3	1,4	1,1	0,9	1,2
nöjen, rekreation	3,7	3,3	3,0	3,8	3,7	3,6
egna fordon	4,4	4,9	2,6	3,6	7,0	4,6
resor i Sverige	2,3	2,9	3,6	3,0	2,2	2,7
resor och vistelse i utlandet	0,6	0,8	1,0	0,9	0,4	0,7
tobak	2,6	1,9	1,8	2,9	2,2	2,4
hemhjälp	0,9	0,4	1,2	1,3	0,9	0,9
gåvor, understöd	2,0	5,1	3,9	4,8	2,3	3,2
diverse utgifter	2,9	3,7	3,6	3,3	2,8	3,1
Summa konsumtionsutgifter	100	100	100	100	100	100

genomsnitt till 3 340 kr eller 34 % av totala utgiften. Livsmedelsprocenten varierade från 32 % för ensamstående och makar utan barn och till 36 % för

barnfamiljerna. Den högsta livsmedelsprocenten sammanföll med den lägsta totala utgiften per person och vice versa.

Diagram 2

Bostadsutgiften (inkl. bränsle och lyse) låg i genomsnitt vid 1 300 kr eller 13 % av hela konsumtionsutgiften. Bostadsutgiften varierade mer än livsmedelsutgiften. Den högsta bostadsprocenten fann man hos ensamstående (17 %) och den lägsta hos de blandade flerpersonghushållen (10 %).

Markant låg bostadsutgift hade sålunda de blandade flerpersonghushållen. Man bör emellertid vid bedömning av deras siffra ha i minnet att de till stor del bestod av lantbrukare och andra landsbygdshushåll, vilkas bostadskostnader oberoende av hushållstypen är lägre än genomsnittet.

Klädutgifterna uppgick i genomsnitt till 1 300 kr per hushåll eller 13 % av konsumtionsutgiften. Skillnaderna i klädprocent mellan de olika hushållstyperna var med ett undantag tämligen måttliga. Avvikelsen kommer från de blandade flerpersonghushållen, som hade siffran 16 %. Övriga hushållstyper varierade endast mellan 11 och 13 %. Beräknar man utgiften i kronor per person, så finner man, att barnfamiljerna låg vid 360 kr, övriga hushåll utom de ensamstående vid 500 kr

samt de ensamstående vid 590 kr.

Övriga utgifter representerade i genomsnitt 37 % av konsumtionsutgiften. De viktigaste posterna är egna fordon och andra reseutgifter, möbler och husgeråd, kroppsvård och rengöringsmedel, nöjen och rekreation samt gåvor och understöd. Ingen annan post tog så mycket som 3 % av konsumtionsutgiften i anspråk.

Vissa variationer mellan hushållstyperna förtjänar påpekas. För möbler och husgeråd hade makar utan barn procentuellt avsevärt högre utgift än de övriga, sannolikt beroende på att nybildade hushåll med stora utgifter ingår i gruppen. De ensamstående hade betydligt lägre utgifter på denna post än genomsnittet. En annan post där makar utan barn hade relativt höga utgifter är gåvor och understöd till personer utom hushållet. Här låg även gruppen blandade hushåll med 2—3 personer högt.

En bild av utgifternas spridning för huvudposterna livsmedel, bostad, beklädning och övriga utgifter ges i tab. 14. Observera att vin och sprit icke ingår i dessa poster. Den relativa sprid-

Tab. 14. Huvudposternas spridning

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll	
				2—3 personer	4 o. fl. personer
<i>Livsmedel</i>					
Lägsta utgift.....	1 501	938	296	1 163	1 940
Högsta utgift.....	7 792	11 800	5 080	7 790	14 064
Nedre kvartil.....	3 048	2 285	1 000	2 313	4 280
Median.....	3 666	2 787	1 350	3 239	5 066
Övre kvartil.....	4 428	3 480	1 900	4 228	6 109
Kvartilavståndet i % av medianen.....	38	43	67	59	36
<i>Bostad, bränsle, lyse</i>					
Lägsta utgift.....	385	239	100	263	364
Högsta utgift.....	¹ 10 030	4 101	2 972	5 633	4 580
Nedre kvartil.....	861	775	457	690	958
Median.....	1 250	1 147	704	1 041	1 212
Övre kvartil.....	1 957	1 822	1 054	1 299	1 850
Kvartilavståndet i % av medianen.....	88	91	85	59	74
<i>Kläder och skor</i>					
Lägsta utgift.....	183	57	0	89	595
Högsta utgift.....	4 647	3 669	2 038	7 727	9 036
Nedre kvartil.....	908	516	190	660	1 689
Median.....	1 284	880	495	1 100	2 164
Övre kvartil.....	1 775	1 352	813	1 756	2 901
Kvartilavståndet i % av medianen.....	68	95	126	100	56
<i>Övriga utgifter</i>					
Lägsta utgift.....	661	246	85	320	1 370
Högsta utgift.....	15 269	16 072	8 452	33 947	23 399
Nedre kvartil.....	2 204	1 560	687	1 799	3 361
Median.....	3 084	2 864	1 318	3 136	4 430
Övre kvartil.....	4 513	4 748	2 656	4 918	6 751
Kvartilavståndet i % av medianen.....	75	111	149	99	77

¹ Genomgående reparation av villa. Beloppet avser endast reparation; förbättringar, som samtidigt utförts, ingår ej.

ningen är lägst för livsmedel och högst för övriga utgifter. Om man jämför de olika hushållstyperna, finner man, att gruppen ensamstående är mest heterogen i ekonomiskt avseende.

Variationerna mellan olika hushåll illustreras också i tab. 15, som visar spridningen av livsmedelsprocenten, bostadsprocenten osv.

3. Konsumtionsutgifternas fördelning vid olika inkomstläge

Någon indelning i inkomstklasser har, som på annat ställe (sid. 63 f) utförli-

gare omnämns, inte kunnat ske vid undersökningen. Som en ersättning härför har hushållen inom vissa hushållstyper grupperats efter totala konsumtionsutgiftens storlek. Det är denna gruppering, som återopas i det följande med termerna olika inkomstläge, olika inkomst m. m. Konsumtionsutgiften motsvarar i stort sett inkomsten minus skatten. Endast för ett mindre antal hushåll, troligen främst högre inkomsttagare, torde sparandet uppgå till några avsevärda belopp.

Tab. 15. Huvudposternas andel av totala konsumtionsutgiften

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll	
				2—3 personer	4 o. fl. personer
<i>Livsmedel</i>					
Lägsta %	16,9	9,7	9,1	11,2	18,6
Högsta %	65,4	71,6	65,3	65,4	54,6
Nedre kvartil	31,1	27,4	26,6	28,8	30,9
Median	35,9	34,3	32,6	36,5	36,8
Övre kvartil	43,0	44,1	43,0	45,6	41,4
<i>Bostad, bränsle, lyse</i>					
Lägsta %	4,0	2,9	4,4	3,3	3,7
Högsta %	31,6	34,9	56,7	35,8	23,7
Nedre kvartil	9,7	9,9	11,1	8,2	6,0
Median	13,6	14,3	15,8	11,1	9,8
Övre kvartil	16,9	18,7	25,4	17,2	13,2
<i>Kläder och skor</i>					
Lägsta %	2,5	1,1	0	2,8	5,9
Högsta %	27,0	20,2	36,2	25,3	26,4
Nedre kvartil	9,8	6,7	5,4	8,4	13,3
Median	13,0	10,6	11,2	12,4	15,8
Övre kvartil	15,6	13,7	15,8	15,2	19,4
<i>Övriga utgifter</i>					
Lägsta %	12,4	9,6	6,8	11,1	19,3
Högsta %	62,6	66,7	70,2	62,6	54,8
Nedre kvartil	25,9	27,7	24,6	25,5	29,7
Median	32,0	35,0	33,9	34,7	34,4
Övre kvartil	40,3	44,6	42,6	42,0	39,7

Tab. 16—18 visar konsumtionsutgifternas fördelning på större poster vid olika inkomstläge för hushållstyperna makar med barn, makar utan barn och ensamstående. De båda grupperna blandade hushåll är alltför små och heterogena för att kunna delas upp ytterligare.

Man återfinner den välkända tendensen med avtagande livsmedelsprocent, när inkomsten växer. Den är mest utpräglad för makar utan barn. I kronor räknat ökade livsmedelsutgiften med stigande inkomstnivå. För ensamstående mer än fördubblades den, för makar utan barn ökade den med ca 80 % och för barnfamiljerna med ca 70 % från den lägsta inkomstgruppen till den högsta.

Bostads- och klädundergifterna visar en annan bild. För makar med barn finner man bara små differenser mellan de olika grupperna, vilket bl. a. sammanhänger med att de större familjerna i genomsnitt hade en något högre inkomst än de mindre. Bland makar utan barn minskade bostadsprocenten snabbt med ökad inkomst, medan klädprocenten steg sakta. I fråga om ensamstående finner man en betydande differens mellan den lägsta inkomstgruppen och de båda andra. Bostadsprocenten minskade och beklädnadsprocenten ökade för denna grupp.

Stegringen i kronor räknat var ganska ojämn. På bostadsposten var den högst för barnfamiljerna (150 %) och sammanhänger här med den ökade fa-

Tab. 16. Konsumtionsutgifter på större poster samt procentfördelning vid olika inkomstläge. Makar med barn

Kronor per år och hushåll

	Konsumtionsutgift, kr					
	6 000—10 000		10 000—15 000		15 000 o. däröver	
Antal hushåll	96		61		28	
Antal personer per hushåll	3,6		4,1		4,1	
därav barn	1,6		2,1		2,1	
	Kr	%	Kr	%	Kr	%
Mat och dryck	3 552	42,9	4 307	36,3	5 943	30,6
inköpta varor	2 888	34,9	3 510	29,6	4 334	22,3
livsmedel in natura	313	3,8	225	1,9	130	0,7
förtäring utom hemmet	177	2,1	371	3,1	1 049	5,4
vin och sprit	174	2,1	201	1,7	430	2,2
Bostad, bränsle, lyse	1 117	13,5	1 772	14,9	2 804	14,4
Kläder och skor	1 082	13,0	1 584	13,3	2 338	12,0
kläder	744	9,0	1 165	9,8	1 748	9,0
tyger, garner, sybehör	136	1,6	144	1,2	186	0,9
skor	202	2,4	275	2,3	404	2,1
Övriga utgifter	2 531	30,6	4 218	35,5	8 357	43,0
möbler, husgeråd	365	4,4	652	5,5	765	3,9
kroppsvård, rengöringsmedel	338	4,1	471	3,9	683	3,5
sjukvård	163	2,0	210	1,8	451	2,4
förenings- och försäkringsavgifter	191	2,3	239	2,0	291	1,5
undervisning, läsning, skrivmateriel	152	1,8	276	2,3	522	2,7
tele- och postavgifter	87	1,1	132	1,1	222	1,2
nöjen, rekreation	238	2,9	495	4,2	890	4,6
egna fordon	229	2,8	478	4,0	1 487	7,6
resor i Sverige	166	2,0	281	2,4	579	3,0
resor och vistelse i utlandet	12	0,1	63	0,5	292	1,5
tobak	194	2,3	311	2,6	552	2,8
hemhjälp	21	0,3	66	0,6	466	2,4
gåvor, understöd	149	1,8	217	1,8	472	2,4
diverse utgifter	226	2,7	327	2,8	685	3,5
Summa konsumtionsutgifter	8 282	100	11 881	100	19 442	100
Utgift per person	2 301		2 898		4 742	

miljestorleken. För makar utan barn fördubblades bostadsutgiften och för ensamstående steg den med 125 %.

Beklädnadsutgiften ökade starkare än bostadsutgiften; för ensamstående fördubblades den, för makar utan barn tredubblades den och för barnfamiljerna slutligen ökade den med 115 %.

Andelen för övriga utgifter växte

starkt inom samtliga hushållstyper med stigande inkomstnivå, vilket givevis innebär att utgiften i kronor ökade ännu starkare. För ensamstående ökade den sex gånger, för makar utan barn fem gånger och för barnfamiljerna drygt tre gånger räknat från lägsta till högsta inkomstgruppen.

Några poster bland övriga utgifter

Tab. 17. Konsumtionsutgifter på större poster samt procentfördelning vid olika inkomstläge. Makar utan barn

Kronor per år och hushåll

	Konsumtionsutgift, kr					
	3 000—6 000		6 000—10 000		10 000—15 000	
	Kr	%	Kr	%	Kr	%
Antal hushåll.....	26		38		29	
Antal personer per hushåll.....	2,0		2,0		2,0	
Mat och dryck.....	2 172	48,0	3 033	38,5	3 858	31,3
inköpta varor.....	1 857	41,0	2 536	32,2	2 956	24,0
livsmedel in natura.....	244	5,4	137	1,7	54	0,4
förtäring utom hemmet.....	7	0,2	125	1,6	469	3,8
vin och sprit.....	64	1,4	235	3,0	379	3,1
Bostad, bränsle, lyse.....	821	18,2	1 204	15,3	1 675	13,6
Kläder och skor.....	449	9,9	853	10,8	1 372	11,1
kläder.....	337	7,4	637	8,1	1 071	8,7
tyger, garner, sybehör.....	41	0,9	80	1,0	126	1,0
skor.....	71	1,6	136	1,7	175	1,4
Övriga utgifter.....	1 082	23,9	2 792	35,4	5 435	44,0
möbler, husgeråd.....	118	2,6	377	4,8	936	7,6
kroppsvård, rengöringsmedel.....	134	3,0	326	4,1	462	3,7
sjukvård.....	138	3,0	214	2,7	329	2,7
förenings- och försäkringsavgifter.....	86	1,9	232	2,9	258	2,1
undervisning, läsning, skrivmateriel.....	66	1,5	147	1,9	252	2,0
tele- och postavgifter.....	65	1,4	91	1,1	178	1,4
nöjen, rekreation.....	34	0,8	204	2,6	551	4,5
egna fordon.....	19	0,4	338	4,3	456	3,7
resor i Sverige.....	95	2,1	209	2,6	459	3,7
resor och vistelse i utlandet.....	—	—	22	0,3	98	0,8
tobak.....	51	1,1	150	1,9	272	2,2
hemhjälp.....	26	0,6	12	0,2	51	0,4
gåvor, understöd.....	172	3,8	234	3,0	629	5,1
diverse utgifter.....	78	1,7	236	3,0	504	4,1
Summa konsumtionsutgifter	4 524	100	7 882	100	12 340	100
Utgift per person.....	2 262		3 941		6 170	

förtjänar ett särskilt omnämmande. De starkaste variationerna med inkomsten finner man för egna fordon, nöjen och rekreation samt hemhjälp. Utgiften för egna fordon ökade t. ex. för familjer med barn från 3 % (230 kr) i den lägsta inkomstgruppen till 8 % (1 490 kr) i den högsta, och utgifterna för hemhjälp ökade från 0,3 % (20 kr) till 2,4 % (470 kr).

Bland makar utan barn ökade egna fordon från 0,4 % (20 kr) till 4 % (460 kr) och bland ensamstående från 0,5 % (10 kr) till 2 % (130 kr).

Poster som kroppsvård och rengöringsmedel, sjukvård, undervisning, läsning och skrivning samt tobak utgjorde ungefär samma andel av totalen i samtliga inkomstlägen.

Tab. 18. Konsumtionsutgifter på större poster samt procentfördelning vid olika inkomstläge. Ensamstående

Kronor per år och hushåll

	Konsumtionsutgift, kr					
	Under 3 000		3 000—6 000		6 000—10 000	
	Kr	%	Kr	%	Kr	%
Antal hushåll.....	32		45		33	
Antal personer per hushåll.....	1,0		1,0		1,0	
Mat och dryck	926	43,4	1 624	36,9	2 174	30,0
inköpta varor	704	33,0	1 024	23,2	1 190	16,4
livsmedel in natura	29	1,4	48	1,1	2	0,1
förtäring utom hemmet	156	7,3	474	10,8	792	10,9
vin och sprit	37	1,7	78	1,8	190	2,6
Bostad, bränsle, lyse	521	24,5	758	17,2	1 183	16,3
Kläder och skor	182	8,5	587	13,3	908	12,5
kläder	123	5,8	446	10,1	702	9,7
tyger, garner, sybehör	24	1,1	56	1,3	80	1,1
skor	35	1,6	85	1,9	126	1,7
Övriga utgifter	503	23,6	1 434	32,6	2 992	41,2
möbler, husgeråd	29	1,4	141	3,2	283	3,9
kroppsvård, rengöringsmedel	68	3,2	223	5,1	328	4,5
sjukvård	73	3,4	102	2,3	239	3,3
förenings- och försäkringsavgifter	14	0,7	92	2,1	131	1,8
undervisning, läsning, skrivmateriel	37	1,7	91	2,1	158	2,2
tele- och postavgifter	27	1,3	64	1,4	100	1,4
nöjen, rekreation.....	26	1,2	103	2,3	305	4,2
egna fordon	10	0,5	67	1,5	131	1,8
resor i Sverige	50	2,3	161	3,7	308	4,2
resor och vistelse i utlandet	—	—	17	0,4	63	0,9
tobak.....	33	1,5	65	1,5	164	2,3
hemhjälp	4	0,2	11	0,2	171	2,3
gåvor, understöd	56	2,6	162	3,7	308	4,2
diverse utgifter	76	3,6	135	3,1	303	4,2
Summa konsumtionsutgifter	2 132	100	4 403	100	7 257	100

4. Konsumtionsutgifternas fördelning inom olika ortsgupper

Tab. 19 och diagram 3 ger en jämförelse mellan konsumtionen i de tre största städerna, övriga tätorter samt egentliga landsbygden. Man konstaterar avsevärda skillnader både i fråga om de genomsnittliga utgifternas absoluta höjd och i fråga om fördelningen på olika poster. I de största städerna uppgick totalutgiften till 11 500 kr, i öv-

riga tätorter till 9 400 kr och på egentliga landsbygden till 9 000 kr. Hushållsstorleken varierade i motsatt riktning. Det var främst de största städerna, som skiljde sig från landet i övrigt, medan siffrorna för gruppen övriga tätorter och för gruppen egentlig landsbygd och annan glesbebyggelse låg varandra ganska nära. Skillnaden ökas dock icke oväsentligt, om man, som sig bör, tar hänsyn till hushållsstorleken. En del av skillnaden kan sannolikt hänföras

Tab. 19. Konsumtionsutgifter på större poster samt procentfördelning. Ortsgrupper
Kronor per år och hushåll

	Stockholm, Göteborg, Malmö		Övriga tätorter		Egentlig landsbygd	
	Kr	%	Kr	%	Kr	%
Antal hushåll	119		297		157	
Antal personer per hushåll	2,5		2,8		3,2	
därav barn	0,7		0,8		0,9	
Mat och dryck	3 657	31,8	3 408	36,2	3 734	41,5
inköpta varor	2 677	23,3	2 752	29,2	2 508	27,9
livsmedel in natura	23	0,2	133	1,4	707	7,8
förtäring utom hemmet	680	5,9	328	3,5	324	3,6
vin och sprit	277	2,4	195	2,1	195	2,2
Bostad, bränsle, lyse	1 791	15,6	1 284	13,6	962	10,7
Kläder och skor	1 299	11,3	1 249	13,3	1 270	14,1
kläder	993	8,6	929	9,9	965	10,7
tyger, garner, sybehör	113	1,0	120	1,3	116	1,3
skor	193	1,7	200	2,1	189	2,1
Övriga utgifter	4 749	41,3	3 473	36,9	3 031	33,7
möbler, husgeråd	455	4,0	416	4,4	471	5,2
kroppsvård, rengöringsmedel	464	4,0	372	3,9	326	3,6
sjukvård	327	2,9	207	2,2	146	1,6
förenings- och försäkringsavgifter	221	1,9	203	2,2	149	1,7
undervisning, läsning, skrivmateriel ..	293	2,5	193	2,1	184	2,0
tele- och postavgifter	139	1,2	105	1,1	107	1,2
nöjen, rekreation	483	4,2	346	3,7	250	2,8
egna fordon	419	3,7	439	4,7	501	5,6
resor i Sverige	427	3,7	223	2,4	196	2,2
resor och vistelse i utlandet	191	1,7	43	0,4	16	0,2
tobak	302	2,6	224	2,4	187	2,1
hembjälp	166	1,4	73	0,8	57	0,6
gåvor, understöd	471	4,1	316	3,3	204	2,3
diverse utgifter	391	3,4	313	3,3	237	2,6
Summa konsumtionsutgifter	11 496	100	9 414	100	8 997	100
Utgift per person	4 598		3 362		2 812	

till olika prisnivåer i olika orter och landsdelar. Yrkesfördelningen inom olika ortsgrupper visar emellertid, som tidigare framhållits, stora skiljaktigheter. En jämförelse av levnadsnivåerna i olika ortsgrupper borde om möjligt ta hänsyn till detta förhållande, men föreliggande material har tyvärr inte tillåtit en särredovisning av yrkesgrupper inom de olika ortsgrupperna.

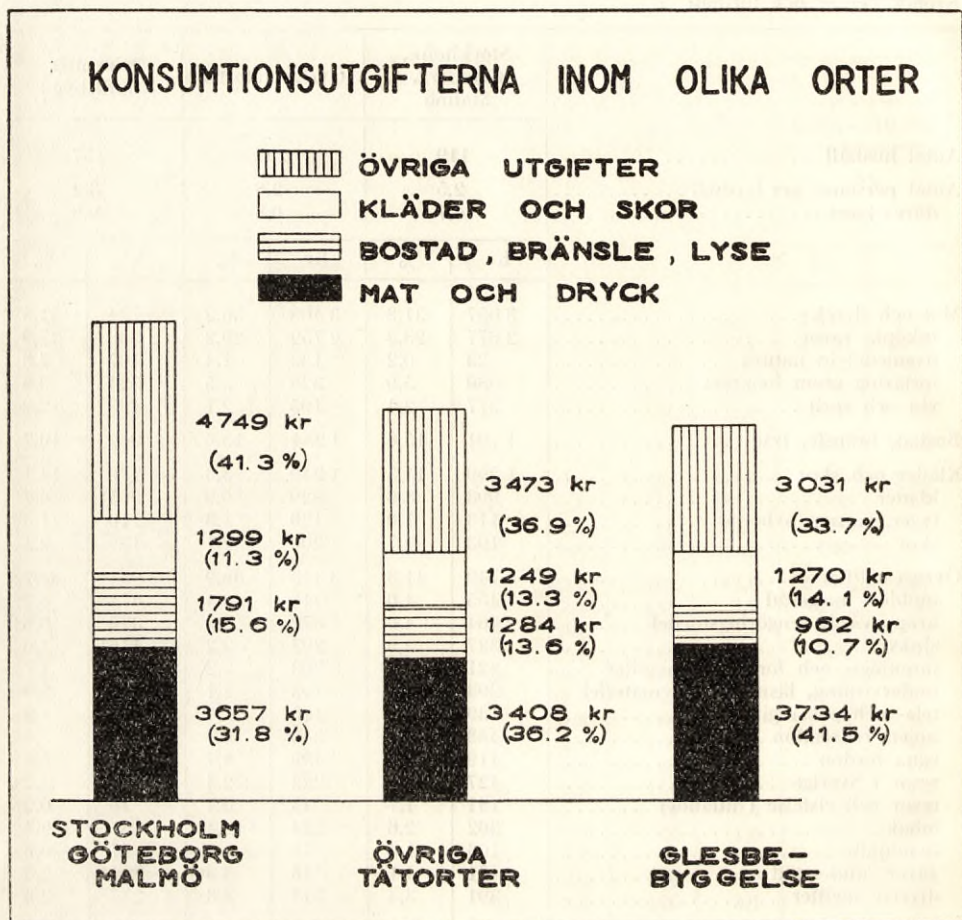
Livsmedelsprocenten var väsentligt högre på landsbygden än i tätorterna,

och även utgiften i kronor per hushåll var något högre. Räkningar i kronor per konsumtionsenhet, kommer man dock till ett motsatt resultat, som framgår av följande serie (vin och sprit ingår ej). Skillnaden mellan landsbygd och övriga tätorter var dock ringa.

Livsmedelsutgift
per konsumtionsenhet

Stockholm, Göteborg, Malmö ...	1 602 kr
Övriga tätorter	1 322 »
Egentlig landsbygd	1 273 »

Diagram 3.

Bostadsutgiften var låg på landsbygden i jämförelse med tätorterna både procentuellt och i absoluta tal. Mot nära 1 800 kr i de största städerna svarar en utgift på 960 kr för landsbygden. Även om man räknar med lägre bostadsstandard på landsbygden och observerar, att kostnaderna för egna hem har blivit underskattade i jämförelse med hyrorna, så kvarstår en icke oväsentlig skillnad, som väl får tillskrivas olikheterna i kostnadsnivån mellan olika ortsgupper.

Beklädnadsposten vägrade något lättare i storstadshushållens budget än i de övriga orternas. Utgiften i kronor per hushåll var ungefär lika stor i alla tre grupperna.

Huvudposten övriga utgifter visade en stark övervikt för de största städerna. Bland detaljposterna var det framför allt sjukvård, kroppsvård och rengöringsmedel, nöjen, förströelser och semester, hemhjälp samt gåvor och understöd, som bidrog till olikheterna.

Kap. IV. Mat och dryck

1. Materialet

Vid intervjun efterfrågades den sammanlagda utgiften för inköpta matvaror under hela år 1952. Uppgiften måste i de flesta fall bygga på en uppskattning, varvid man utgick från ett visst belopp per vecka eller räknade efter bevarade kassakvitton. I båda fallen måste man reducera med hänsyn till andra inköp, som brukar göras av »hushållskassan», främst tvål och tvättmedel, smärre husgeråd, pappersvaror och sybehör. Å andra sidan måste man ibland göra tillägg för större inköp, t. ex. för konservering, större bjudningar, och för utgifter, som andra familjemedlemmar än husmodern gjort, t. ex. för kaffebröd och frukt. Även barnens godsaker — en post som naturligtvis är svåråtkomlig — skulle redovisas bland inköpta livsmedel.

Bland lantbrukarna och i viss utsträckning bland övriga hushåll på landsbygden förekommer konsumtion av självproducerade livsmedel. För beräkning av dessa poster begärdes uppgifter om kvantiteterna av olika varuslag. Vid bearbetningen värderades självproducerade livsmedel till konsumentpriser.

På livsmedelsposten efterfrågades slutligen regelbundna och tillfälliga måltider utom hemmet, både sådana som man betalat för och sådana som erhållits in natura, t. ex. skol- och arbetsluncher. Naturaposterna skulle i princip värderas till konsumentpriser. På grund av svårigheterna att erhålla goda uppgifter om såväl kvantiteter och kvaliteter som priser har emellertid en summarisk värdering måst ske.

Av dryckerna behandlades vin och sprit vid intervjun som en särskild post helt skild från livsmedelsposten, medan öl och andra måltidsdrycker och läskedrycker ingick i livsmedelsposten.

Intervjuuppgifterna ger inga detaljer för olika slag av matvaror. För att få uppgift om dessa anordnades en bokföring i efterhand. Hushållen antecknade vart och ett under två veckor sina inköp av livsmedel samt sin konsumtion av egna produkter och annan natura. Bokföringsperioderna fördelades över ett år, för att säsongolikheterna skulle utjämnas (tiden 2 mars 1953—7 mars 1954).

Materialinsamlingen vid bokföringsundersökningen har närmare redovisats i kap. I, sid. 14 samt i bilaga 3, sid. 81 ff. Här skall i korthet påpekas, att bortfallet vid livsmedelsbokföringarna uppgick till 37 % med en ojämn fördelning bland hushållstyper och inkomstnivåer. För att utjämna bortfallets verkan i avseende på fördelningen på ovannämnda grupper har medeltalen såväl för de enskilda hushållstyperna som för totalerna vägts med vikter enligt hushållens fördelning i intervjuundersökningen.

2. Utgifterna för livsmedel

I tab. 20 och 21 återges utgifterna inom olika hushållstyper i poster efter anskaffningssättet.

I medeltal 80 % av livsmedelsutgiften kom på inköpta varor. Andelen var högst i barnfamiljerna och lägst bland de ensamstående, som oftare än andra hade ätit ute eller haft fria måltider. De blandade flerpersonghushållen hade

Tab. 20. Livsmedel enligt intervjuundersökningen

Uppskattade utgifter under år 1952. Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll		Samt- liga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Antal hushåll	196	105	113	93	66	573
Antal personer per hushåll	3,8	2,0	1,0	2,6	4,8	2,9
därav barn	1,8	.	.	0,2	1,3	0,8
Antal konsumtionsenheter per hushåll	3,0	1,9	0,9	2,5	4,3	2,5
K r o n o r						
Inköpta varor	3 253	2 507	972	2 700	4 059	2 670
Livsmedel in natura	258	131	28	328	836	267
Regelbundna restaurangbesök, måltids- inackordering	165	208	343	165	93	200
Fria måltider	103	36	104	79	81	84
Tillfälliga restaurangbesök	88	112	74	146	234	116
Summa livsmedel	3 867	2 994	1 521	3 418	5 303	3 337
Utgift per konsumtionsenhet	1 285	1 576	1 690	1 367	1 233	1 335
Livsmedel i % av totala konsumtionsutgiften	35,7	32,1	31,9	33,8	35,1	34,3

Tab. 21. Livsmedel enligt intervjuundersökningen

Uppskattade utgifter under år 1952. Procentuell fördelning

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll		Samt- liga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Antal hushåll	196	105	113	93	66	573
Antal personer per hushåll	3,8	2,0	1,0	2,6	4,8	2,9
därav barn	1,8	.	.	0,2	1,3	0,8
Antal konsumtionsenheter per hushåll	3,0	1,9	0,9	2,5	4,3	2,5
Inköpta varor	84,1	83,7	63,9	79,0	76,5	80,0
Livsmedel in natura	6,7	4,4	1,8	9,6	15,8	8,0
Regelbundna restaurangbesök, måltids- inackordering	4,2	6,9	22,6	4,8	1,8	6,0
Fria måltider	2,7	1,2	6,8	2,3	1,5	2,5
Tillfälliga restaurangbesök	2,3	3,8	4,9	4,3	4,4	3,5
Summa livsmedel	100	100	100	100	100	100

jämförelsevis hög andel natura, vilket helt enkelt sammanhänger med att dessa hushåll till ganska stor del tillhör de lantbrukargruppen.

I tab. 20 återges även utgiften per konsumtionsenhet. I stort sett var denna lägre ju större hushållet var. Lägst kom barnfamiljerna med 1 300 kr och

högst de ensamstående med 1 700 kr per hushåll.

Livsmedelsprocenten, som också för fullständighets skull återges i tab. 20, har kommenterats i kap. III. Där återfinns även uppgifter om livsmedelsutgiften vid olika inkomstlägen. Här skall några ord tilläggas i anslutning till fördelningen efter anskaffningsätt.

Tab. 22. Livsmedelsutgifter per hushåll under två veckor

Tiden 2 mars 1953—7 mars 1954. Vägda medeltal. Förtäring utom hemmet ingår ej

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll	Samtliga hushåll
Antal hushåll.....	136	66,5	58,5	146	407
Antal personer per hushåll.....	3,8	2,0	1,0	3,7	2,9
därav barn.....	1,8	.	.	0,7	0,8
Antal konsumtionsenheter per hushåll..	2,9	1,8	0,9	3,3	2,4
K r o n o r					
Mjök, grädde.....	15,30	10,04	5,31	15,97	12,52
Ost.....	5,71	4,29	1,94	5,71	4,70
Smör.....	11,28	7,52	4,07	12,89	9,60
Margarin, annat matfett.....	6,38	3,46	1,66	5,89	4,76
Hårt matbröd.....	2,23	1,38	1,06	2,35	1,87
Mjukt matbröd.....	5,38	4,08	1,68	5,61	4,46
Kaffebröd, kakor.....	8,06	5,69	4,92	6,72	6,62
Mjöl, gryn, makaroner.....	7,02	4,39	1,71	8,30	5,83
Ägg.....	6,33	4,72	2,49	7,21	5,51
Kött.....	12,28	9,42	3,72	14,04	10,54
Fläsk.....	8,69	6,06	2,44	9,15	7,09
Charkuterivaror, köttkonserver.....	12,78	8,00	4,05	11,55	9,78
Fisk.....	6,81	5,87	2,68	7,52	6,01
Potatis.....	4,81	2,76	1,03	5,23	3,80
Övriga rotsaker.....	0,88	0,78	0,21	0,90	0,73
Grönsaker.....	5,37	4,14	2,42	5,24	4,54
Frukt, bär.....	14,53	8,58	6,00	11,63	10,73
Kaffe.....	8,57	8,34	4,72	10,88	8,40
Te, kakao.....	0,99	0,50	0,37	0,70	0,70
Socker.....	6,85	4,60	2,43	7,07	5,61
Övriga specier.....	2,03	1,35	0,51	2,01	1,60
Läskedrycker, svagdricka.....	2,63	2,26	1,03	2,71	2,26
Öl, pilsner, porter.....	2,10	2,94	1,40	2,23	2,15
Summa	157,01	111,17	57,85	161,51	129,81

Det framgår av tab. 16—18 (sid. 28, 29 och 30), att livsmedel in natura i stort sett minskade med stigande inkomstnivå. Här avspeglas dock främst det förhållandet att de högre inkomsttagarna är flera i städerna än på landsbygden. Förtäring utom hemmet varierade i motsatt riktning och ökade mycket starkt då inkomsten steg.

Bokföringsundersökningen ger relativt högre värden för livsmedelsutgifterna än intervjuundersökningen.¹ En beräknad årskonsumtion per konsumtionsenhet ger 1 374 kr, medan motsva-

¹ Jämförelsen avser livsmedel exkl. restaurangbesök. Ensamstående personer ingår ej.

rande från intervjuundersökningen är 1 219 kr eller uppräknat med hänsyn till livsmedelsprisernas ökning 1952—53 1 246 kr. Skillnaden utgör 10 % av intervjuundersökningens värden. Räknar man med identiska hushåll, sjunker skillnaden till 6 %. Vi håller för troligt, att bokföringsundersökningen ger för höga värden. Se härom i bilaga 3, sid. 83 f.

Upplysningar om fördelningen av livsmedelsposten på olika varuslag kan endast erhållas ur bokföringsundersökningen. Tab. 22, 23 och 24 ger fördelningen på större poster. Tablån nedderst å sid. 36 ger ett sammandrag.

Tab. 23. Livsmedelsutgifter per hushåll under två veckor

Tiden 2 mars 1953—7 mars 1954. Procentuell fördelning. Förtäring utom hemmet ingår ej

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll	Samtliga hushåll
Antal hushåll	136	66,5	58,5	146	407
Antal personer per hushåll	3,8	2,0	1,0	3,7	2,9
därav barn	1,8	.	.	0,7	0,8
Antal konsumtionsenheter per hushåll ..	2,9	1,8	0,9	3,3	2,4
Mjolk, grädde	9,8	9,0	9,2	9,9	9,7
Ost	3,6	3,9	3,4	3,5	3,6
Smör	7,2	6,8	7,0	8,0	7,4
Margarin, annat matfett	4,1	3,1	2,9	3,6	3,7
Hårt matbröd	1,4	1,2	1,8	1,5	1,4
Mjukt matbröd	3,4	3,7	2,9	3,5	3,4
Kaffebröd, kakor	5,1	5,1	8,5	4,2	5,1
Mjöl, gryn, makaroner	4,5	3,9	3,0	5,1	4,5
Ägg	4,0	4,3	4,3	4,5	4,3
Kött	7,8	8,5	6,4	8,7	8,1
Fläsk	5,5	5,5	4,2	5,7	5,5
Charkuterivaror, köttkonserver	8,1	7,2	7,0	7,1	7,5
Fisk	4,3	5,3	4,6	4,7	4,6
Potatis	3,1	2,5	1,8	3,2	2,9
Övriga rotsaker	0,6	0,7	0,4	0,6	0,6
Grönsaker	3,4	3,7	4,2	3,2	3,5
Frukt, bär	9,3	7,7	10,4	7,2	8,3
Kaffe	5,5	7,5	8,1	6,7	6,5
Te, kakao	0,6	0,4	0,6	0,4	0,5
Socker	4,4	4,1	4,2	4,4	4,3
Övriga specier	1,3	1,2	0,9	1,2	1,2
Läskedrycker, svagdricka	1,7	2,0	1,8	1,7	1,7
Öl, pilsner, porter	1,3	2,7	2,4	1,4	1,7
Summa	100	100	100	100	100

Animaliska livsmedel tog något större andel av matpengarna i anspråk än vegetabilierna. På grupperna kött, fisk, ägg kom tillsammans 30 %, på mejerivaror och margarin 24 %. Cerealier och potatis tog 17 % i anspråk och grönsaker, frukt, bär 12 %. Kaffe enbart uppgick till drygt 6 %.

Mera markanta skillnader mellan hushållstyperna finner man bl. a. för kaffebröd, kakor, mjöl, gryn, makaroner, kött, potatis, frukt, bär samt för kaffe. De ensamstående använde en större del av sina matpengar på kaffe, kaffebröd och kakor samt frukt och bär än övriga hushållstyper. I fråga om kaffe

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll	Samtliga hushåll
Mjolk, ost, matfett	24,7	22,8	22,5	25,0	24,4
Kött, fisk, ägg	29,7	30,8	26,5	30,7	30,0
Cerealier, potatis	17,5	16,4	18,0	17,5	17,3
Grönsaker, frukt, bär	13,3	12,1	15,0	11,0	12,4
Kaffe	5,5	7,5	8,1	6,7	6,5
Övriga specier	6,3	5,7	5,7	6,0	6,0
Malt- och läskedrycker	3,0	4,7	4,2	3,1	3,4
Summa	100	100	100	100	100

Tab. 24. Livsmedelskvantiteter per hushåll under två veckor

Tiden 2 mars 1953—7 mars 1954. Vägda medeltal. Förtäring utom hemmet ingår ej

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll	Samtliga hushåll
	Antal hushåll.....	136	66,5	58,5	146
Antal personer per hushåll.....	3,8	2,0	1,0	3,7	2,9
därav barn.....	1,8	·	·	0,7	0,8
Antal konsumtionsenheter per hushåll.....	2,9	1,8	0,9	3,3	2,4
Mjök, grädde..... l	30,7	17,9	9,3	33,0	24,7
Ost..... kg	0,98	0,79	0,36	1,07	0,85
Smör..... »	1,65	1,11	0,60	1,94	1,42
Margarin, annat matfett..... »	1,61	0,88	0,42	1,50	1,21
Hårt matbröd..... »	1,26	0,76	0,57	1,34	1,05
Mjukt matbröd..... »	4,32	3,26	1,26	4,65	3,60
Kaffebröd, kakor..... »	1,99	1,37	1,16	1,57	1,59
Mjöl, gryn, makaroner..... »	6,08	3,83	1,52	7,48	5,14
Ägg..... »	1,54	1,18	0,61	1,86	1,38
Kött..... »	2,05	1,57	0,57	2,40	1,77
Fläsk..... »	1,60	1,10	0,42	1,77	1,32
Charkuterivaror, köttkonserver..... »	2,48	1,40	0,61	2,28	1,85
Fisk..... »	2,41	2,09	0,84	2,70	2,11
Potatis..... »	13,30	7,70	3,00	15,20	10,70
Övriga rotsaker..... »	1,22	1,02	0,28	1,32	1,02
Grönsaker..... »	2,52	2,01	1,05	2,62	2,16
Frukt, bär..... »	7,44	4,33	2,97	6,13	5,60
Kaffe..... »	0,65	0,64	0,36	0,83	0,64
Te, kakao..... »	0,09	0,04	0,02	0,07	0,06
Socker..... »	3,95	2,74	1,24	4,38	3,31
Läskedrycker, svagdricka..... l	3,7	2,9	1,2	4,1	3,2
Öl, pilsner, porter..... fl	5,0	7,2	3,3	5,6	5,2

representeras också makar utan barn av en hög siffra, i fråga om frukt och bär barnfamiljerna. Köttkonsumtionen var relativt hög hos blandade hushåll och makar utan barn. Både i fråga om potatis och i fråga om mjöl, gryn, makaroner visade de blandade hushållen och barnfamiljerna relativt höga siffror.

3. Utgifterna för vin och sprit

Utgifterna för vin och sprit uppgick i genomsnitt till 212 kr eller 2,2 % av konsumtionsutgiften. Fördelningen på hushållstyper framgår av tab. 25. Utgifterna för vin och sprit är svåråtkomliga vid intervjuer och har enligt vad som framgått vid jämförelse med totalkonsumtionen blivit underskattade.

Tab. 25 Utgifter för vin och sprit

Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
<i>Samtliga hushåll</i>						
Kronor per hushåll.....	212	245	97	234	328	212
Kronor per vuxen person.....	106	123	97	98	94	101
<i>Hushåll med utgift</i>						
Antal hushåll.....	168	78	61	60	56	423
% av samtliga inom gruppen.....	85,7	74,3	54,0	64,5	84,8	73,8
Utgift, kronor per hushåll.....	247	330	181	362	386	288
Utgift, kronor per vuxen person...	124	165	181	151	110	137

Kap. V. Bostad, bränsle och lyse

1. Bostadens upplåtelseform och beskaffenhet

Av de 573 hushåll, som ingick i undersökningen, hade 38 % eget hem, 35 % hyrde i öppna marknaden och

13 % bodde i arbetsgivarbostad, fritt eller mot hyra. (Med eget hem avses en- eller tvåfamiljshus där ägaren [arrendatorn] själv bor.)

Tab. 26. Bostadens upplåtelseform. Procentuell fördelning av antalet hushåll

Upplåtelseform	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll	Därav		
				2-3 personer	4 och flera personer		Stockholm, Göteborg, Malmö	Övriga tätorter	Egentlig landsbygd
Eget hem	40,0	37,1	14,2	40,8	69,7	37,9	13,5	32,4	66,9
Ägarens lägenhet i flerfamiljshus	1,0	1,0	0,9	3,2	—	1,2	0,8	2,0	—
Lägenhet hyrd i öppna marknaden	35,4	37,1	41,6	37,6	16,7	35,1	65,6	36,2	10,2
Bostadsrättslägenhet	3,6	2,9	—	2,2	6,1	2,8	5,0	3,4	—
Arbetsgivarbostad	15,9	14,3	15,0	10,8	6,0	13,4	5,0	14,5	17,8
Lägenhet upplåten i bostadssocialt syfte	—	—	0,9	—	—	0,2	—	0,3	—
I övrigt upplåten fritt eller mot nedsatt hyra	1,5	4,8	2,6	3,2	—	2,5	—	3,0	3,2
Inneboende	—	—	18,6	—	—	3,7	6,7	4,1	0,6
Hushåll som flyttat under år 1952	2,6	2,8	6,2	2,2	1,5	3,2	3,4	4,1	1,3
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Upplåtelseformernas olika utbredning inom olika ortogrupper framgår av tab. 26. Egna hemmen dominerade som väntat på landsbygden (67 %) och hyreslägenheterna i de största städerna (66 %). Övriga tätorter intog en mellanställning. Arbetsgivarbostäderna hade något större frekvens på landsbygden än i övriga tätorter (18 % resp. 15 %) och var avsevärt mera sällsynta i storstäderna (5 %).

Tab. 26 visar även fördelningen inom hushållstyperna. Egnahemmen hade sin högsta frekvens (70 %) hos de blan-

dade flerpersonghushållen, vilket sammanhänger med att dessa till relativt stor del återfanns på landsbygden. I fråga om hyreslägenheterna var fördelningen mera jämn på olika hushållstyper. En betydande avvikelse från medeltalet kan dock observeras för de blandade flerpersonghushållen (17 % hyreslägenheter mot 35 % för genomsnittet). Detsamma gäller för arbetsgivarbostäderna (6 % mot 13 %). Det kan slutligen påpekas, att de ensamstående som väntat svarade för samtliga inneboende.

ab. 27. Bostadens storlek. Procentuell fördelning av antalet hushåll

Storlek	Makar med barn	Makar utan barn	Emsamstående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll	Därav		
				2-3 personer	4 och flera personer		Stockholm, Göteborg, Malmö	Övriga tätorter	Egentlig landsbygd
Enkelrum eller enkelkök ...	2,0	0,9	23,0	1,1	1,5	5,8	6,7	6,7	3,2
Diverse smålägenheter	—	2,9	23,0	2,1	—	5,4	13,5	4,4	1,3
1 rk	16,9	27,6	33,6	22,6	6,1	21,8	20,2	25,7	15,9
2 rk	40,0	40,9	15,1	44,1	25,7	34,3	33,6	34,1	35,0
3 rk	27,7	18,1	4,4	21,5	27,3	20,3	16,8	18,6	26,1
4 rk	6,2	6,7	0,9	2,1	22,7	6,5	4,2	6,1	8,9
5 och flera rk	7,2	2,9	—	6,5	16,7	5,9	5,0	4,4	9,6
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal personer per rum (kök räknas som rum endast i fråga om enkelkök).....	1,56	0,95	0,76	1,15	1,39	1,26	1,19	1,33	1,21

Bostadens storlek framgår av tab. 27 och utrustningen med olika bekvämligheter av tab. 28. De skillnader mellan olika ortsgupper, som kan iakttas, är alltför välkända för att behöva några utförliga kommentarer. Bostäderna var *större* på landsbygden än i tätorterna, medan *utrustningen* var bättre i tätorterna än på landsbygden. På grund av den olika hushållsstorleken varierade dock inte utrymmesstandarden på samma sätt som bostädernas storlek. Boendefätheten räknad i antal personer per rum var i övriga tätorter något

högre (1,33) än i storstäderna (1,19) och på landsbygden (1,21).

Bland hushållstyperna fann man som väntat de största lägenheterna hos de största hushållen, blandade flerpersonshushåll, och därefter hos barnfamiljerna. Trots detta var dock boendefätheten tämligen hög bland dessa hushåll, främst hos barnfamiljerna.

Vad utrustningen med bekvämligheter beträffar, så framgår att barnfamiljerna bodde bättre än övriga hushåll. För centralvärme var exempelvis siffrorna

Tab. 28. Utrustning med vissa bekvämligheter. Hushåll med angiven utrustning i procent av hela antalet hushåll i gruppen

Utrustning	Makar med barn	Makar utan barn	Emsamstående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll	Därav		
				2-3 personer	4 och flera personer		Stockholm, Göteborg, Malmö	Övriga tätorter	Egentlig landsbygd
Vatten och avlopp	86,2	85,7	73,5	78,5	87,9	82,5	99,2	83,5	68,2
Elektriskt ljus	97,4	98,1	96,5	96,8	97,0	97,2	99,2	99,3	91,7
Centralvärme	67,9	61,0	54,9	51,6	56,1	60,0	83,2	63,3	36,3
Enskilt wc	62,2	61,0	38,9	44,1	45,5	52,5	73,9	59,3	23,6
Enskilt badrum	46,7	40,0	17,7	29,0	39,4	36,0	52,1	38,9	18,5
Eldspis eller gasspis	57,9	53,3	31,9	43,0	54,5	49,1	79,0	50,3	24,2
Agaspis	0,5	—	—	—	4,5	0,7	—	0,3	1,9
Kylskåp	30,3	37,1	15,9	22,6	28,8	27,2	35,3	32,1	12,1

följande: barnfamiljerna 68 % och samtliga hushåll 60 %. För badrum var motsvarande tal 47 % och 36 % och för elspis eller gasspis 58 % och 49 %. I fråga om vissa andra utrustningsdetaljer, t. ex. kylskåp, återfanns inte någon liknande tendens.

2. Utgifterna

Utgifterna för bostad, bränsle och lyse uppgick i genomsnitt till 1 300 kr eller 13 % av totala konsumtionsutgiften. I följande tablåer återges utgifterna för olika hushållstyper samt i vissa fall vid olika inkomstläge.

	Utgift för bostad, bränsle, lyse		Bostadsrabatt Kr
	Kr	I % av konsumtionsutgiften	
Makar med barn	1 539	14,2	39
Makar utan barn	1 312	14,1	—
Ensamstående	827	17,4	—
Blandade hushåll:			
2—3 personer	1 229	12,2	7
4 och flera personer	1 492	9,9	15

	Utgift för bostad, bränsle, lyse				
	Konsumtionsutgift, kr				
	Under 3 000	3 000— 6 000	6 000— 10 000	10 000— 15 000	15 000 o. däröver
Makar med barn	Kr —	..	1 117	1 772	2 804
	% —	..	13,5	14,9	14,4
Makar utan barn	Kr ..	821	1 204	1 675	..
	% ..	18,2	15,3	13,6	..
Ensamstående	Kr 521	758	1 183	..	—
	% 24,5	17,2	16,3	..	—

Dessa uppgifter har tidigare omnämnts i kapitel III. Några ord skall dock även sägas i detta sammanhang.

Bostadsprocenten varierade mellan de olika hushållstyperna från 10 % hos blandade flerpersonshushåll till 17 % hos ensamstående. Flerpersonshushållen återfanns som tidigare nämnts oftare än de övriga hushållstyperna på landsbygden, där bostadskostnaderna i allmänhet är lägre än i tätorterna. Makar med och makar utan barn hade ungefär samma bostadsprocent.

En framträdande tendens är, att den relativa bostadsutgiften blir högre med lägre inkomstnivå. Se t. ex. i tablåen hushållstyperna makar utan barn och

ensamstående. Samtidigt som bostadsutgiften i kronor steg kraftigt med ökade inkomster, avtog procentandelen. Hushållstypen makar med barn gav dock en annan bild. Utgiften i kronor steg kraftigt, medan procentandelen förändrades i ringa grad.

Bostadsutgiften varierade jämförelsevis starkt mellan olika ortsgupper:

	Utgift för bostad, bränsle, lyse	
	Kr	I % av konsumtionsutgiften
Stockholm, Göteborg,		
Malmö	1 791	15,6
Övriga tätorter	1 284	13,6
Egentlig landsbygd	962	10,7

Tab. 29. Bostads- och bränsleutgifter inom de vanligaste upplåtelseformerna

	Eget hem på annan fastighet		Lägenhet hyrd i öppna marknaden		Lägenhet hyrd av arbetsgivaren	
	med cv	utan cv	med cv	utan cv	med cv	utan cv
Antal hushåll	90	52	128	73	40	30
<i>Bostad</i>						
Räntor	540	68	—	—	—	—
Tomträttsavgäld	8	0	—	—	—	—
Försäkringar	40	16	—	—	—	—
Fastighetsskatt	118	38	—	—	—	—
Renhållning, vatten, sotning	59	13	0	2	1	0
Kostnader vid fastighetsköp	3	—	—	—	—	—
Reparationer	261	117	25	10	32	—
Övriga omkostnader	16	8	3	8	2	—
Hyra (inkl. ersättning för uppvärmning i förekommande fall)	—	—	1 541	500	946	432
Summa bostadsutgifter	1 045	260	1 569	520	981	432
<i>Bränsle och lyse</i>						
Inköpt ved, kol och koks	408	223	12	243	137	254
Eldningsolja	94	—	—	—	—	—
Annat bränsle	14	9	0	10	—	1
Elektricitet	174	95	116	79	93	69
Gas	19	—	26	20	2	10
Flaskgas, fotogen m. m.	3	18	2	16	2	21
Glödlampor, tändstickor m. m.	28	20	28	20	21	23
Ved in natura	21	63	5	22	59	48
Summa bränsle- och lyseutgifter	761	428	189	410	314	426
Summa bostad, bränsle, lyse	1 806	688	1 758	930	1 295	858
Amorteringar	292	87	—	—	—	—
Förbättringar på byggnader	324	127	—	—	—	—
Nyanläggning och förbättring av trädgård	104	17	—	—	—	—
Summa amorteringar och förbättringar	720	231	—	—	—	—

Om man vill undersöka de olika delposterna inom bostaden, måste materialet delas upp efter andra linjer, nämligen dels efter upplåtelseform och dels efter utrustning med centralvärme. Genom sistnämnda uppdelning skiljer man i stort sett på moderna och omoderna bostäder, även om olikheterna inom de båda grupperna ofta är mycket stora, Tab. 29 ger en översikt för de vanligaste upplåtelseformerna. Bostadskostnaderna för eget hem är något underskattade, i det att ingen ränta har beräknats på eget kapital, huvudsakligen

beroende på svårigheten att få en rimlig värdering av kapitalet. Taxeringsvärdena torde vara för låga — lånen överstiger icke sällan taxeringen. Om det insatta kapitalet eller marknadsvärdet har vi inte haft några uppgifter.

Det ligger nära till hands att vänta sig att egna hemmen skulle visa lägre kostnader än lägenheter hyrda i öppna marknaden, dels på grund av ovan nämnda underskattning och dels på grund av fördelningen på olika ortsgrupper. Så är emellertid fallet endast med bostäder utan centralvärme, där

utgiften uppgick till 690 resp. 930 kr. När det gäller cv-lägenheter var egna hemmen t. o. m. något dyrare än hyreslägenheterna, siffrorna lyder på 1 810 och 1 760 kr. Dock kan anmärkas att egna hemmen var betydligt större än hyreslägenheterna. För egna hemmen tillkommer utgifter för amorteringar och förbättringar, vilka uppgick till så höga belopp som 720 och 230 kr för lägenheter med resp. utan centralvärme. — Lägenheter hyrda av arbetsgivare var avsevärt billigare än övriga hyreslägenheter. Särskilt gällde detta de moderna bostäderna. Fördelningen på ortsgrupper torde emellertid spela en mycket stor roll här.

Bostads- och bränsleutgifterna kan särskiljas dels för egna hemmen och dels för lägenheter utan centralvärme i de båda andra upplåtelseformer, som redovisats.

Vad egna hemmen beträffar, så finner man, att inte bara beloppet i kronor utan även den andel av konsumtionsut-

giften, som kommer på bostaden, var mycket högre i de moderna bostäderna än i de övriga, främst beroende på de höga ränteutgifterna. Även fastighets-skatten och reparationerna bidrog starkt till skillnaden.

Även bränsleutgiften i kronor var högre för de moderna egnahemmen, och skillnaderna hänförde sig här främst till inköpt bränsle och elektricitet. För ved in natura hade egnahemmen utan centralvärme högre belopp, vilket utan tvivel sammanhänger med fördelningen på ortsgrupper.

För hyres- och arbetsgivarlägenheter utan centralvärme uppgick bränsleutgifterna till ungefär samma belopp (410 och 430 kr) som för egna hem utan centralvärme. Bostadsutgifterna var däremot avsevärt högre. För hyres- och arbetsgivarlägenheter med centralvärme kan delposterna ej anges var för sig, emedan i hyran vanligtvis ingår en bränsleavgift.

Kap. VI. Utgifter för kläder, skor, tyger och garner m. m.

Utgifterna för beklädnad, dvs. utgifterna för kläder, skor, tyger, garner m. m. redovisas dels per hushåll inom olika hushållstyper och dels per individ. Vid intervjuerna antecknades nämligen dessa uppgifter särskilt för varje hushållsmedlem.

För alla i undersökningen deltagande hushåll uppgick utgiften till i medeltal 1 265 kr eller 13 % av hushållens genomsnittliga konsumtionsutgift. Se tab. 30. Både i kronor räknat och i procent av konsumtionsutgiften var utgifterna högst i de större blandade hushållen, som bestod av nära 5 personer i genomsnitt. Av delposterna uppgick utgifter-

na för färdiga kläder till tre fjärdedelar av hela posten. Tyger och garner m. m. tog drygt 9 % och skor nära 16 %. Som synes dominerade utgifterna för färdiga kläder i mycket hög grad i alla hushållstyper, dock minst i barnfamiljerna, där däremot inköp av tyg, garner m. m. samt skor betydde mer än i någon annan hushållstyp.

Enligt tab. 31, som ger beklädnadsutgifterna inom olika inkomstgrupper och hushållstyper, steg utgifternas andel av totalutgiften med stigande inkomst utom i barnfamiljerna, där den högsta gruppen, 15 000 kr och däröver, uppvisade den lägsta andelen.

Tab. 30. Utgifter för beklädnad

Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Antal hushåll	196	105	113	93	66	573
Antal personer per hushåll.....	3,8	2,0	1,0	2,6	4,8	2,9
därav barn.....	1,8	.	.	0,2	1,3	0,8
Kläder	1 003	776	446	1 005	1 872	952
Tyger, garner, sybehör	142	85	57	125	190	117
Skor	248	134	84	172	363	196
Summa	1 393	995	587	1 302	2 425	1 265
Därav:						
tyger	70	42	29	60	97	58
garner	28	12	8	17	32	20
sylön m. m.	21	18	13	31	35	22
sybehör	23	13	7	17	26	17
skoreparationer	34	22	14	25	46	28
Därav i %:						
Kläder	72,0	78,0	76,0	77,2	77,2	75,3
Tyger, garner, sybehör	10,2	8,5	9,7	9,6	7,8	9,2
Skor	17,8	13,5	14,3	13,2	15,0	15,5
Utgift för beklädnad i % av konsumtionsutgiften	12,9	10,7	12,3	12,9	16,1	13,0
Summa konsumtionsutgift	10 828	9 319	4 770	10 110	15 099	9 732

Tab. 31. Utgifter för beklädnad vid olika inkomstläge

Kronor per år och hushåll

Konsumtionsutgift	Antal hushåll	Antal personer per hushåll	Därav barn	Utgift för beklädnad				I % av konsumtionsutgiften
				Kläder	Tyger, garner, sybehör	Skor	Summa	
<i>Makar med barn</i>								
6 000—10 000 kr.....	96	3,6	1,6	744	136	202	1 082	13,0
10 000—15 000 ».....	61	4,1	2,1	1 165	144	275	1 584	13,3
15 000 kr och däröver.....	28	4,1	2,1	1 748	186	404	2 338	12,0
<i>Makar utan barn</i>								
3 000— 6 000 kr.....	26	2,0	.	337	41	71	449	9,9
6 000—10 000 ».....	38	2,0	.	637	80	136	853	10,8
10 000—15 000 ».....	29	2,0	.	1 071	126	175	1 372	11,1
<i>Ensamstående</i>								
Under 3 000 kr.....	32	1,0	.	123	24	35	182	8,5
3 000— 6 000 ».....	45	1,0	.	446	56	85	587	13,3
6 000—10 000 ».....	33	1,0	.	702	80	126	908	12,5

Av nedanstående tablå framgår utgifterna per konsumtionsenhet i olika hushållstyper. Vuxna personer, både män och kvinnor, har räknats som en konsumtionsenhet och barn oavsett åldern som sex tiondelar av en vuxen.

	Kronor per konsumtionsenhet
Makar med barn.....	452
Makar utan barn.....	497
Ensamstående.....	587
Blandade hushåll:	
2—3 personer.....	517
4 o. fl. personer.....	567

Som synes var det barnfamiljerna som hade den lägsta beklädnadsutgiften per konsumtionsenhet, medan ensamstående och medlemmar av de större blandade hushållen hade den högsta utgiften.

Om man gör samma beräkningar för olika inkomstgrupper bland barnfamiljerna, erhålls följande utgifter per konsumtionsenhet.

Makar med barn	
Konsumtionsutgift	Kronor per konsumtionsenhet
6 000—10 000 kr.....	366
10 000—15 000 ».....	486
15 000 kr o. däröver.....	717

Man kan sålunda konstatera en stark ökning av dessa utgifter vid ökade inkomster. Barnantalet var i medeltal detsamma i de båda grupperna med över 10 000 kr, men ganska mycket lägre i den lägsta inkomstgruppen.

I tab. 32 presenteras beklädnadsutgifterna bland hushåll i storstäder, övriga tätorter och egentlig landsbygd. Ingen nämnvärd skillnad synes föreligga vad gäller utgifterna i kronor räknat, vilket leder till att den procentuella andelen av konsumtionsutgiften blir lägst i storstäderna och högst på landsbygden.

Tab. 33—35 ger utgifternas storlek för enskilda individer fördelade på kön, ålder och civilstånd.

Förutom kläder och skor efterfrågades också utgifterna för tyger, garner m. m. för varje hushållsmedlem. Dessa utgifter var ofta svåra att få angivna individuellt. Bland de vuxna var det ca 13 % som inte kunde lämna tillräckligt detaljerade uppgifter, och för 16 % av barnen kunde sådana inte heller erhållas.

Tab. 32. Utgifter för beklädnad inom hushåll i olika ortsggrupper

Kronor per år och hushåll

	Stockholm, Göteborg, Malmö	Övriga tätorter	Egentlig landsbygd
Antal hushåll	119	297	157
Antal personer per hushåll	2,5	2,8	3,2
därav barn	0,7	0,8	0,9
Kläder	993	929	965
Tyger, garner, sybehör	113	120	116
Skor	193	200	189
Summa	1 299	1 249	1 270
Summa konsumtionsutgift	11 496	9 414	8 997
Utgift för beklädnad i % av konsumtionsutgiften ..	11,3	13,3	14,1
Utgift per person	520	446	397

Tab. 33. Utgifter för kläder och skor inom olika åldersgrupper fördelade på kön och civilstånd

Kronor per år och person

Barn	Åldersgrupper					Samtliga
	Under 5 år	5—10 år	10—14 år	15 år och däröver		
Pojkar	102	227	334	644		271
Flickor	120	175	308	(619)		231
Vuxna	Under 30 år	30—40 år	40—50 år	50—60 år	60 år och däröver	Samtliga
Män, ogifta	720	(561)	..	(409)	(167)	549
Kvinnor, ogifta	794	(593)	(603)	..	(338)	632
Män, gifta	483	433	469	463	314	430
Kvinnor, gifta	502	492	479	411	324	456
Samtliga vuxna (inkl. förut gifta)						
Män	627	462	480	447	279	455
Kvinnor	614	522	501	384	271	468

I tab. 33 redovisas utgifterna för kläder och skor för samtliga i undersökningen ingående personer och i tab. 34 utgifterna för tyger, garner m. m. för dem som kunnat lämna individuella uppgifter. Slutligen ges i tab. 35 ett genomsnitt för hela beklädnadsutgiften för dem, som lämnat individuella uppgif-

ter även för tyger och garner. Denna sistnämnda tabell torde ge den bästa bilden av hur de totala utgifterna på denna post fördelar sig på individer av olika kön och ålder.

Barnens kläd- och skoutgifter var lägst i de yngsta åldrarna och steg därefter för att i gruppen över 15 år vara av-

Tab. 34. Utgifter för tyger, garner m. m. inom olika åldersgrupper

Kronor per år och person

Barn	Åldersgrupper					Samtliga
	Under 5 år	5—10 år	10—15 år	15 år och däröver		
Pojkar	22	18	12	12		17
Flickor	21	27	31	(60)		29
Vuxna	Under 30 år	30—40 år	40—50 år	50—60 år	60 år och däröver	Samtliga
Män	6	10	9	18	11	10
Kvinnor	74	63	80	72	53	68

Tab. 35. Utgifter för beklädnad inom olika åldersgrupper fördelade på kön

Kronor per år och hushåll

Barn	Åldersgrupper					Samtliga
	Under 5 år	5—10 år	10—15 år	15 år och däröver		
Pojkar	122	237	353	655		288
Flickor	135	196	342	(662)		259
Vuxna	Under 30 år	30—40 år	40—50 år	50—60 år	60 år och däröver	Samtliga
Män	636	451	493	465	280	461
Kvinnor	680	584	531	463	329	523

sevärt högre än för gifta män och kvinnor. Pojkarnas utgifter översteg flickornas.

Bland vuxna personer under 30 år hade ogifta de högsta utgifterna, över 700 kr per år och person, medan de giftas utgifter stannade vid omkring 500 kr. Även i genomsnitt för alla åldrar hade de ogifta högre utgifter. Variationerna med åldern var inte så stark bland gifta som bland ogifta.

Enligt tab. 35 var beklädnadsutgifterna för män och kvinnor utan hänsyn till civilstånd mer än dubbelt så höga i åldern under 30 år som i de högsta åldrarna 60 år och däröver.

Utgifterna för tyger, garner m. m. (tab. 34) var bland de vuxna betydligt högre för kvinnorna än för männen. I åldrarna under 5 år var utgifterna lika stora för pojkar som för flickor, varefter en nedgång noterades för de förra, medan flickornas utgifter ökade.

I tab. 36 ges inköpens fördelning på olika klädesplagg. Tung konfektion och arbetskläder dominerade i männens klädbudget och utgjorde tillsammans över hälften av beloppet för kläder och skor. Bland kvinnorna var tung konfektion samt klänningar och blusar de viktigaste posterna, men de uppgick inte till hälften av hela utgiften. Både

Tab. 36. Utgifter för olika klädesplagg och skor

Kronor per år och person

	Pojkar	Flickor	Män	Kvinnor
Antal	250	217	570	600
Hattar, mössor	12	7	18	24
Överrockar, kappor	16	39	27	71
Kostymer, dräkter, byxor, jackor	74	24	142	41
Trenchcoats, regnkläder	16	8	23	13
Barnoveraller	5	3	—	—
Pälsverk, skinnkläder	5	0	12	32
Kläänningar, blusar	0	22	—	82
Arbetskläder, arbetskjortor	11	1	50	1
Övriga skjortor	9	—	31	—
Jumpers, koftor	7	11	6	11
Underkläder, nattkläder	20	22	33	53
Morgonrockar, badrockar	1	1	1	3
Babyutstyrelse	4	2	—	1
Strumpor	19	26	20	52
Handskar, halsdukar m. m.	10	5	21	12
Summa kläder	209	171	384	396
Skor	39	43	43	52
Bottiner, galoscher	9	8	8	5
Tofflor m. m.	7	4	6	7
Skoreparationer	7	5	14	8
Summa skor	62	60	71	72
Summa kläder och skor	271	231	455	468

för män och kvinnor gick ca 15 % till skor. Utgifterna för underkläder och strumpor var tillsammans ungefär dubbelt så höga för kvinnorna som för männen.

För barnen liksom för de vuxna dominerade den tunga konfektion, och dennas andel av hela utgiften var något

högre för pojkarna än för flickorna. Utgiften för skor utgjorde för de förra 23 % och för de senare 26 % av hela utgiften.

I nedanstående tablå ges ett sammandrag av inköpsfrekvensen för de klädesplagg, som återkom oftast i materialet.

Varuslag	Antal hushåll som köpt resp. varuslag, i %
Huvudbonader, yllestrumpor, lågskor	80 % och däröver
Underkläder, silke- och nylonstrumpor, skoreparationer	70—80 %
Skjortor, handskar, slipsar och halsdukar	60—70 »
Tung konfektion, arbetskläder och -skjortor, jumpers och koftor, nattkläder, pjäxor, bottiner	50—60 »

Babyutstyrelse, barnoverall, morgonrock och badrock var de poster som förekom mest sällan. Mindre än en

tiondel av hushållen hade köpt något sådant plagg under året.

Mellan 60 och 80 % av alla *individerna* i materialet hade under året köpt underkläder, yllestrumpor, lågskor och huvudbonader. Bland kvinnorna gällde

detta även för silke- och nylonstrumpor, bland flickorna bomullsstrumpor men inte huvudbonad, och bland männen skjortor men inte lågskor.

Varuslag	Antal personer i % som köpt respektive varuslag				
	Samtliga	D ä r a v			
		pojkar	flickor	män	kvinnor
Underkläder	81	75	82	78	85
Yllestrumpor	72	75	83	74	66
Lågskor	71	77	85	57	77
Huvudbonader	62	68	50	65	60
Handskar, vantar	43	54	41	43	40
Bottiner	37	56	49	34	27
Silke- och nylonstrumpor	36	6	19	14	77
Byxor, jackor	35	58	44	43	15
Bomullsstrumpor	32	42	61	23	25
Skjortor	31	38	—	71	—

På grund av de i stor utsträckning förekommande realisationerna inom beklädnadsbranschen gjordes särskilda anteckningar vid intervjuerna om vilka plagg som köpts på realisation. Tablån här nedan ger en översikt över förekomsten av realisationsköp på vissa poster.

Som synes spelade realisationsköpen en stor roll på vissa poster, och särskilt de tyngre plaggen hade i stor utsträckning anskaffats på detta sätt. Av det sammanlagda beloppet för inköp av kläder och skor belöpte sig drygt 5 % på realisationsköp.

Varuslag	Realisationsköp i % av alla inköp
Lågskor	18
Överrockar, kappor	18
Sidenklänningar	18
Kostymer, dräkter	18
Byxor, jackor	16
Ylleklänningar	15
Bomullsklänningar	15
Barnoveraller	14
Blusar	13
Skjortor	11
Nattkläder	10
Trenchcoats	10

Kap. VII. Övriga utgifter

Huvudposten övriga utgifter avser alla andra konsumtionsutgifter än mat och dryck, bostad samt beklädnad. Inom denna budgetpost finns sålunda utgifter av de mest skiftande slag sammanförda, både nödvändighetsvaror och lyxartiklar.

Enligt tablån här nedan uppgick posten övriga utgifter till i medeltal 3 600 kr eller 37 % av konsumtionsbeloppet för alla i undersökningen deltagande hushåll. Den lägsta andelen uppvisade barnfamiljerna och den högsta makar utan barn.

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll 2—3 personer	4 o. fl. personer	Samtliga hushåll
Antal hushåll	196	105	113	93	66	573
Antal personer per hushåll	3,8	2,0	1,0	2,6	4,8	2,9
därav barn	1,8	.	.	0,2	1,3	0,8
Övriga utgifter, kr	3 817	3 773	1 738	3 927	5 551	3 617
I % av konsumtionsutgiften	35,2	40,5	36,4	38,8	36,7	37,2
Utgift per person, kr	1 004	1 887	1 738	1 510	1 156	1 247

I tab. 37 redovisas denna huvudpost vid olika inkomstlägen. Man kan konstatera, att den relativa andelen ökade med stigande inkomst. Denna tendens var mera pångterad bland barnlösa

makar och ensamstående än bland barnfamiljerna.

Enär huvudposten övriga utgifter är mycket oenhetligt sammansatt, kommer i det följande redovisning att ske för

Tab. 37. Övriga utgifter vid olika inkomstläge

Konsumtionsutgift	Antal hushåll	Antal personer per hushåll	Därav barn	Övriga utgifter	
				kronor per hushåll	i % av konsumtionsutgiften
<i>Makar med barn</i>					
6 000—10 000 kr	96	3,6	1,6	2 531	30,6
10 000—15 000 »	61	4,1	2,1	4 218	35,5
15 000 kr och däröver	28	4,1	2,1	8 357	43,0
<i>Makar utan barn</i>					
3 000—6 000 kr	26	2,0	.	1 082	23,9
6 000—10 000 »	38	2,0	.	2 792	35,4
10 000—15 000 »	29	2,0	.	5 435	44,0
<i>Ensamstående</i>					
Under 3 000 kr	32	1,0	.	503	23,6
3 000—6 000 »	45	1,0	.	1 434	32,6
6 000—10 000 »	33	1,0	.	2 992	41,2

Tab. 38. Utgifter för möbler och husgeråd

Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Möbler	150	193	32	117	134	127
Armatur, tavlor m. m.	49	66	25	33	46	45
Mattor, gardiner, draperier	79	106	31	74	80	74
Sängkläder	40	26	9	33	65	33
Hushållslinne	30	25	17	39	83	34
Glas, porslin	30	20	6	21	53	24
Matsilver	7	4	1	3	15	5
Kokkärl och annan köksutrustning ..	22	15	5	14	36	18
Hushållsmaskiner	45	37	16	24	55	36
El-platta, el-element m. m.	9	12	2	15	13	10
Övriga husgeråd	39	31	9	31	64	33
Summa möbler och husgeråd	500	535	153	404	644	439
i % av konsumtionsutgiften	4,6	5,8	3,2	4,0	4,3	4,5

var och en av de 12 undergrupper, vari den indelats, nämligen: möbler och husgeråd; kroppsvård, rengöringsmedel; sjukvård; förenings- och försäkringsavgifter; undervisning, läsning, skrivmateriel; tele- och postavgifter; nöjen och rekreation; resor; tobak; hemhjälp; gåvor, understöd; samt diverse utgifter.

1. Möbler och husgeråd

Utgifter inom olika hushållstyper. Den genomsnittliga utgiften för möbler och husgeråd uppgick till ca 440 kr per år och hushåll. Den högsta utgiften i kronor räknat noterades för de större

blandade hushållen och den lägsta för de ensamstående. I förhållande till konsumtionsutgiften hade de barnlösa makarna den högsta utgiften.

Den viktigaste varugruppen inom denna post var möbelutgiften, som utgjorde nära en tredjedel av hela utgiften. Se tab. 38. Minsta betydelsen hade möbelinköpen för de ensamstående och för de större blandade hushållen (21 %) och största betydelsen för makar utan barn (36 %). Andra viktiga poster är gardiner och draperier, armatur, hushållsmaskiner och hushållslinne.

Nedanstående tablå visar möbel- och husgerådsutgifterna vid olika inkomstläge.

		Konsumtionsutgift, kr				
		Under 3 000	3 000— 6 000	6 000— 10 000	10 000— 15 000	15 000 och däröver
Makar med barn, kr	—	..	365	652	765	
%	—	..	4,4	5,5	3,9	
Makar utan barn, kr	118	377	936	..	
%	2,6	4,8	7,6	..	
Ensamstående, kr	29	141	283	..	—	
%	1,4	3,2	3,9	..	—	

Tab. 39. Utgifter för vissa huvudgrupper av inventarier i äktenskap av olika längd
Kronor per år och hushåll

	Äktenskapets längd				
	Under 5 år	5—9 år	10—14 år	15—19 år	20 år och däröver
Antal hushåll	50	64	63	46	131
Antal personer per hushåll.....	3,1	3,7	4,0	4,0	3,1
Därav barn.....	0,8	1,6	1,9	1,6	0,5
Möbler, armatur m. m.	425	119	199	237	177
Hushållstextilier	192	108	198	196	177
Servis och köksutrustning	83	54	67	75	61
Övrig hemutrustning	196	52	84	119	75
Summa möbler och husgeråd	896	333	548	627	490
Konsumtionsutgift	10 472	10 682	11 270	13 768	11 503
i % av konsumtionsutgiften	8,6	3,1	4,9	4,6	4,3

Utgifterna fördelade efter äktenskapets längd. Ytterligare en faktor, som är av intresse att studera i detta sammanhang, är möbel- och husgerådsutgifternas storlek inom äktenskap av olika varaktighet. I tab. 39 redovisas vissa huvudgrupper av inventarier efter denna indelningsgrund.

Den högsta utgiften såväl absolut som relativt förekom i de yngsta äktenskapen och den lägsta i den grupp som varat mellan 5 och 10 år. Procentandelen var omkring tre gånger så hög i den förstnämnda (nära 9 %) som i den sistnämnda (3 %) gruppen.

I de yngsta äktenskapen användes nära hälften av beloppet till möbelinköp, i de äldre äktenskapen omkring en tredjedel och ungefär lika mycket till hushållstextilier. Posten övrig hemutrustning, som består av bl. a. hushållsmaskiner, strykjärn, verktyg m. m., tog drygt en femtedel i de yngsta äktenskapen och en sjättedel i övriga grupper. Särskilt hushållsmaskinerna vägde tungt i de nygiftas budget.

Sammanfattningsvis skulle man kunna säga, att perioden 5—9 år synes vara den tid, då inventarieinköpen har den

minsta omfattningen. Därefter inträder behovet av nyanskaffningar, vilka i stort sett håller sig på samma nivå i fortsättningen.

Inköpsfrekvensen. Bland barnfamiljerna var det över hälften som hade köpt gardiner, porslin och verktyg under året. I de större blandade hushållen hade dessutom sängkläder och hushållslinne, mattor samt annan köksutrustning köpts i över hälften av hushållen. Se tab. 40. Bland de barnlösa makarna var gardiner och porslin de utgiftsposter som förekom oftast (49 resp. 47 % av hushållen) och bland de ensamstående handdukar (28 %) och kokkärl (24 %).

Hushållsmaskiner. Särskild uppmärksamhet har ägnats åt inköp och förekomst av hushållsmaskiner.

Av tab. 41 framgår antalet hushåll som uppgivit inköp av olika slag av hushållsmaskiner och de genomsnittliga kostnaderna. Dammsugare och symaskiner dominerar helt och hade köpts av 6 % resp. nära 5 % av hushållen. Nära två tredjedelar av dessa inköp utgjorde avbetalningsköp.

Tab. 40. Antal hushåll i % med utgifter för angivna varuslag

Varuslag	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Antal hushåll	196	105	113	93	66	573
Därav i % med utgifter för:						
Möbler	49	38	10	40	45	38
Armatur	37	31	13	28	32	29
Tavlor, större konstföremål	23	23	12	22	30	22
Mattor	39	41	17	39	55	37
Gardiner, draperier	66	49	23	51	61	51
Madrasser, kuddar	32	20	11	17	42	24
Täcken, filter	35	26	12	40	55	32
Sänglinne	28	28	21	35	58	31
Handdukar, dukar, servetter	41	32	28	49	68	42
Glas	35	21	9	22	35	25
Porslin	60	47	17	44	68	47
Matsilver	15	10	5	14	21	13
Kokkärl, stekpannor	38	26	24	34	48	34
Matlagningsredskap	45	30	16	28	39	33
Annan köksutrustning	49	34	10	29	56	36
Silversaker	9	4	1	4	8	5
Hushållsmaskiner	19	16	5	14	17	15
El-platta, el-element	9	14	4	18	14	11
Hink, handfat	32	21	12	39	35	27
Verktyg, redskap	54	40	13	40	44	40
Strykjärn, tvättbräda	34	22	15	27	35	27

Tab. 41. Antal hushåll som köpt hushållsmaskiner och deras genomsnittliga utgifter

Hushållsmaskin	Antal hushåll	Medeltal, kr
Symaskin	26	350
Dammsugare	35	186
Elektrisk tvättmaskin	9	386
Köksmaskin	1	504
Tvättgryta, mangel	2	103
Stickmaskin	1	75

Tab. 42. Antal hushåll i % som innehade hushållsmaskiner

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Symaskin	88,3	88,6	45,1	79,6	92,4	78,9
Dammsugare	77,0	70,5	24,8	53,8	69,7	60,9
Elektrisk tvättmaskin	10,3	4,8	1,8	9,7	16,7	8,2
Köksmaskin	4,1	1,9	0,9	4,3	10,6	3,8

Tab. 43. Kroppsvård, rengöringsmedel

Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
<i>Kroppsvård</i>						
Tvål, rakkräm, tandkräm	62	48	30	56	83	55
Skönhetsmedel, parfym	19	24	13	20	31	20
Rakblad, rakhyvel, rakapparat	13	11	4	9	21	11
Övriga toalettartiklar	15	10	7	12	18	12
Rakning, hårvård	87	74	47	87	135	82
Bad, gymnastik	6	10	11	16	17	11
Summa kroppsvård	202	177	112	200	305	191
i % av konsumtionsutgiften	1,9	1,9	2,4	2,0	2,0	2,0
<i>Rengöringsmedel och tvätt</i>						
Tvätt- och rengöringsmedel	107	70	26	82	122	82
Tvätt, mangling, avgift för tvättstuga	33	35	32	37	55	36
Kemisk tvätt, strykning, stärkning	28	23	33	38	33	30
Borstar, svampar, stålull	10	10	3	10	13	9
Toalettpapper, hushållspapper	40	28	8	26	44	30
Summa rengöringsmedel	218	166	102	193	267	187
i % av konsumtionsutgiften	2,0	1,8	2,1	1,9	1,8	1,9

Antalet hushåll inom olika hushållstyper som innehade maskiner av olika slag framgår av tab. 42.

80 à 90 % av flerpersonghushållen hade symaskin och ca 70 % hade dammsugare. Bland 2—3 personghushållen hade dock endast något över hälften dammsugare. Bland de ensamstående var hushållsmaskiner naturligt nog mera sällsynta, men nära hälften hade dock symaskin.

2. Kroppsvård, rengöringsmedel

Utgifterna för kroppsvård och rengöringsmedel uppgick i alla hushållstyper till omkring 4 % av konsumtionsutgiften, varav hälften för kroppsvård och hälften för rengöringsmedel och tvätt. Se tab. 43.

Den högsta relativa utgiften för kroppsvård (2,4 %) noterades för de ensamstående, den lägsta för barnfamiljerna (1,9 %). Beloppet i kronor utgjorde i genomsnitt 190 kr och varierade från 110 kr för ensamstående till drygt 300 kr i de större blandade hushållen.

Utgifterna för rakning och hårvård tog mellan 40 och 45 % av hela det belopp som redovisats för kroppsvård; knappt en tredjedel gick till tvål, tandkräm m. m.

Den andel av totalutgiften som gick till rengöringsmedel och tvätt var praktiskt taget densamma i alla hushållstyper. Den genomsnittliga utgiften per år och hushåll varierade från 100 kr för de ensamstående till omkring 270 kr i de största hushållen.

Den största olikheten mellan hushållstyperna framträder i fråga om utgifterna för bortskickad tvätt. Som väntat lade de ensamstående ner betydligt större del av utgiften på denna post än övriga hushåll.

Utgifterna i kronor för kroppsvård och rengöringsmedel steg med stigande inkomst (se tab. 16, 17 och 18), och den procentuella andelen förblev i stort sett oförändrad utom bland de ensamstående, där skillnaden mellan den lägsta gruppen och de båda andra var avsevärd.

Tab. 44. Sjukvård

Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Läkararvode	40	48	22	44	45	39
Tandläkararvode	87	77	65	77	129	84
Sjukhusvård och behandlingar	17	26	15	19	15	19
Sjukvård i hemmet	3	2	1	2	1	2
Medicin	34	55	19	45	45	38
Glasögon, hålfotsinlägg m. m.	11	16	5	19	27	14
Sjukvårdsartiklar	23	28	11	12	25	20
Summa sjukvård	215	252	138	218	287	216
i % av konsumtionsutgiften	2,0	2,7	2,9	2,1	1,9	2,2
Utgift per person	57	126	138	84	60	74

Tab. 45. Föreningsavgifter

Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Fackföreningsavgifter	76	73	29	64	103	67
Övriga föreningsavgifter	15	14	5	13	19	13
Summa föreningsavgifter	91	87	34	77	122	80
i % av konsumtionsutgiften	0,9	0,9	0,7	0,8	0,8	0,8

3. Sjukvård

Sjukvårdsutgifterna tog enligt tab. 44 ungefär 2 % av konsumtionsutgiften i alla hushållstyper utom bland makar utan barn och ensamstående personer, där andelen närmar sig 3 %. Dessa båda kategorier hade betydligt större utgifter på denna post per person än övriga hushållstyper, vilket tydligen sammanhänger med den tidigare påpekade övervikten av äldre personer i dessa båda grupper.

4. Förenings- och försäkringsavgifter

Föreningsavgifterna bestod till övervägande delen (över 80 %) av fackföreningsavgifter. Övriga föreningsav-

gifter gäller politiska, ideella m. fl. föreningar. Föreningsavgifterna uppgick till knappt 1 % av konsumtionsutgiften i alla hushållstyper.

Beträffande *försäkringsavgifterna* bör man skilja på två olika slag, nämligen sådana som inräknats i konsumtionsutgiften och sådana som inte inkluderats däri utan betraktats som sparande. I tab. 46 redovisas båda slagen av försäkringsavgifter.

Vad först gäller de avgifter som inräknats i konsumtionsutgiften, så utgjorde de drygt 1 % av denna för alla hushållstyper. Det är avgifter till sjuk- och begravningskassa samt arbetslöshetskassa som dominerar, och dessa

Tab. 46. Försäkringsavgifter

Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
<i>Avgifter som inräknats i konsumtions- utgiften</i>						
Brand-, inbrotts-, ansvarsförsäkring ..	20	21	10	22	18	18
Olycksfallsförsäkring	20	18	10	12	32	18
Sjuk- och begravningskassa, arbets- löshetskassa	83	83	27	77	121	76
Summa	123	122	47	111	171	112
i % av konsumtionsutgiften	1,1	1,3	1,0	1,1	1,1	1,2
<i>Avgifter som betraktats som sparande</i>						
Avgift till tjänstepension	84	82	12	21	1	50
Livförsäkring och pensionsförsäkring (ej folkpension)	204	79	28	145	481	168
Summa	288	161	40	166	482	218
i % av konsumtionsutgiften	2,7	1,7	0,8	1,6	3,2	2,3

uppgick i alla hushållstyper till omkring 70 % av försäkringsutgiften utom bland de ensamstående, vilka låg betydligt lägre, 57 %.

Avgifter till försäkringar som betraktats som sparande¹ hade större betydelse för hushållen än de ovan nämnda försäkringsformerna, och deras vikt i budgeten var ungefär dubbelt så hög som de senares, om man ser på genomsnittet för samtliga hushåll. Endast för de ensamstående hade de båda försäkringsformerna ungefär samma betydelse, men även de barnlösa makarna och 2—3 personshushållen hade i genomsnitt ganska låga utgifter för livförsäkringar o. dyl., vilket tydligen sammanhänger med åldersfördelningen.

Liv- och pensionsförsäkringar dominerade i hög grad försäkringssparandet, i det att drygt 70 % och däröver föll på sådana avgifter. Undantag härifrån utgjorde de barnlösa makarna, där av-

gifterna till tjänstepension hade ungefär samma betydelse. Orsaken till att praktiskt taget inga avgifter till tjänstepension redovisas för de större blandade hushållen är den att jordbrukare och övriga företagare, vilka givetvis inte har tjänstepension, är talrikare förekommande inom denna hushållstyp än i de övriga.

Här bör påpekas att man beträffande statstjänstemän inte kunnat redovisa några avgifter för tjänstepension, enär lönerna anges exklusive pensionsavgift, och denna sålunda inte är känd i de enskilda fallen.

5. Undervisning, läsning, skrivmateriel

Utgifterna för *barnens undervisning* var i genomsnitt låga (0,4 % av konsumtionsutgiften). Inackorderingsavgifter och kontanta bidrag till studerande på annan ort förekom endast i ett fåtal hushåll. De genomsnittliga utgifterna i dessa hushåll med fördelning på ortsgrupper ges i efterföljande tablå.

¹ Avgifter till livförsäkring och pensionering, dock ej till folkpension, vilka ingår i skatten.

	Stockholm, Göteborg, Malmö		Övriga tätorter		Egentlig landsbygd	
	Antal hushåll	Medeltal kr	Antal hushåll	Medeltal kr	Antal hushåll	Medeltal kr
Inackorderingsavgifter	—	—	6	259	2	463
Bidrag till studerande på annan ort	—	—	2	225	1	5 000

Omkring 2 % av konsumtionsutgiften gick till *tidningar och böcker* och beloppet varierar mellan 100 och 200 kr för de olika hushållstyperna. Den största utgiften avser dagliga tidningar, och den uppgick till mer än en tredjedel av hela denna post.

För hela posten undervisning och läsning kan man konstatera en viss ökning i såväl de absoluta talen som i den procentuella andelen av konsumtionsutgiften vid stigande inkomst. Se tab. 16, 17 och 18.

Tab. 47. Undervisning, läsning, skrivmateriel
Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
<i>Barnens undervisning</i>						
Skolor, kurser, lektioner	19	—	—	7	19	10
Läroböcker och annan skolutrustning	9	—	—	2	16	5
Inackordering	5	—	—	4	18	5
Bidrag till studerande på annan ort	—	—	—	2	80	10
Avgift till daghem, lekskolor	28	—	—	12	—	11
Summa barnens undervisning	61	—	—	27	133	41
i % av konsumtionsutgiften	0,6	—	—	0,2	0,9	0,4
<i>Tidningar, böcker m. m.</i>						
Dagliga tidningar {prenumeration	40	45	22	42	51	39
{lösnummer	25	28	16	26	21	23
Veckotidningar, {prenumeration	7	10	5	8	16	8
{tidskrifter {lösnummer	35	23	17	32	43	30
Böcker	39	36	22	47	47	37
Kursavgifter	22	16	8	32	44	22
Skrivmateriel	10	10	7	13	15	11
Summa tidningar, böcker m. m.	178	168	97	200	237	170
i % av konsumtionsutgiften	1,6	1,8	2,0	2,0	1,5	1,8

6. Tele- och postavgifter

Den andel av konsumtionsutgiften som gick till *tele- och postavgifter* utgjorde omkring 1 %. Den största andelen hushåll med telefon förekom bland de större blandade hushållen och bland barnfamiljerna, där ungefär två tredjedelar hade telefon, under det att en tredjedel av de ensamstående och

drygt hälften av de övriga hushållen hade telefon. Se tab. 48.

Av tablan nedan framgår frekvensen av telefoner inom olika ortsgrupper.

	Antal hushåll med telefon, %
Stockholm, Göteborg, Malmö	65
Övriga tätorter	50
Egentlig landsbygd	57

Tab. 48. Tele- och postavgifter

Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Telefon, telegram:						
inträdesavgift	11	6	3	8	6	8
abonnemang	66	62	32	70	78	60
rikssamtal, telegram	34	36	20	24	41	31
Postporto, frakter	11	19	12	13	18	14
Summa tele- och postavgifter	122	123	67	115	143	113
i % av konsumtionsutgiften	1,1	1,3	1,4	1,1	0,9	1,2
Antal hushåll med telefon, i %	62,2	54,3	33,6	58,1	68,2	55,1

Tab. 49. Nöjen och rekreation

Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Biograf	54	30	24	60	129	54
Andra inträdesavgifter	33	25	31	74	114	47
Radiolicens	15	14	11	15	16	14
Radio, musikinstrument	148	58	26	110	96	95
Leksaker, sällskapsspel	32	2	1	4	13	14
Sportutrustning	32	13	4	7	66	23
Kamera, film	25	38	6	12	27	22
Andra hobbyutgifter	8	11	1	9	24	9
Sommarstuga, egen eller förhyrd.	25	31	3	30	8	20
Hotell, pensionat	31	83	35	63	67	51
Summa nöjen och rekreation	403	305	142	384	560	349
i % av konsumtionsutgiften	3,7	3,3	3,0	3,8	[3,7	3,6

7. Nöjen och rekreation

Utgifterna för *nöjen och rekreation* var högst i de större blandade hushållen (560 kr) och i barnfamiljerna (403 kr). Lägst låg de ensamstående med omkring 140 kr och 3 % av konsumtionsutgiften.

Fördelningen på olika utgifter inom posten visar en del framträdande skillnader mellan de olika hushållstyperna. Den andel som gick till inträdesavgifter var högst i de större blandade hus-

hållen och bland de ensamstående, där den utgjorde omkring 40 % av hela utgiften, medan motsvarande tal för makar, såväl med som utan barn, uppgick till omkring 20 %. Bland barnfamiljerna var det inköp av radio och musikinstrument som var den viktigaste posten, och den tog 37 % av utgiften. För makar utan barn vägde semesterutgifterna, framför allt utgifter för hotell och pensionat, tyngst och uppgick till 37 % av denna huvudpost.

Tab. 50. Reseutgifter i olika hushållstyper

Kronor per år och hushåll

Utgifter för resor med	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Allmänna trafikmedel	215	228	153	250	262	216
Droskbil	39	47	21	52	64	42
Egna fordon	475	455	122	369	1 060	452
Resor och vistelse i utlandet	67	70	48	87	60	66
Summa resor	796	800	344	758	1 446	776
i % av konsumtionsutgiften	7,3	8,6	7,2	7,5	9,6	8,0
Egna fordon i % av reseutgiften ...	59,7	56,9	35,5	48,7	73,3	58,2

Tab. 51. Utgifter för egna fordon vid olika inkomstläge

Kronor per år och hushåll

Konsumtionsutgift	Utgifter för resor		Därför för egna fordon	
	Kronor	I % av konsumtionsutgiften	Kronor	I % av konsumtionsutgiften
<i>Makar med barn</i>				
6 000—10 000 kr	407	4,9	229	2,8
10 000—15 000 »	822	6,9	478	4,0
15 000 kr och däröver	2 358	12,1	1 487	7,6
<i>Makar utan barn</i>				
3 000—6 000 kr	114	2,5	19	0,4
6 000—10 000 »	569	7,2	338	4,3
10 000—15 000 »	1 013	8,2	456	3,7
<i>Ensamstående</i>				
Under 3 000 kr	60	2,8	10	0,5
3 000—6 000 »	245	5,6	67	1,5
6 000—10 000 »	502	6,9	131	1,8

8. Resor

Utgifterna för resor inklusive egna fordon utgjorde i genomsnitt nära 780 kr per hushåll. Den högsta utgiften noteras för de större blandade hushållen och den lägsta för de ensamstående. I denna summa ingår utom resor även vistelse i utlandet. Det har nämligen visat sig mycket svårt att ur totalsumman för en utlandsresa särskilja utgifterna för hotellrum och mat, resor m. m. Kläder och andra större inköp utom-

lands har dock redovisats under resp. poster.

Den största delen eller 58 % av den totala reseutgiften belöpte sig på utgifter för egna fordon. Särskilt höga var dessa utgifter i de blandade flerpersonghushållen, där över 70 % av utgiften avsåg egna fordon. Endast de ensamstående lade ner ett större belopp på resor med allmänna trafikmedel än på egna fordon.

Av tab. 51 framgår reseutgifterna och

Tab. 52. Antal hushåll som köpt motorfordon

Fordonets art	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll	%
				2—3 personer	4 o. fl. personer		
Bil	6	6	2	5	8	27	4,7
Motorcykel	14	6	1	3	5	29	5,1
Moped	2	—	1	1	1	5	0,9

Tab. 53. Antal hushåll i % som innehade motorfordon

Fordonets art	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Bil	15,8	11,4	2,7	12,9	22,7	12,7
Motorcykel	15,3	14,3	2,7	8,6	19,7	12,0
Moped	1,0	—	0,9	1,1	1,5	0,9

Tab. 54. Antal hushåll i % som innehade motorfordon i tätorter och på landsbygd

Fordonets art	Tätorter	Landsbygd	
		Lantbrukare	Övriga landsbygds-hushåll
Bil	10,9	29,3	10,9
Motorcykel	10,3	3,5	22,7
Moped	0,5	1,7	1,8
Motorfordon saknas	80,0	65,5	65,5

deras andel av konsumtionen vid olika inkomstfläke. En stark stegring med ökad inkomst kan konstateras såväl i absoluta som i relativa tal. Detta sammanhänger i hög grad, särskilt bland barnfamiljerna, med en ökning i utgifterna för egna fordon.

I tab. 52 ges frekvensen av motorfordonsinköpen i olika hushållstyper och i tab. 53 och 54 innehavet av motorfordon.

Som synes fanns det ett motorfordon i ungefär vart fjärde hushåll. I de större blandade hushållen var det över 40 % som hade bil eller motorcykel, i

barnfamiljerna omkring 32 %, men bland de ensamstående endast 6 %. Denna skillnad torde framför allt sammanhånga med att de ensamstående till stor del utgöres av pensionärer. Av samtliga hushåll var det 13 % som hade bil och ungefär lika många som hade motorcykel eller moped.

Enligt tab. 54 var det i tätorterna ungefär lika vanligt med innehav av bil som motorcykel (ca 10 %). Bland lantbrukarna hade däremot nära 30 % bil och endast 5 % motorcykel eller moped. Bland den övriga landsbygdsbefolkningen dominerade emellertid

Tab. 55. Tobak, hemhjälp, gåvor, diverse utgifter

Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Tobak	280	181	85	289	325	230
i % av konsumtionsutgiften	2,6	1,9	1,8	2,9	2,2	2,4
Hemhjälp	97	35	57	132	136	88
därav:						
lön till hembiträde	56	10	31	93	103	54
» » tillfällig hemhjälp	41	25	26	39	33	34
i % av konsumtionsutgiften	0,9	0,4	1,2	1,3	0,9	0,9
Gåvor, understöd	213	475	188	488	356	317
i % av konsumtionsutgiften	2,0	5,1	3,9	4,8	2,3	3,2
Diverse utgifter	318	347	172	331	419	308
i % av konsumtionsutgiften	2,9	3,7	3,6	3,3	2,8	3,1

motorcyklarna (23 %), och endast hälften så många hade bil.

På grund av de egna fordonens stora andel av resekostnaderna har det inte ansetts lämpligt att redovisa utgifterna med fördelning på resans ändamål. En sådan uppdelning av fordonsutgifterna är mycket svår att göra. Det är därför inte möjligt att här lämna någon uppgift om t. ex. arbetsresornas eller semesterresornas andel av den totala reseutgiften.

9. Tobak

Den genomsnittliga utgiften för tobak uppgick till 230 kr per år och hushåll. Högre belopp redovisas för barnfamiljerna och de blandade hushållen. Den relativa andelen håller sig mellan 2 och 3 % av konsumtionsutgiften i alla hushållstyper. Se tab. 55. Andelen stiger något med ökad inkomst.

Det procentuella antalet hushåll med utgifter för tobak och medeltal för dessa hushåll ges i följande tablåer.

	Hushåll med utgift för tobak	
	%	Medeltal, kr
Makar med barn	82,7	339
Makar utan barn	67,6	268
Ensamstående	46,9	180
Blandade hushåll:		
2—3 personer	77,4	373
4 o. fl. personer	90,9	357
Samtliga hushåll	72,9	315

Andelen hushåll med utgifter för tobak steg med ökade inkomster. Särskilt framträdande är detta bland de ensamstående, vilket emellertid till stor del torde sammanhänga med att männen dominerar i de högre inkomstgrupperna.

	Hushåll med utgift för tobak	
	%	Medeltal, kr
Konsumtionsutgift		
<i>Makar med barn</i>		
6 000—10 000 kr	77,1	251
10 000—15 000 »	86,9	358
15 000 kr o. däröver ..	92,9	595
<i>Makar utan barn</i>		
3 000—6 000 kr	65,4	78
6 000—10 000 »	71,1	211
10 000—15 000 »	72,4	375
<i>Ensamstående</i>		
Under 3 000 kr	34,4	95
3 000—6 000 »	37,8	171
6 000—10 000 »	69,7	236

10. Hemhjälp

Utgifterna för hemhjälp uppgick i genomsnitt till nära 90 kr per hushåll, varav närmare 40 % till tillfällig hjälp. De högsta genomsnittsbeloppen noteras för de blandade hushållen, vilkas utgifter på denna post till omkring tre fjärdedelar utgjorde lön åt hembitråde. Det var endast bland makar utan barn som en större andel av utgiften gick till tillfällig hjälp än till hembitrådeslön.

Att de blandade hushållen hade haft hembitråde i större utsträckning än andra hushåll beror delvis på hushållsdefinitionen. Om en familj hade hemhjälp boende hos sig, blev den därmed klassificerad som ett blandat hushåll. I de fall då de renodlade hushållstyperna redovisar lön till hembitråde, har hon tydligen inte funnits kvar i familjen vid intervjutillfället. Man har då fått nöja sig med att anteckna hennes kontantlön. Vid beräkningen av livsmedelsutgiften per konsumtionsenhet i sådana fall är hembitrådet inkluderat men inte i fråga om annan konsumtion.

Antalet fast anställda hembiträden var mycket ringa i detta material. Tillfällig hjälp utnyttjades däremot i omkring en femtedel av hushållen.

Utgifterna för hemhjälp ökade starkt med ökad inkomst bland barnfamiljerna. Bland de barnlösa makarna var det emellertid tvärtom, vilket torde bero på åldersfördelningen. Se tab. 16 och 17. I de lägre inkomstgrupperna befinner sig flertalet pensionärer, som på grund av hög ålder är i behov av hemhjälp, medan de högre inkomstgrupperna domineras av unga makar.

11. Gåvor, understöd

De högsta genomsnittliga utgifterna för gåvor förekom bland de barnlösa makarna och bland 2—3 personshushål-

len i de blandade hushållen, där årsutgiften uppgick till 475 resp. 488 kr i medeltal. Lägst låg de ensamstående, som ju hade den lägsta genomsnittliga inkomsten. Den relativa andelen för denna utgiftspost varierade från 2 % i barnfamiljerna till 5 % för de barnlösa makarna.

12. Diverse utgifter

Denna restpost består av en mängd olika utgifter, som inte har något samband med varandra. Hit har över huvud taget förts alla sådana utgifter, som inte lämpligen kunnat placeras in under någon annan huvudpost. En förteckning över de viktigare posterna ges här nedan.

Diverse utgifter

Klockor, smycken
Portföljer, väskor
Barnvagn
Fickpengar till barnen
Utgifter för blommor m. m.
Utgifter för husdjur
Lottsedlar, tippning
Flyttningskostnader
Begravningskostnader, omkostnader för grav
Rättshjälp

13. Räntor och skatter

Räntor och skatter är inte inräknade i konsumtionsutgiften. De genomsnittliga beloppen i olika hushållstyper framgår av tab. 56.

Räntorna avser i detta sammanhang räntor på personliga lån, ej lån för fastighet eller rörelse.

Skatterna utgör summan av alla skatter, som under året betalats av samtliga hushållsmedlemmar. Här ingår sålunda förutom preliminär skatt även i förekommande fall kvarskatt, restskatt, gå-

voskatt och arvsskatt. Härigenom kan man följaktligen inte ur detta material avläsa skattetrycket på en viss inkomst. Påpekas bör också, att en del av hus-

hållens inkomster inte är beskattningsbara, t. ex. barnbidrag, bidrag från sjuk-kassa m. m. Se vidare härom i kap. VIII.

Tab. 56. Räntor och skatter

Kronor per år och hushåll

	Räntor	Skatter
Makar med barn	19	2 103
Makar utan barn	13	2 120
Ensamstående	6	964
Blandade hushåll:		
2—3 personer	8	2,355
4 och flera personer	8	2,974
Samtliga hushåll	13	2 023

Kap. VIII. Inkomster och sparande

1. Inkomster

Inkomstbegreppet. Vid en levnadskostnadsundersökning är uppgifterna om utgifter för olika varor och tjänster det primära. Inkomster och sparande efterfrågas emellertid också och då främst för att användas vid den avstämning mellan inkomster och utgifter, som görs vid slutet av intervjun för att ge en viss uppfattning om uppgifternas tillförlitlighet. Upplysningar om dessa poster lämnar dessutom värdefullt bidrag till beskrivningen av familjernas ekonomi.

Inkomsten har definierats som summan av de penningbelopp och värdet av de naturaförmåner, som tillförts hushållet under året och som stått till dess förfogande för konsumtion och sparande eller som använts till skatt. Följande poster, avseende olika inkomstkällor, kan nämnas: Inkomst av tjänst, tjänstepension, rörelse och fastighet, arvoden, räntor, barnbidrag, folkpension, ersättning från sjukkassa, bidrag från olika myndigheter. Vissa skillnader föreligger mellan de i undersökningen använda begreppen och andra inkomstbegrepp, som man ofta möter. Inkomst av tjänst betyder vid taxeringen summan av lön och andra förmåner (t. ex. fri lunch), minskat med avdrag för inkomstens förvärvande (t. ex. arbetsresor). Vid levnadskostnadsundersökningen har några avdrag inte gjorts. Inkomst av rörelse eller fastighet avser vid taxeringen och överhuvud vid bokföring som regel inkomsten efter avdrag inte bara av olika om-

kostnader utan också för avskrivningar. Vid levnadskostnadsundersökningen har avdrag för avskrivningar icke gjorts, emedan dessa medel stått till hushållens förfogande för konsumtion eller monetärt sparande.

Från löntagare och pensionärer kan man i regel få goda uppgifter om inkomsterna. För lantbrukare och andra företagare är det däremot mycket svårt att få en inkomstuppgift, som kan användas vid avstämningen, enär den bokföringsmässiga inkomst, som dessa kategorier kan lämna uppgift om, inte passar för detta ändamål.

För lantbrukarna har man därför tillämpat ett särskilt förfaringssätt. Vid intervjun har förutom den vanliga frågeblanketten också använts en jordbruksbilaga. Med hjälp av denna har intervjuaren gått igenom alla kontanta transaktioner inom jordbruket under intervjuåret. På detta sätt har man erhållit ett »kontantöverskott», eller eventuellt »underskott», som har kunnat användas vid avstämning mot hushållsutgifterna.

För övriga företagare har det inte varit möjligt att gå igenom samtliga inkomster och utgifter i rörelsen, utan en mera summarisk uppskattning av inkomsterna har fått göras. Ibland har enda möjligheten varit att efterfråga, hur mycket kontanter som tagits ur det egna företaget för att täcka familjens privata konsumtion. I sådana fall går det tydligen inte att komma åt sparandet.

Tab. 57. Samtliga hushåll fördelade efter konsumtionsutgift och hushållstyp

Konsumtionsutgift	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll	%
				2—3 personer	4 o. fl. personer		
Under 3 000 kr.....	—	2	32	2	—	36	6,3
3 000—6 000 ».....	11	26	45	19	—	101	17,6
6 000—10 000 ».....	96	38	33	34	9	210	36,6
10 000—15 000 ».....	61	29	3	26	33	152	26,5
15 000—20 000 ».....	20	8	—	9	15	52	9,1
20 000—30 000 ».....	7	1	—	2	6	16	2,8
30 000 kr och däröver....	1	1	—	1	3	6	1,1
Summa	196	105	113	93	66	573	100

På grund av dessa svårigheter redovisas varken inkomster eller sparande för lantbrukare och övriga företagare. För löntagare och pensionärer redovisas inkomsterna dels hushållsvis och dels individuellt.

Vid redovisning av utgifterna vid olika inkomstläge har grupperingen gjorts efter hushållets konsumtionsutgift, för att det skulle vara möjligt att inkludera företagen. Konsumtionsutgiften utgör summan av hushållets utgifter bortsett från sparande, räntor och skatter. I tab. 57 ges fördelningen på dessa grupper inom olika hushållstyper.

Antal löntagare och pensionärer, grupperade dels efter inkomst och dels efter konsumtionsutgift, framgår av nedanstående tablå. Skillnaderna i den relativa fördelningen mellan de båda in-

delningsgrunderna är som synes ganska små.

Det inkomstbegrepp som tillämpats i den sista tablå är den s. k. skatterensade inkomsten, dvs. bruttoinkomsten från olika inkomstkällor minus den under året erlagda skatten, såväl preliminärskatt som eventuell kvarskatt. Detta inkomstbegrepp är av mindre intresse i denna undersökning, eftersom den inte kunnat användas som klassificeringsgrund vid redovisning av materialet.

Som synes av tab. 57 ligger drygt 60 % av alla hushåll i grupperna 6 000—15 000 kr. Då emellertid de blandade hushållen med flera inkomstagare väger tungt i de högre inkomstgrupperna, är det av större intresse att se på de renodlade hushållstyperna. Man kan då konstatera, att personer med låga inkomster framför allt återfanns bland ensamstående och makar utan barn. Av dessa var det två tredjedelar resp. en fjärdedel, som hade inkomster understigande 6 000 kr, medan motsvarande tal bland barnfamiljerna var en tjugondel. Detta sammanhänger naturligtvis med den omständigheten, att föräldrarna i barnfamiljerna till allra största delen befinner sig i de åldrar, då inkomsterna är högst, medan de båda andra hushållstyperna i mycket stor utsträck-

Löntagare, pensionärer

Inkomst (exkl. skatt) resp. konsumtions- utgift	Antal hushåll i % efter inkomst		efter konsum- tionsutgift
Under 3 000 kr ...	8,1		7,5
3 000—6 000 » ...	15,4		17,1
6 000—10 000 » ...	35,2		35,6
10 000—15 000 » ...	26,6		27,3
15 000—20 000 » ...	10,1		8,8
20 000—30 000 » ...	3,7		2,6
30 000 kr och däröver	0,9		1,1
Summa	100		100

Tab. 58. Bruttoinkomsten inom olika hushållstyper (exkl. lantbrukare och övriga företagare)
Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensam- stående	Blandade hushåll		Samtliga hushåll
				2—3 personer	4 o. fl. personer	
Antal hushåll	154	90	102	71	38	455
Antal personer per hushåll	3,9	2,0	1,0	2,6	4,6	2,7
därav barn	1,9	.	.	0,2	1,2	0,8
<i>Inkomstkälla</i>						
Fastighet	111	112	45	118	727	149
Tjänst	11 409	10 148	4 473	10 244	16 330	9 834
Tjänstepension	21	593	373	761	139	338
Regelbundna bidrag	97	15	32	196	16	75
Arvoden	601	207	64	312	402	341
Räntor, utdelningar	248	339	92	341	454	263
Allmänt barnbidrag	501	—	—	55	333	207
Bostadsrabatt	47	—	—	10	16	19
Bidrag från:						
pensionsstyrelsen	18	437	504	651	313	333
sjukkassa, arbetslöshetskassa	61	46	12	60	85	49
riksförsäkringsanstalten	26	27	17	34	29	26
annan myndighet	119	18	5	75	60	61
Summa	224	528	538	820	487	469
Rumsuthyrning	83	68	21	155	105	79
Egna produkter	87	67	19	108	95	72
Andra inkomster	304	165	148	391	755	292
Summa inkomster	13 733	12 242	5 805	13 511	19 859	12 138
därav: kontant	13 401	12 042	5 633	13 223	19 394	11 864
in natura	332	200	172	288	465	274
skattepliktigt	12 344	11 806	5 535	12 556	18 221	11 235
skattefritt	1 389	436	270	955	1 638	903

ning består av dels pensionärer och dels unga människor, som ännu inte varit i förvärvsarbete någon längre tid. Vid bedömning av olika gruppers levnadsnivå måste man givetvis också ta hänsyn till hur många personer, som skall leva av samma inkomst. Att endast utgå från familjeinkomsten utan att beakta hushållets storlek skulle ge en skev bild av familjernas ekonomiska förhållanden.

Hushållens inkomster. Av tab. 58 framgår bruttoinkomsterna inom olika hushållstyper. Företagarna ingår ej i sammanställningen. Den högsta genomsnittsinkomsten, nära 20 000 kr,

förekom i de större blandade hushållen, där det fanns flera vuxna hushållsmedlemmar än i de övriga hushållstyperna. Därefter följde barnfamiljerna med 13 700 kr, och lägst låg de ensamstående med 5 800 kr.

Denna tabell betyder givetvis inte, att ett hushåll i regel har inkomster från alla dessa olika källor. Detta kan knappast förekomma annat än i större blandade hushåll och även där endast i undantagsfall. Tabellens innebörd är i stället den, att av hushållens genomsnittliga inkomst under 1952 så härrörde en viss del från tjänst, en annan del från rörelse, fastighet, pension m. m.

Inkomst av tjänst utgjorde i alla hus-

Tab. 59. Hushållens bruttoinkomster fördelade efter inkomsttagare (exkl. lantbrukare och övriga företagare)

Kronor per år och hushåll

	Inkomst av förvärvs- arbete	Övriga inkomster	Summa inkomster	
			Kronor	I % av hushålls- inkomsten
<i>Makar med barn</i>				
Man	10 379	1 238	11 617	84,6
Hustru	876	1 015	1 891	13,8
Minderåriga barn	69	156	225	1,6
Summa	11 324	2 409	13 733	100
<i>Makar utan barn</i>				
Man	8 489	1 521	10 010	81,8
Hustru	1 659	573	2 232	18,2
Summa	10 148	2 094	12 242	100
<i>Blandade hushåll</i>				
Hushållsföreståndaren	7 118	2 244	9 362	59,1
Hustru	897	414	1 311	8,3
Övriga vuxna hushållsmedlemmar	4 225	639	4 864	30,7
Minderåriga	242	62	304	1,9
Summa	12 482	3 359	15 841	100

hållstyper den viktigaste inkomstkällan. För barnfamiljerna och de större blandade hushållen följde där- efter arvoden, medan det för de andra hushållen var pensionerna, som kom i andra rummet. Detta är en god illustration till åldersfördelningen inom de olika typerna av hushåll.

Nedan ges några exempel på vilka inkomstslag, som ingår i posten »Andra inkomster», nämligen lotteri- och tipsvinster, gåvor, arv, stipendier, försäljning av värdeföremål m. m.

Av samtliga hushålls inkomster var drygt 7 % skattefria. För de olika hushållstyperna varierade den skattefria andelen mellan knappt 4 % för de barnlösa makarna och drygt 10 % för makarna med barn.

De skattefria inkomsterna utgjordes huvudsakligen av allmänt barnbidrag och övriga sociala bidrag, inkomst av rumsuthyrning och av egna produkter, gåvor, återbärningar etc.

Naturainkomster förekom i viss utsträckning och utgjorde 2 å 3 % av den sammanlagda inkomsten. De viktigaste naturaförmånerna var mat och bostad som löneförmån samt konsumtion av egna produkter.

I samtliga hushållstyper var helt naturligt inkomst av hushållsföreståndarens förvärvsarbete den viktigaste inkomstkällan. Se tab. 59. Bland barnfamiljerna härrörde tre fjärdedelar av inkomsten från mannens förvärvsarbete och bland de barnlösa nära 70 %. I de blandade hushållen var dominansen inte så framträdande; 45 % kom från hushållsföreståndarens förvärvsarbete. Inom denna senare hushållstyp kom över en fjärdedel av inkomsterna från andra vuxna hushållsmedlemmar än mannen och hustrun.

Från hustruns förvärvsarbete härrörde endast omkring 6 % i barnfamiljerna och de blandade hushållen men omkring dubbelt så mycket bland makar-

na utan barn. Hustrurna hade emellertid även andra inkomster, framför allt barnbidrag. I följande tablå ges en översikt över förekomsten av förvärvsarbete hos hustrur inom olika hushållstyper.

	Förvärvsarbete hos hustrur i %	
	Heltid	Deltid
Makar med barn	7	11
Makar utan barn	18	10
Blandade hushåll:		
2-3 personer	13	13
4 o. fl. personer	10	8

Det har varit förenat med vissa svårigheter att definiera förvärvsarbetet, och siffrorna gör därför inte anspråk på att vara exakta. Till grund för grupperingen har använts uppgifterna om yrke och arbetsinkomster och i vissa fall den tid arbetet pågått.

Förekomsten av förvärvsarbete bland gifta kvinnor växlade avsevärt mellan

olika ortsgupper, vilket framgår av nedanstående tablå.

	Förvärvsarbete hos hustrur i %	
	Heltid	Deltid
Stockholm, Göteborg, Malmö	18	17
Övriga tätorter	12	11
Landsbygd	4	10
Hela riket	11	11

Individernas inkomster. I tab. 60 och 61 redovisas inkomsten per inkomsttagare efter kön, civilstånd och ålder. Markant är den stora skillnaden mellan gifta och ogifta. Bland männen hade de gifta mer än dubbelt så höga inkomster som de ogifta (11 200 kr mot 5 400 kr), bland kvinnorna var förhållandet det motsatta (4 800 kr för de ogifta mot 1 800 kr för de gifta). Männen genomsnittsinkomster föredde en stigande serie upp till pen-

Tab. 60. Bruttoinkomsten fördelad på olika inkomstkällor och på kön och civilstånd (exkl. lantbrukare och övriga företagare)

Kronor per år och person

Inkomstkälla	M ä n			K v i n n o r		
	Ogifta	Gifta	Samtliga (inkl. förut gifta)	Ogifta	Gifta	Samtliga (inkl. förut gifta)
Antal personer	110	311	455	98	403	580
Tjänst: kontant	4 650	9 714	8 021	3 832	984	1 544
in natura	211	101	124	242	9	74
summa	4 861	9 815	8 145	4 074	993	1 618
Tjänstepension	35	186	196	85	39	110
Regelbundna bidrag	—	47	32	84	18	44
Arvoden	40	261	192	38	111	96
Räntor, utdelningar	55	160	144	73	92	103
Allmänt barnbidrag	—	—	1	6	294	213
Övriga sociala bidrag	237	239	286	221	106	212
Andra inkomster	132	518	405	173	133	189
Summa inkomster	5 360	11 226	9 401	4 754	1 786	2 585
därav: kontant	5 113	10 957	9 143	4 496	1 773	2 495
in natura	247	269	258	258	13	90
skattepliktigt	5 195	10 679	8 972	4 539	1 321	2 143
skattefritt	165	547	429	215	465	442

Tab. 61. Bruttoinkomst inom olika åldersgrupper (exkl. lantbrukare och övriga företagare)
Kronor per år och person

Kön, civilstånd	Under 30 år	30-40 år	40-50 år	50-60 år	60 år och däröver	Samtliga
<i>Män</i>						
Ogifta	5 554	(7 492)	5 360
Gifta	10 151	11 033	12 029	12 938	9 429	11 226
Samtliga (inkl. förut gifta)	7 226	10 280	11 569	11 781	7 109	9 401
<i>Kvinnor</i>						
Ogifta	4 364	(5 063)	(6 975)	..	(4 311)	4 754
Gifta	2 359	2 100	1 653	1 515	951	1 786
Samtliga (inkl. förut gifta)	3 268	2 763	2 325	2 051	2 296	2 585

Tab. 62. Jämförelse mellan inkomstuppgifterna enligt levnadskostnadsundersökningen och enligt taxeringsstatistiken

Inkomster	Löntagare								Lantbrukare	Övriga företagare
	Män				Kvinnor					
	og	g	fr, ä	tillhoppa	og	g	fr, ä	tillhoppa		
Antal personer.....	106	307	25	445	87	156	50	309	hushåll 60	hushåll 65
<i>Intervjuuppgifter</i>										
Tjänst eller tillfällig förvärvsverksamhet	5 112	10 412	4 964	8 789	4 721	2 936	3 163	3 533
Övriga skattepliktiga inkomster	98	269	452	239	57	282	161	192
Summa skattepliktiga inkomster	5 210	10 681	5 416	9 028	4 778	3 218	3 324	3 725	Kons.utg. 10 728	Kons.utg. 8 619
<i>Taxeringsuppgifter</i>										
Tjänst eller tillfällig förvärvsverksamhet	4 912	9 663	4 342	8 187	4 251	2 651	2 619	3 163	3 073	1 016
Fastighet, rörelse, kapital	114	277	227	236	88	221	202	177	7 514	6 351
Summa nettoinkomst	5 026	9 940	4 569	8 423	4 339	2 872	2 821	3 340	10 587	7 367

sionsåldern. Bland kvinnorna däremot uppvisade de gifta de högsta inkomsterna i yngre åldersgrupper, medan det motsatta gällde för de ogifta. Antalet observationer inom olika åldersgrupper bland dessa var emellertid mycket litet.

För jämförelse har uppgifter inhämtats från inkomstlängderna beträffande

varje vuxen individ, som deltog i undersökningen. Inkomstbegreppet är emellertid inte detsamma i intervjuundersökningen och enligt taxeringarna. I fråga om inkomst av fastighet, rörelse och kapital är beräkningssätten alltför olika för att möjliggöra en jämförelse, men även när det gäller tjänst och tillfällig förvärvsverksamhet föreligger

vissa olikheter. I inkomstlängderna anges nettoinkomsten, dvs. inkomsten sedan avdrag gjorts för bl. a. utgifter för inkomstens förvärvande. I levnads-kostnadsundersökningen har det icke varit möjligt att göra motsvarande avdrag, varför dess inkomstuppgifter bör vara högre. Också av andra skäl har man anledning att vänta sig, att intervjuuppgifterna skall ligga högre. I dessa inkluderas nämligen mindre extra-inkomster, vilka i stor utsträckning inte deklarerats. Även i de fall då »under-taxering» sker, har man bättre möjligheter att vid en levnads-kostnadsundersökning få uppgift om de verkliga inkomsterna. — Beträffande lantbrukare och övriga företagare, för vilka inga inkomstuppgifter finns i levnads-kostnadsundersökningen, har i stället hushållets konsumtionsutgift angivits. Se tab. 62.

För männen låg intervjuuppgifterna ca 7 % och för kvinnorna nära 12 % högre än de taxerade inkomsterna.

2. Sparande

Definition av sparandet. Liksom ifråga om inkomsterna har sparandet icke bearbetats för lantbrukare och övriga

företagare. Följande poster har beaktats:

Ökning av tillgångar

(»Positivt sparande»)

Inköp, amortering och förbättring av fastighet
 Insättning på bank eller annan penninginrättning
 Större ökning i kontantinnehav
 Inköp av värdepapper och andelar i ekonomisk förening
 Utlåning av penningmedel
 Avgift för livförsäkring, pension, livränta
 Återbetalning av lån

Minskning av utgångar

(»Negativt sparande»)

Försäljning och belåning av fastighet
 Uttag från bank eller annan penninginrättning
 Större minskning i kontantinnehav
 Försäljning av värdepapper och andelar i ekonomisk förening
 Återbekomma lån
 Utfallna livförsäkringsbelopp
 Upptagna lån

Tab. 63. Hushållens nettosparande fördelat på olika sparformer (exkl. lantbrukare och övriga företagare)

Kronor per år och hushåll

	Makar med barn	Makar utan barn	Ensamstående	Blandade hushåll	Samtliga hushåll
Antal hushåll	154	90	102	109	455
Investering i fast egendom.....	+ 235	+ 72	+ 1	+ 145	+ 129
Bankmedel, kontanter	— 40	— 122	+ 70	+ 421	+ 79
Värdepapper, andelar i ekonomiska föreningar, utlånade medel.....	— 66	+ 141	+ 51	+ 13	+ 20
Avgifter för livförsäkring, pension, livränta	+ 248	+ 160	+ 27	+ 261	+ 184
Återbetalade lån	+ 155	+ 169	+ 83	+ 229	+ 159
Upptagna lån	— 192	— 65	— 146	— 93	— 133
Summa nettosparande	+ 340	+ 355	+ 86	+ 976	+ 438

Tab. 64. Ökning och minskning av tillgångar (exkl. lantbrukare och övriga företagare)

Kronor per år för de hushåll som redovisat förändringar

Hushållstyp	Ökade tillgångar		Minskade tillgångar	
	Antal hushåll	Kr	Antal hushåll	Kr
Makar med barn	104	1 093	42	1 459
Makar utan barn	57	1 288	27	1 535
Ensamstående	43	763	32	752
Blandade hushåll	75	1 815	27	1 102
Samtliga hushåll	279	1 276	128	1 223

Genom summering av samtliga plus- och minusposter erhålles det s. k. nettosparandet.

Hushållens sparande. Av tab. 63 framgår det genomsnittliga sparandet fördelat på olika sparformer inom olika hushållstyper. Det största nettosparandet (976 kr) förekom i de blandade hushållen, där det ju finns flera inkomsttagare än i övriga hushållstyper. Makar med barn och makar utan barn hade sparat ungefär lika

mycket, 340 resp. 355 kr. De ensamståendes sparande uppgick till 86 kr.

För barnfamiljerna var de viktigaste positiva posterna försäkringsavgifter o. dyl. samt investering i fast egendom (huvudsakligen eget hem), för de barnlösa återbetalade lån, försäkringsavgifter samt ökning i innehav av värdepapper m. m. I de blandade hushållen dominerade ökning av banktillgodohavanden.

Förekomsten av positivt och negativt nettosparande framgår av nedanstående tablå.

	Antal hushåll i % med		
	ökade tillgångar	minskade tillgångar	oförändrade tillgångar
Makar med barn	67,5	27,3	5,2
Makar utan barn	63,3	30,0	6,7
Ensamstående	42,2	31,4	26,4
Blandade hushåll	68,8	24,8	6,4
Samtliga hushåll	61,3	28,1	10,6

Av samtliga hushåll hade sålunda inte fullt två tredjedelar ökat sina tillgångar, och mindre än en tredjedel hade minskat dem.

I tab. 64 redovisas nettosparandet i medeltal kronor för de hushåll, som sparat resp. minskat sina tillgångar.

De genomsnittliga beloppen uppgick

till ca 1 280 kr per hushåll för dem som hade sparat och till ca 1 220 kr för dem som hade minskat sina tillgodohavanden.

Den vanligaste positiva posten var avgifter till livförsäkring, som redovisades av drygt 60 % av hushållen. Därnäst följde ökning av bankmedel (33 %)

Tab. 65. Individernas sparande fördelat på olika sparposter (exkl. lantbrukare och övriga företagare)

Kronor per år och person

	Män		Kvinnor		Giftna män och kvinnor
	Ogifta	Förut gifta	Ogifta	Förut gifta	
Antal personer	112	26	97	60	311 (familjer)
Investering i fast egendom.....	+ 5	— 29	— 102	+ 48	+ 211
Bankmedel, kontanter	+ 84	— 205	+ 438	— 131	+ 10
Värdepapper, andelar i ekonomiska för- eningar, utlånade medel.....	+ 70	+ 28	+ 57	— 70	+ 20
Avgifter för livförsäkring, pension, liv- ränta.....	+ 35	— 61	+ 41	+ 17	+ 248
Återbetalade lån	+ 30	+ 210	+ 25	+ 2	+ 197
Upptagna lån	— 148	— 104	— 71	—	— 134
Summa nettosparande	+ 76	— 161	+ 388	— 134	+ 552

och ökning av tillgångar i form av fast egendom (22 %). De negativa poster-
na utgjordes framför allt av minsk-
ning av banktillgodohavanden och kon-
tanter. Följande poster förekom i minst
en tiondel av hushållen:

Antal hushåll i % med
ökade minskade
tillgångar tillgångar

Fast egendom	21,5	1,6
Bankmedel	32,7	21,8
Kontanter	9,5	12,3
Avgifter till livförsäkring	60,7	.
» » tjänstepension	12,7	.

Individernas sparande. Av tab. 65 fram-
går sparandet för män och kvinnor
efter civilstånd. Man och hustru

och deras minderåriga barn har här
betraktats som en enhet, och deras
sparande redovisas sålunda per familj
och inte per person.

Som synes var de ogifta männen spa-
rande väsentligt lägre än de ogifta
kvinnornas, medan de förut gifta, så-
väl män som kvinnor, hade minskat
sina tillgångar, huvudsakligen sina
bankmedel. För männen spelade såväl
återbetalade som upptagna lån en
ganska viktig roll.

Familjernas sparande avsåg främst
investering i fast egendom, livförsäk-
ringsavgifter o. dyl. samt återbetalning
av lån. I fråga om bankmedel och
värdepapper har ökning och minsk-
ningar i stort sett balanserat varandra.

Intervjuområden vid undersökningen

(Enligt kommunindelningen 1945)

1. Stockholm, Sundbyberg, Solna, Stocksunds köping, Djursholm, Danderyds köping, Järfälla, Sollentuna köping, Täby köping, Lidingö, Nacka, Saltsjöbadens köping, Hudinge (Sthlm)
2. Lovö, Ed, Hammarby, Fresta, Vaxholm, Boo, Gustavsberg, Tyresö, Österhaninge, Botkyrka, Vallentuna, Östra Ryd (Sthlm)
3. Göteborg, Mölndal, Partille, Tuve, Säve (Göteb.), Angered (Älvsb.), Kungälv (Göteb.), Nödinge (Älvsb.), Askim (Göteb.)
4. Malmö, Lund, Burlöv, Lomma köping, Brågarp, Tottarp, Knästorp, Uppåkra, Flackarp, Görslöv, Särslöv, Fjellie, Igelösa och Odarslöv, Vallkärra, Norra Nöbbelöv (Malm.)
5. Hälsingborg, Landskrona, Kvistofta, Glumslöv, Härslöv, Säby, Vaden sjö, Örja, S:t Ibb (Malm.)
6. Norrköping, Kville, Kullerstad (Östg.)
7. Linköping, Kaga, Kärna, Slaka, Ledberg, Landeryd (Östg.)
8. Örebro, Hovsta, Mosjö, Kumla lk, Kumla stad, Ekeby, Hallsbergs köping (Ör.)
9. Karlskoga, Degerfors köping (Ör.), Kristinehamn (Värml.)
10. Borås, Bråmhult, Alingsås (Älvsb.)
11. Jönköping, Bankeryd, Huskvarna, Hakarp, Norrahammars köping, Månsarp (Jönk.)
12. Karlstad, Hammarö köping, Grava, Segerstad (Värml.)
13. Vänersborg, Trollhättan (Älvsb.), Uddevalla (Göteb.)
14. Gävle, Sandviken (Gävl.)
15. Sundsvall, Sköns köping, Timrå köping, Njurunda (Vrnl.)
16. Västerås (Västml.)
17. Sigtuna (exkl. Haga förs.) (Sthlm.), Bro och Låssa, Stockholms-Näs, Västra Ryd, Håtuna, Kalmar, Yttergran (Upps.)
18. Stigtomta, Nykyrka, Bärbo, Råby—Rönö, Runtuna, Helgona, Svärta, Husby—Oppunda (Söd.)
19. Sunnemo, Hagfors (Värml.)
20. Björskog, Kungsörs köping (Västml.)
21. Stora Tuna, Torsång (Kopp.)
22. Viklau, Halla, Sjonhem, Vänge, Guldrupe, Buttle, Ala, Kräklingbo, Anga, Gammelgarn, Östergarn, (Gotl.)
23. Kinnarumma, Skepphult, Redslared, Svenljunga köping, Sexdrega, Roasjö, Ljushult (Älvsb.)
24. Fågelfors, Högsby (Kalm.)
25. Tuna, Vena (Kalm.)
26. Skänninge församling, Mjölby (Östg.)
27. Öja, Alvesta (Kron.)
28. Rinkaby, Fjälkinge, Gustav Adolf, Nosaby, Fjälkestad, Österslöv (Krist.)
29. Östra Kärrstorp, Östraby, Västerstad, Östra Sallerup (Malm.)
30. Söndrum, Vapnö, Harplinge, Steininge, Holm, Övraby (Hall.)
31. Lur, Tjärnö, Strömstad (Göteb.)
32. Ore (Kopp.)
33. Hudiksvall (Gävl.)
34. Söderala, Mo (Gävl.)
35. Hackås (Jämtl.)
36. Rödön, Näskott (Jämtl.)
37. Gällivare tätorter (Nb.)
38. Jukkasjärvi och Vittangi församlingar (exkl. f. d. Kiruna m:e) (Nb.)
39. Töre, Morjärv (Nb.)

Hushållsurvalet

Hushållsurvalet grundades på mantalsuppgifterna för år 1952, vilka hade insamlats i oktober—november 1951 och avsåg tillståndet vid denna tid.

Enligt folkbokföringsförordningen (SFS 1953:93) är envar fysisk person med undantag för den som är medlem av annans hushåll och bosatt hos denne skyldig att årligen lämna mantalsuppgift. Vad som skall menas med hushåll framgår icke av förordningen. Vid tillämpningen torde vanligen matlagshushållet avses. Alla personer som tillhör ett hushåll skall antecknas på samma mantalsblankett med uppgifter om namn, yrke, födelsedatum, civilstånd samt föregående års mantalskrivningsort. Därjämte antecknas hushållets adress, församling och kommun m. m. Uppgifterna från mantalsblanketterna införs i mantalslängden. Denna utgör en förteckning över alla mantalskrivna *personer* utan att hushållstillhörigheten anges. I princip skall samma personer återfinnas i längden och på blanketterna.

Mantalslängderna är uppställda i en bestämd ordning. Inom städerna indelar man i förekommande fall efter församlingar, taxeringsdistrikt, valdistrikt, rotar, stadsdelar el. dyl. samt inom dessa mindre områden i regel efter kvarter. Kvarteren kommer vanligen i bokstavsordning inom varje distrikt, där efter de enskilda fastigheterna efter tomtnummer och personerna i bokstavsordning inom varje fastighet. Annan ordningsföljd förekommer dock ganska ofta; varje stad har sin sedan gammalt fastställda redovisningsföljd.

Landskommunerna indelas också i vissa fall efter församlingar samt taxerings- och/eller valdistrikt, samt inom dessa i bokstavs- och nummerordning efter fastighetsbeteckningarna. Stundom förekommer fastigheterna i geografisk ordning.

Som regel hålls mantalsblanketterna i samma ordning som längderna, men detta är långt ifrån alltid fallet. Kontoren kan av en eller annan anledning ha lagt dem i en speciell ordning, t. ex. arbetsgivare för sig och övriga för sig. Vill man hålla den officiella följden, måste man kontrollera med hjälp av mantalslängderna.

I praktiken torde redovisningen på mantalsuppgifterna variera något. För åtskilliga hushåll lämnas två eller flera blanketter, i det vuxna barn eller andra mera självständiga hushållsmedlemmar ibland lämnar egna blanketter. Detta är vanligt, så snart personen i fråga är skyldig att som arbetsgivare lämna uppgift för olycksfallsförsäkring, men förekommer därjämte även i andra fall, osäkert i vilken utsträckning. Detta medför, att s. k. blandade hushåll och i synnerhet större sådana ofta representeras av mer än en blankett. Då varje blankett har samma sannolikhet att väljas, får alltså blandade hushåll större sannolikhet att väljas än övriga hushållstyper¹. Därjämte förekommer det, att mantalsuppgifter saknas helt för vissa hushåll.

Om de primära urvalsenheterna är tillräckligt små, kan man gå igenom

¹ På grund av sådana felaktigheter blev i föreliggande undersökning två hushåll valda två gånger.

materialet och med tämligen stor säkerhet sammanföra de blanketter, som tillhör samma hushåll. Så skedde vid urvalet för levnadskostnadsundersökningen på landsbygden 1951. De primära enheterna omfattade där i regel inte mera än 4 000 invånare. Därtill kom, att hela materialet var samlat i Stockholm för den då pågående folkräkningen.

Vid föreliggande undersökning var denna metod otänkbart, eftersom vissa enheter var mycket stora; den största, Stor-Stockholm, hade 938 000 invånare. Svårigheten gällde här inte bara identifieringen av hushållen, utan i lika hög grad den procedur, som skulle användas för att plocka fram ett hushåll på flera tusen. Den generella urvalsfraktionen var $\frac{1}{3\ 600}$, men för att nedbringa intervjukostnaderna skulle ett mindre antal hushåll tas ut i grannskapet av varandra. I de största städerna skulle hushållen väljas ut i grupper om fem och fem; i övriga områden som utgjorde egna strata tre och tre. Detta

innebar att urvalsfraktionen blev $\frac{5}{18\ 000}$ resp. $\frac{3}{10\ 800}$. Att för dessa enheter räkna igenom samtliga blanketter var i praktiken otänkbart.

Till en början undersöktes, vilka de minsta områdena inom varje primär enhet var, för vilka folkmängdsuppgifter var tillgängliga. För landskommuner och mindre städer gav församlingarna och någon gång kyrkobokföringsdistriktens enheter av lämplig storlek. I större städer kunde man hos uppboordsverken få uppgifter om den mantalsskrivna befolkningen inom taxeringsdistrikt, valdistrikt, rotar eller stadsdelar. Med hjälp av uppgifter från 1945 års bostadsräkning om antalet boende per

lägenhet samt antalet inneboende, beräknades därefter relationen mellan folkmängden och antalet hushåll. För större orter fanns särskilda uppgifter om hushållsstorleken, för Stockholm och Göteborg t. o. m. för olika stadsdelar, medan man för mindre orter måste nöja sig med medeltal för storleksgrupper av orter och i fråga om landsbygden för riksområden. De värden för antalet hushåll, som vi kom fram till, var givetvis endast ungefärliga.

För varje ort uppsattes en tabell, som visade folkmängden, det beräknade antalet hushåll samt den kumulativa serien av antalet hushåll inom församlingar, taxeringsdistrikt eller andra mindre områden.

Därefter drogs med hjälp av en slump-tabell ordningsnumret på det första hushållet i orten, som skulle tas ut. Genom detta nummer och urvalsfraktionen blev ett antal distrikt utlottade. Därefter beräknades vilka nummer, som de utlottade hushållen hade inom resp. distrikt. På ort och ställe behövde man endast ta fram mantalsblanketterna för dessa distrikt och därinom räkna sig fram till de utlottade hushållen. Kontrollräkning av antalet mantalsuppgifter inom delområdena gav i allmänhet värden, som stämde väl överens med det i förväg beräknade antalet hushåll.

Det ovan skildrade förfarings sättet är i princip biased¹. Denna bias torde dock i praktiken vara av obetydlig storleksordning.

Ett exempel må förtydliga förfarings sättet vid urvalet.

Karlstad tillhörde de självskrivna primära enheterna, varför urvalsfraktionen var $\frac{1}{3\ 600}$. Då hushållen skulle klustras tre och tre, uttogs tre hushåll

¹ Enligt påpekande av T. Dalenius.

på 10 800. Ur slump tabellerna drogs talet 5 269. Detta ordningsnummer föll inom taxeringsdistrikt 4 och avsåg där nr 620. (5 269—4 649 = 620). Den 620:de, 625:te och 630:de blanketten

togs ut. Nästa kluster började med hushåll nr 16 069 (5 269 + 10 800 = 16 069) och föll inom Hammarö köping. Blanketterna 1 558, 1 563 och 1 568 i Hammarö togs ut.

Karlstadsområdet

Områden	Invånare 1951	Hushåll per invånare	Antal hushåll	Kumulativ serie	Ordningsnummer på utvalda hushåll
<i>Karlstad</i>					
Taxeringsdistrikt 1	2 877	0,40	1 151	1 151	—
» 2	3 626	»	1 450	2 601	—
» 3	5 121	»	2 048	4 649	—
» 4	4 255	»	1 702	6 351	620— 625— 630
» 5	3 974	»	1 590	7 941	—
» 6	4 494	»	1 798	9 739	—
» 7	6 235	»	2 494	12 233	—
» 8	5 695	»	2 278	14 511	—
<i>Hammarö köping</i>	8 050	0,36	2 898	17 409	1 558—1 563—1 568
<i>Grava</i>	2 801	0,35	980	18 389	—
<i>Segerstad</i>	516	0,31	160	18 549	—
Summa	47 644				

Några metodprovningar för levnadskostnadsundersökningar

När socialstyrelsen år 1948 införde intervjumetoden för materialinsamlingen vid levnadskostnadsundersökningar, var det första gången sådana intervjuundersökningar gjordes i något av de nordiska länderna. Framför allt i USA, men även på annat håll, hade man där emot sedan ett antal år tillbaka övergivit de gamla metoderna med undersökningar bland »värvade» hushåll, dvs. hushåll som av intresse för saken åtagit sig att föra bok över sina inkomster och utgifter. Det är givet att man inte med utgångspunkt från dylika uppgifter kunde dra mera generella slutsatser om konsumtionen för hela befolkningen eller för vissa befolkningsgrupper.

Under 40-talet fick som bekant samplingteorin och dess tillämpning i praktiken en mera framträdande plats inom statistiken, och under intryck härav blev kravet på ett slumpmässigt urval av hushåll vid levnadskostnadsundersökningar allt starkare. Men i och med att man ville övergå till nya metoder för urvalet av hushåll, måste man också ta upp metoderna för materialinsamlingen till omprövning. Bokföringsmetoden i dess gamla utformning kunde inte användas, när detta skulle ha resulterat i ett bortfall, som till stor del skulle ha förfuskat idén med det slumpmässiga urvalet. En framkomlig väg anvisades då genom intervjumetoden, varigenom arbetet för de utvalda hushållen kunde betydligt underlättas, och kostnaderna därjämte kunde hållas avsevärt lägre. Socialstyrelsen kom att stanna för en metod, som bestod i en

kombination av intervjuer och bokföring.

Under de gångna åren har åtskilliga åtgärder vidtagits för att förbättra metoderna för materialinsamlingen, dels i samband med de större undersökningarna och dels vid särskilda provundersökningar. En förteckning över de senaste årens undersökningar ges i tab. 66.

I denna bilaga framlägges resultaten av en del av dessa metodprov. Särskild uppmärksamhet ägnas åt den senaste provundersökningen, som ägde rum under våren 1954. De viktigaste frågeställningarna vid denna undersökning var följande: Hur kan man minska risken för minnesfel vid intervjuerna? Hur kan man förkorta intervjutiden? Hur påverkas kostnaderna av en metod med förkortade intervjuer?

Vidare redovisas några specialbearbetningar av materialet från livsmedelsbokföringarna.

1947 års provundersökning. Den första levnadskostnadsundersökningen enligt intervjumetod, som företogs under våren 1948 och avsåg år 1947, betraktades som en provundersökning för den större undersökning, som då planerades och som genomfördes påföljande år. 1947 års undersökning var av mindre omfattning (ca 200 slumpmässigt utvalda hushåll) och företogs på åtta likaledes slumpmässigt utvalda orter. Materialinsamlingen omfattade enligt amerikanska förebilder dels en intervju på alla poster för det gångna året och dels

Tab. 66. Socialstyrelsens levnadskostnadsundersökningar åren 1947—1954

År	Omfattning	Antal hushåll	Metod
1947	Tätorter	199	Provundersökning. Årsintervjuer. Veckointervjuer för livsmedel. Bokföring av livsmedel 1 vecka under våren 1948.
1948	Hela riket, pensionärer	498	Intervjuer jan.—aug., sept.—dec. Bokföring av livsmedel 1 vecka i november 1948.
1948	Tätorter	619	Årsintervjuer. Bokföring av alla utgifter 1 vecka under tiden april 1949—mars 1950.
1951	Egentlig landsbygd	26	Provundersökning. Intervjuer 1 okt. 1950—31 sept. 1951.
1951	Egentlig landsbygd	710	Årsintervjuer. Bokföring av livsmedel 2 veckor under tiden mars 1952—februari 1953.
1952	Hela riket	573	Årsintervjuer. Bokföring av livsmedel, tvätt- och rengöringsmedel 2 veckor under tiden mars 1953—februari 1954.
1954	Stockholm	44	Provundersökning. Månadsintervjuer april eller maj. Bokföring av vissa utgiftsposter 2 veckor i april, maj eller juni 1954.

en särskild intervju angående inköpen under föregående vecka av olika slag av livsmedel. Eftersom denna sista del av intervjun av oss inom socialstyrelsen bedömdes som mycket osäker, kompletterades intervjun med en veckas bokföring av livsmedelsinköpen. För att utröna vilken metod som borde användas i fortsättningen, tillfrågades intervjuarna särskilt om sina erfarenheter när det gällde intervjun på livsmedelsposten. Härav framgick att denna del av intervjun av de flesta betraktades som svårare att genomföra än årsintervjun beträffande andra poster i budgeten, enär intervjupersonen i regel hade mycket svårt att erinra sig alla de små utgiftsposter, varav livsmedelsinköpen består. Att få uppgift om de inköpta och förbrukade kvantiteterna var ännu svårare. Denna del av intervjun beräknades ta ungefär en timme i anspråk. Vid jämförelse med bokföringsuppgifterna kunde man konstatera, att framför allt konsumtionen av varor, som tagits ur förråd, blivit underskattad vid intervjun. Visserligen borde det vara möjligt att förbättra

blanketter och frågeteknik på denna punkt, men mot bakgrunden av de vunnna erfarenheterna beslöts dock, att man vid nästa undersökning skulle slopa intervjun om livsmedelspostens detaljer och nöja sig med en kortare tids bokföring efter intervjun.

Vid denna provundersökning gjordes givetvis värdefulla erfarenheter även på en mängd andra punkter. Särskilt viktigt var att blanketten och instruktionerna till intervjuarna vid den påföljande undersökningen kunde utformas mera ändamålsenligt, något som framför allt påverkade materialets kvalitet. Vid provundersökningen var antalet kasserade blanketter mycket stort, men i den påföljande undersökningen kunde en markant nedgång i andelen kasseringar iakttas. Även om man tar hänsyn till att principerna för kassering av genomförda intervjuer inte var fast utformade och sålunda kan förmodas ha varit annorlunda vid 1947 års undersökning än senare, så kvarstår dock att kassering av blanketter inte har behövt ske i samma utsträckning senare som vid provundersökningen.

Intervjuer för annan period än kalenderåret. Redovisningsperioden för intervjuerna har även i de följande undersökningarna varit ett år, vanligen ett kalenderår. Vid två tillfällen har dock intervjuerna avsett en annan period. I 1948 års pensionärsundersökning måste intervjuerna göras i två etapper för att det skulle vara möjligt att snabbt komma fram med preliminära resultat, som kunde användas av de sakkunniga för indexreglerade folkpensioner. Den första etappen avsåg januari—augusti 1948 och den andra september—december samma år. Materialinsamlingen för den första etappen pågick under september månad och för den andra etappen under januari—februari påföljande år.

Landsbygdsundersökningen 1951 planerades till att börja med så att den skulle avse tiden 1 oktober 1950—31 september 1951, enär man ansåg att resultatet eljest inte skulle hinna bli färdiga i tid för att kunna användas för den planerade nya dyrortsgrupperingen. De förberedande undersökningar som företogs under hösten 1951 avsåg därför den ovan nämnda tidsperioden.

I båda fallen, både när det gällde pensionärsundersökningen och landsbygdsundersökningen, fann man att det var ogynnsamt att göra intervjuer avseende en annan period än kalenderåret. För hushållens möjlighet att hänföra utgifterna till rätt tidpunkt synes det spela en avgörande roll, att man kan utgå från kalenderåret, vilket också skedde vid den slutliga undersökningen 1951. (Genom specialbearbetning av de uppgifter som var av intresse för dyrortsundersökningen kunde resultaten ändå komma fram i rätt tid.)

1954 års provundersökningar. På grund av de säsongvariationer som förekommer på de flesta utgiftsposter, står

det klart, att en levnadskostnadsundersökning måste bygga på uppgifter för ett helt år. Intervjuerna blir emellertid mycket långa (i 1951 års undersökning på landsbygden i genomsnitt 5,3 timmar och i 1952 års undersökning 4,4 timmar), och det vore i högsta grad önskvärt, om man kunde finna ett sätt att förkorta dem. Under våren 1954 gjordes en serie försök med intervjuer avseende endast en månad (april eller maj). Om en sådan metod skall användas, innebär det att olika hushåll skall intervjuas varje månad under ett helt år. Vinsten med en metod med intervjuer för en månad tillbaka i tiden skulle dels bestå i att intervjutiden blir kortare och dels i att minnesfelen kan väntas bli mindre, eftersom det bör vara lättare att komma ihåg utgifterna under den senaste månaden än för ett helt år tillbaka i tiden. Man skulle alltså i större utsträckning än vid årsintervjuer kunna bygga på minnesuppgifter i stället för på uppskattningar.

Månadsintervjuerna företogs endast bland högre inkomstagare. Intervjutiden blev 1,9 timmar mot 5,7 timmar för helårsintervjuer i motsvarande grupper vid 1952 års undersökning, dvs. på en tredjedel av tiden fick man uppgift om ungefär en tolfedel av årets inkomster och utgifter.

I och för sig var det mycket tilltalande att arbeta med en så kort tidsperiod som en månad, och på åtskilliga poster kunde man lätt få uppgifter, eftersom intervjupersonen utan svårigheter kunde erinra sig, vad som inträffat under den gångna månaden. Men för åtskilliga sådana ofta återkommande utgifter, som är svåra att komma ihåg, visade det sig, att intervjupersonerna uppgav sin uppskattade normala konsumtion i stället för att försöka erinra sig,

vilka utgifter som faktiskt hade gjorts under den aktuella månaden. I dessa fall kom sålunda den nya metoden inte att ge mycket större säkerhet än den gamla, eftersom man vid årsintervjuerna ofta utgår från en uppskattad normalförbrukning per vecka eller månad och med hjälp av denna konstruerar fram en årsförbrukning. Liknande uppskattningar var vanliga beträffande tvättmedel, lokala resor, tobak m. m. också vid månadsintervjuerna.

Nackdelarna med månadsintervjuer var enligt våra erfarenheter flera än fördelarna. Avgränsningen mellan månaderna visade sig vara mycket svår. En månad är tydligen ur intervjuersonens synpunkt inte samma självklart avgränsade period som kalenderåret. Till denna svårighet medverkar att avlöningsperioden ofta inte är densamma som kalendermånaden. Man kommer kanske ihåg vad man köpt sedan man fick sin lön, men det är mycket svårt att minnas hur mycket som fanns kvar av pengarna vid månadsskiftet, och vad man har köpt just dagarna mellan avlöningsstillfället och den första i påföljande månad. Eftersom avlöningsperioderna är olika från fall till fall, t. o. m. från familjemedlem till familjemedlem, är det omöjligt att i stället för månaden använda avlöningsperioden. Detta skulle inte heller vara lämpligt för personer med veckoavlönning. Dessa svårigheter finns naturligtvis också när det gäller årsintervjuer, men eftersom man där rör sig med större totalbelopp, blir det relativa felet betydligt mycket mindre, om någon utgift skulle bli felörd. På månadsintervjuerna kan det däremot bli avsevärt.

En annan sida av denna sak är att avstämningen mellan inkomster och utgifter blir svår att göra. Vid en årsintervju kan man utgå från att kassa-

hållningen är ungefär densamma vid de båda årsskiftena, såvida inte någon särskild omständighet, som intervjuersonen i så fall brukar ha lätt att komma ihåg, förelegat just då. Vid avstämning i samband med en månadsintervju kan tillfälliga olikheter i kassahållningen av betydligt mindre omfattning — och som därför är nästan omöjliga att komma ihåg — spela en avgörande roll.

Intervjuersonerna var ofta mycket angelägna att framhålla, att den månad som intervjun gällde inte alls var representativ för deras konsumtion. Häri ligger otvivelaktigt en viss risk. Intervjuersonen kan lätt frestas att i sådana fall uppge, vad han anser vara normalbelopp, vilket i så fall inte ger större säkerhet än vid årsintervjuer. Därjämte kan det ligga nära till hands att förtiga en större utgift som gjorts under intervju-månaden, eftersom man tycker, att den förvränger bilden av den normala konsumtionen. Många fann det också egendomligt, att stora årsbundna utgifter som hyra, försäkringar m. m. inte efterfrågades, om utgiften inte gjorts under den aktuella månaden. Man kan naturligtvis tänka sig att förutom de faktiska utbetalningar som gjorts under perioden också anteckna alla större fasta utgifter, men detta skulle förlänga intervjutiden betydligt. Tidsvinsten med månadsintervjuer skulle därigenom bli ganska liten.

För att särskilt undersöka de poster i budgeten som brukar vara svåra att få uppgifter om, tillfrågades ett antal hushåll endast om vissa utgifter under föregående månad. Följande utgiftsposter efterfrågades: livsmedel, kaffebröd, frukt och godsaker, restaurangbesök, toalett- och sjukvårdsartiklar, tyger, garner och sybehör, tobak, vin och sprit, nöjen, lottsedlar och tippning,

tidningar och tidskrifter samt resor. Varje hushållsmedlem, även barnen, ombads att mot viss ersättning föra bok över dessa utgifter under 14 dagar efter intervjun. Varje person fick en egen biankett.

De poster där den korta observationsperioden verkligen tycktes ge exaktare uppgifter än en längre period var tillfälliga restaurangbesök, nöjen samt resor i samband med nöjen, besök hos vänner etc. På övriga poster gjordes i stort sett uppskattningar som vid årsintervjuer, även om man på vissa punkter naturligtvis kunde erinra sig enstaka inköp. Den ena utgiften ger emellertid ofta associationer till den andra, och det förefaller som om det skulle vara lättare att utgifter blir bortglömda vid en delintervju, än om man går igenom alla utgiftsposter.

Beträffande jämförelsen mellan intervjuuppgifter och bokföringsuppgifter är det naturligtvis mycket svårt att säga något mera bestämt, när det gäller ett så litet material. Påsken, som för de flesta hushållen kom att omfattas av intervjun, försvårade givetvis också jämförelsen, och dessutom spelade tydligen säsongvariationerna in, vilket gällde framför allt tyger och sybehör (inkl. sylön) samt nöjen. Beträffande de senare kan påpekas, att biobesöken minskade, medan övriga inträdesavgifter (idrott, tivoli m. m.) ökade i jämförelse med intervjuuppgifterna. Fotoartiklar förekom också i större omfattning vid bokföringen än vid intervjuerna.

En stark ökning förekom också för posten kaffebröd, frukt och godsaker, troligen till stor del på grund av att man genom denna bokföringsundersökning också fick uppgift om barnens inköp. Vid intervjuerna kommer sådana inköp i mycket stor utsträckning inte

med, utan man får nöja sig med att anteckna barnens fickpengar som en klumppost.

Vad spriten beträffar hade praktiskt taget alla hushåll gjort stora inköp en månad tidigare, innan en väntad pris-höjning trädde i kraft, så att varken de inköp som gjorts strax före intervju-tillfället eller under den efterföljande bokföringsperioden kunde anses spegla den normala konsumtionen. Här blev det följaktligen omöjligt att få ut något av jämförelsen.

Hur påverkas undersökningskostnaderna? En metod med kortare intervjuer enligt de ovan nämnda försöken blir relativt kostnadskrävande. Ett större antal hushåll måste kontaktas, för att man skall kunna uppnå samma precision med månadsintervjuer som med årsintervjuer, och kostnaderna i form av arbete för att komma i kontakt med hushållen blir sålunda relativt sett mycket högre vid ett större antal kortare intervjuer. I någon mån motverkas detta av att själva intervjukostnaden per hushåll blir lägre. Helårsintervjuerna i 1952 års undersökning var i genomsnitt ungefär tre gånger så långa som våra provintervjuer för en månad.

Det enda fall då ett lika stort antal hushåll för hela året vid månadsintervjuer som vid årsintervjuer skulle ge samma precision, är om månadsutgiften för en vara vore = $1/12$ av årsmedeltalet, och om den relativa variansen vore lika stor i båda fallen. Något exempel på en sådan utgiftspost är säkerligen mycket svårt att finna i verkligheten, men vissa livsmedel, som t. ex. mjölk, avviker troligen ganska litet från en sådan modell. De allra flesta utgifter i en familj görs emellertid mera oregelbundet, och i dessa fall blir tydligen den relativa variansen

avsevärt större under en kortare period än under en längre. Givetvis är variansen också olika för olika poster i budgeten.

Något erfarenhetsmaterial att bygga en beräkning på finns tyvärr inte, men låt oss göra det tankeexperimentet, att det skulle erfordras 4 gånger så många månadsintervjuer som årsintervjuer för att ge samma precision. Intervjuerna fördelas över ett helt år med samma antal intervjuer per månad. Hur skulle då kostnaderna ställa sig?

Om månadsintervjuerna antas bli en tredjedel så långa som årsintervjuerna, innebär detta att själva intervjukostnaderna skulle komma att öka med ungefär en tredjedel. Under förutsättning att man kunde utnyttja samma intervjuare under hela året, skulle utbildningskostnaderna inte behöva öka något nämnvärt. Resekostnaderna inom intervjuområdena (inkl. restiden) skulle däremot bli mer än fyra gånger så höga. Eftersom ett mindre antal hushåll skall kontaktas varje månad, blir det svårare att kombinera besöken, vilket ger högre kostnader per intervju. I den mån ersättning till hushåll förekommer, t. ex. för efterföljande livsmedelsbokföring, ökar kostnaderna i direkt proportion till det ökade antalet deltagande hushåll. *Materialinsamlingen* skulle i sin helhet kunna beräknas bli nära dubbelt så kostsam vid månadsintervjuer som vid årsintervjuer.

Beträffande *bearbetningen* kan följande beräkningar göras. Granskningen bör bli något enklare, eftersom varje blankett endast omfattar en kort tidrymd. Åtskilliga kontrollmöjligheter bortfaller, då man inte har en hel årsbudget för varje enskilt hushåll. Kostnaderna skulle härigenom inte komma att öka fullt fyra gånger.

Kodningsarbetet ökar i direkt proportion till det ökade antalet intervjuer. Detsamma gäller stansning av hålkort. För maskinbearbetning i övrigt inträder endast en obetydlig ökning.

Tabellarbeten, arbetsledning, maskinskrivning etc. påverkas praktiskt taget inte alls av det större materialet.

En allmän fördel med en undersökning upplagd efter dessa linjer vore att arbetsbelastningen kunde bli jämnare, en faktor som kan beräknas sänka kostnaderna i viss mån.

Under ovan angivna förutsättningar och med utgångspunkt från att de olika kostnadsposterna får samma vikt i totalkostnaden som vid socialstyrelsens tidigare undersökningar, skulle kostnaderna för en undersökning byggd på intervjuer per månad kunna beräknas bli omkring dubbelt så höga som för en undersökning byggd på årsintervjuer.

Specialbearbetningar av bokföringsmaterialet. Bokföringarna har huvudsakligen avsett livsmedelsposten. Vid intervjuerna har den utvalda personen (hushållet) fått uppge en klumpsumma för livsmedelsutgifterna under året. För denna uppskattning har givetvis kvitton, räkningar, anteckningar etc. utnyttjats i den mån sådana funnits att tillgå. Genom en kortare tids bokföring i efterhand har uppgifter lämnats om livsmedelskonsumtionens sammansättning i detalj. På denna punkt är det nämligen utomordentligt svårt att få goda uppgifter vid en intervju, i synnerhet om man utöver utgiften också vill ha de inköpta eller konsumerade kvantiteterna angivna.

Vid de första undersökningarna efter kriget, nämligen 1947 års provundersökning och 1948 års pensionärsunder-

sökning, avsåg bokföringarna livsmedelskonsumtionen under en vecka strax efter intervjun. Härigenom fick man uppgifter avseende endast en årstid, vilket naturligtvis inte var tillfredsställande. Vid 1948 års allmänna levnads-kostnadsundersökning infördes därför en ny metod, som gick ut på att bokföringsperioderna fördelades över ett helt år. Härigenom skulle de säsongbetonade inköpen få sin rätta vikt i årsmedeltalen utan justeringar. — Samma metod har därefter tillämpats också vid 1951 och 1952 års undersökningar.

För att få geografisk spridning av hushållen har landet indelats i ett antal större områden, som alla bör vara företrädda varje bokföringsperiod. Inom dessa områden fördelas hushållen genom lottning på de olika bokföringsperioderna.

Vid 1948 års undersökning pågick bokföringarna under tiden april 1949—mars 1950. Bokföringstiden utgjorde för varje familj endast en vecka, och hushållen förnyades successivt, så att man för varje vecka under ett års tid erhöll material från $\frac{1}{52}$ av hushållen. Det är givetvis lättare att förmå slumpmässigt utvalda hushåll att medverka vid en bokföringsundersökning, om redovisningsperioden är kort, men å andra sidan försämras resultatet genom större slumpfel, ju kortare perioden är.

Vid 1951 års undersökning på landsbygden utökades bokföringsperioden till två veckor, bl. a. med hänsyn till att man på landsbygden mer eller mindre tvingas att koncentrera sina inköp på grund av avstånden till butiker. Endast en veckas bokföring kunde på grund härav väntas ge mera otillfredsställande resultat på landsbygden än i städerna. — Även vid 1952 års undersökning var bokföringstiden två veckor.

I nedanstående tablå anges andelen genomförda bokföringar i de tre senaste undersökningarna.

	Antal bokförare i % av		Bokförings-tidens längd
	utvalda hushåll	intervjuade hushåll	
1948—1949	51,1	76,8	1 vecka
1951—1952	79,0	82,6	2 veckor
1952—1953	62,5	69,8	2 »

Den största andelen genomförda bokföringar förekom på landsbygden, vilket tydligen sammanhänger med att det överhuvudtaget var betydligt lättare att få uppgifter från landsbygdshushållen än från stadshushållen.

En jämförelse mellan resultaten från de båda andra undersökningarna, av vilka 1948 års undersökning omfattade endast tätorter och 1952 års till större delen tätortshushåll, är av intresse.

Det är tydligt att deltagandet i bokföringen är starkt beroende av deltagandet i intervjuundersökningen och av det intresse för hela undersökningen, som har uppstått vid intervjun. I förhållande till de utvalda hushållen var deltagandet mindre 1948 än 1952, men en större andel av de intervjuade hushållen deltog i bokföringen 1948. Detta kan delvis förklaras med hänvisning till det större bortfallet vid intervjuerna. De hushåll som lät intervjuas sig 1948 kan antas ha varit mer positivt inställda till att lämna uppgifter överhuvudtaget än genomsnittet av dem, som lät intervjuas sig i 1952 års undersökning. Den längre bokföringstiden vid det senare tillfället kan till en viss grad ha minskat villigheten att delta. Som exempel kan nämnas, att ett mindre antal familjer sände in uppgifter för endast en vecka, och dessa kunde därför inte tas med vid bearbetningen. Dessutom hade socialstyrelsen vid den tidigare undersökningen ombud på de

olika orterna, som skötte kontakten med hushållen, under den tid bokföringen pågick. Vid 1952 års undersökning liksom 1951 skedde detta direkt från styrelsen per telefon eller brevledes.

Tab. 67. Inköpta livsmedel och naturprodukter enligt intervjuer och bokföring

	Kronor per år och person	Bokförings- uppgifterna i % av inter- vjuuppgif- terna
<i>1948—1949</i>		
Intervjuuppgifter	766	
Bokföringsuppgifter	849	110,8
<i>1951—1952</i>		
<i>Lantbrukare</i>		
Intervjuuppgifter	1 132	
Bokföringsuppgifter	1 206	106,5
<i>Icke lantbrukare</i>		
Intervjuuppgifter	921	
Bokföringsuppgifter	1 103	119,8
<i>1952—1953</i>		
Intervjuuppgifter	1 049	
Bokföringsuppgifter	1 114	106,2

I tab. 67 görs en jämförelse mellan livsmedelsutgiften enligt intervjuuppgifterna och enligt bokföringen. De senare har räknats upp till årsmedeltal, och intervjuuppgifterna har framskrivits med hjälp av förändringen i levnads-kostnadsindex för livsmedel under tiden mellan intervjuer och bokföring. Jämförelsen avser inköpta livsmedel + naturprodukter, medan restaurang- och konditoribesök är uteslutna. Ensamstående personer ingår ej, eftersom de i stor utsträckning äter ute och således inte blir helt jämförliga med övriga hushåll. Intervjuuppgifterna hänförs till samma hushåll som deltagit i bokföringen utom beträffande 1948—1949 års undersökning.

Som synes överstiger bokföringsuppgifterna intervjuuppgifterna i samtliga undersökningar.

Inför dessa siffror måste man naturligtvis fråga efter orsaken till olikheterna. Är intervjuuppgifterna för låga, eller är bokföringsuppgifterna för höga?

Om intervjuuppgifterna genomgående vore för låga, skulle man vänta sig en tendens till underskattning av hushållens hela konsumtion, eftersom vi inte känner till någon post med en motsvarande allmän överskattning. Vi har inte kunnat finna, att en genomgående underskattning av konsumtionen föreligger. Avstämningen mellan inkomster och utgifter vid intervjun ger inte något belägg för att så skulle vara fallet. Vid intervjus slut uträknas ett index-tal för förhållandet mellan inkomster och utgifter (inkomsten = 100), och detta index-tal har i alla tre undersökningarna gett ett medeltal på 100—101. Den jämförelse med den totala privata konsumtionen, som gjordes med utgångspunkt från 1952 års undersökning, utvisade inte heller, att en allmän underskattning skulle föreligga.

Det är väl känt, att bokföring brukar påverka den bokförandes handlande, ett faktum som är utgångspunkten för den propaganda för bokföring, som bedrivs i olika sammanhang. Genom att en person börjar skriva upp sina utgifter, blir han i regel mera ekonomiskt medveten, vilket åtminstone tillfälligt brukar leda till att han använder sina pengar på ett annat sätt än tidigare.

Vad speciellt beträffar en bokföring av livsmedelskonsumtionen finns det en ganska stor risk, att uppgifterna inte kommer att spegla hushållens normala konsumtion. Man har anledning att misstänka, att den ambitiösa husmodern under intryck av all upplysningsverksamhet och propaganda, som riktas mot henne, när det gäller kostens näringsvärde och rätta sammansättning, försöker göra mathållningen »riktiga-

re», kanske också »finare», under bokföringsperioden än vad den annars är. Ju kortare redovisningsperioden är, desto lättare är det att tillfälligt genomföra en sådan förändring. Kanske kan häri ligga en förklaring till de högre livsmedelsutgifterna enligt bokföringen.

Som tidigare nämnts omfattade bokföringarna två veckor i de båda senaste undersökningarna. Hushållen erhöll en blankett för varje vecka och uppmanades att skicka in den första, så fort den var ifylld. Meningen var att man därigenom skulle försöka undvika, att hushållen lät den tidigare veckans konsumtion påverka den följande. Genom att det sålunda finns två blanketter per hushåll, kan man undersöka, om det föreligger några skillnader i fråga om

konsumtionen under de båda veckorna, något som kanske kan ge en viss vägledning vid bedömning av hur konsumtionen påverkas av bokföring. Resultaten av denna jämförelse redovisas i nedanstående tablå.

Livsmedelsutgifterna 1:a och 2:a veckan i bokföringsperioden

	1:a veckan kr	2:a veckan kr	Indextal 1:a veckan = 100
1951 ¹			
Lantbrukare ...	110,97	100,59	90,6
Icke lantbrukare	87,49	81,65	93,3
1952	76,35	69,91	91,6

¹ Inklusivt konditori- och restaurangbesök.

Som synes var utgifterna bland lantbrukarna ca 10 % och bland icke lantbrukarna ca 7 % lägre andra veckan

Tab. 68. Utgifter för olika slag av livsmedel

Indextal för utgiften under andra veckan (1:a veckan = 100)	Varuslag	Utgift i medeltal kr per »genomsnittsvecka» ¹	I % av hela utgiften under veckan
70—73	Kalvkött, salt och rökt fisk, te och kakao	2,31	3,0
74—77	Fläskkotlett o. skinka, morötter o. andra rotfrukter ..	3,48	4,5
78—81	—	—	—
82—85	Enklare kaffebröd, öl, läskedrycker	3,64	4,8
86—89	Ost, färsk fisk o. skaldjur, ägg, rågmjöl o. annat mjöl, makaroner, färsk frukt, karameller och choklad, hårt matbröd	14,50	18,9
90—93	Smör, annat matfett, salt fläsk, vetemjöl, potatis, färsk grönsaker, torkade o. konserverade grönsaker, soppkonserver o. dyl.	16,18	21,1
94—97	Köttfärs, köttkonserver, charkuterivaror, fisk- och skaldjurskonserver, mjukt matbröd, kex, fruktkonserver, socker, sirap o. honung, kaffe	22,26	29,0
98—101	Mjölk och grädde, gryn och flingor, finare kaffebröd, tårtor och småbröd	9,91	12,9
102—105	Nötkött, salt, kryddor och jäst, puddingpulver och snabbak, färdiglagad mat	3,34	4,4
106—109	—	—	—
110 o. däröver	Inälvor, höns och fårkött etc.	1,09	1,4
	Summa	76,71	100

¹ Genomsnitt för alla veckor under året.

än första veckan. I 1952 års undersökning var motsvarande tal 8 %. Antalet konsumtionsenheter var exakt detsamma under de båda veckorna.

Materialet från den sista undersökningen har bearbetats veckovis också i fråga om konsumtionen av olika varuslag. När man skall dra slutsatser av detta, måste man vara ytterligt försiktig. Avvikelser, som procentuellt sett ter sig avsevärda, hänför sig kanske till en genomsnittligt sett ytterst obetydlig post, där en skillnad på några ören kan ge starka utslag i relativtalen. Kommentarererna får därför begränsas till ett fåtal större poster.

Av de 41 olika poster, som redovisas i tab. 68, var det en tredjedel, som inte visade någon nämnvärd avvikelse ($\pm 5\%$) beträffande konsumtionen under de båda veckorna, medan 17 poster avvek med mer än 10 %. Bland dessa var det endast en post, som uppvisade större konsumtion den andra veckan, och den var genomsnittligt sett mycket obetydlig.

De viktigare varuslag, vilkas konsumtion var praktiskt taget oförändrad under de båda redovisningsperioderna, är mjölk och grädde, mjukt matbröd, finare kaffebröd, kaffe, nötkött och socker.

Den minskade konsumtionen under andra veckan av kalvkött, fläskkotlett och skinka, vilken uppgick till endast omkring tre fjärdedelar av första veckans konsumtion, är särskilt framträdande. Nedgången drabbade vidare allt slags fisk, färsk frukt och grönsaker, mjöl och makaroner, potatis och matfett. Dessa siffror ger en antydning om att en viss konsumtionsomläggning synes äga rum i samband med en påbörjad bokföring.

Som allmän slutsats av de specialbearbetningar som gjorts av materialet från bokföringarna kan sägas, att redovisningsperioden av allt att döma hittills varit alltför kort för att kunna ge ett tillfredsställande resultat. Därjämte har materialet varit alltför litet.

Glossary in English

abonnemang	subscriptions	bil	motorcar
agaspis	Aga cooker	biograf	cinema
aktie(r)	share(s)	blandade hushåll	mixed households
allmänna trafikmedel	public conveyance(s)	blommor	flowers
allmänt barnbidrag	general child-allowance(s)	blus	blouse(s)
amortering	amortization	bokföring	bookkeeping
andel	share (in cooperative societies)	bomullsklänning	cotton dress
annan, andra	other (sing & plur.)	bomullsstrumpor	cotton stockings
ansvarsförsäkring	third-party indemnity insurance	borstar	brushes
antal	number (of)	bortfall	non-response
anträffbar	available, could be found	bortovaro	absence
arbetare	worker(s), employee(s)	bostad	dwelling
arbete	work, labour	bostadsrabatt	discount on house rent
arbetsgivarbostad	worker's dwelling provided by the employer	bostadsrättslägenhet	apartment purchased (without actual property ownership) from a cooperative building society
arbetsgivare	employer	bostadssocialt syfte (lägenhet upplåten i)	apartment let on special subsidized terms to a family with children, a pensioner or an old person
arbetskläder	working clothes	bottiner	gumboots, »bootees»
arbetslöshetskassa	unemployment insurance benefit society	brandförsäkring	fire insurance
armatur	fittings	bruttoinkomst	gross income
art	kind (of)	bränsle	fuel
arv	inheritance	byxor	trousers
arvode	fee	båt	boat
avlopp	drainage	bär	berries
avstämning (mellan inkomster o. utgifter)	reconciliation (between incomes and expenditures)	böcker	books
babyutstyrel	baby clothes (set of)	centralvärme	central heating
bad	bath	charkuterivaror	cured meats
badrock	bathing robe	civilstånd	civil status
badrum	bathroom	cykel	bicycle
bank	bank	daghem	day-nursery
banktillgodohavande	credit balance at bank	daglig	daily
barn	child(ren)	dammsugare	vacuum-cleaner
barnfamiljer	families with children	deltidsarbete	part-time job
barnoverall	child's overalls	differens	difference
barnvagn	baby carriage	diverse utgifter	sundry expenses
bearbetning	compilation	draperier	hangings, drapery
befolkning	population	driftskostnader	running costs
begravningskassa	burial fund	droskbil	taxi-cab
begravningskostnader	funeral expenses	dryck	beverage
behandling (t. ex. på sjukhus)	treatment (e. g. at a hospital)	dräkt	costume
beklädnad	clothing	dukar	tablecloths
bekvämligheter	conveniences	dödsfall	a person's decease
besök	visit(s)	egen, eget, egna	(a person's) own
bidrag	allowance(s)	egentlig landsbygd	rural districts proper

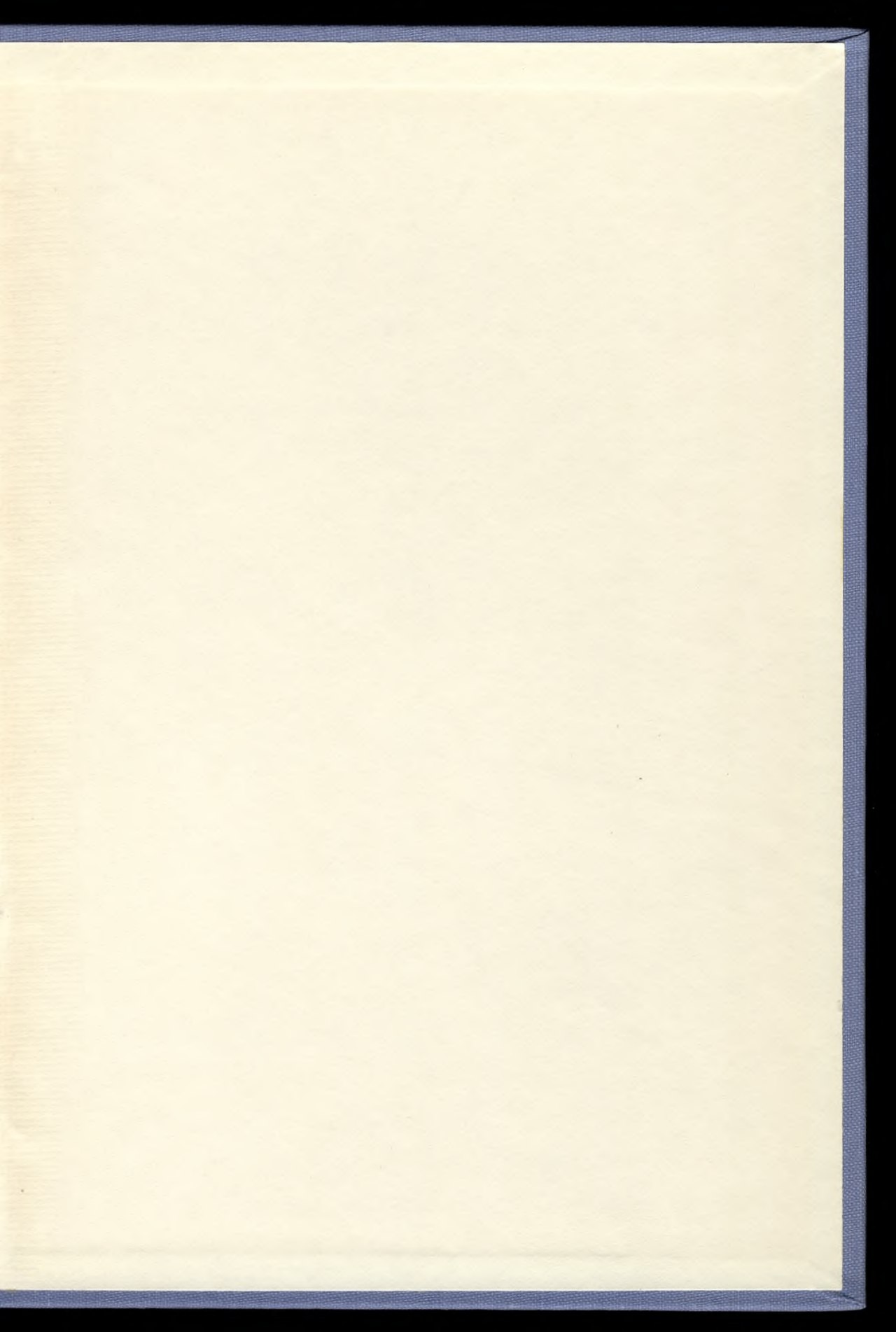
egentligt bortfall	actual non-response	försäkringsavgifter	insurance premiums
eget hem	a single-family home	förtäring utom hemmet	eating out
egna produkter	(a farm's, a garden's) own produce	föret	married before
ej anträffbar	not at home, not to be found	förvärvsarbetande	working at a gainful occupation
ekonomisk förening	economic association	galoscher	galoshes
eldningsolja	furnace oil	gardiner	curtains
elektricitet	electricity	garn	yarn
element	electric radiator	gas	gas
elplatta	electric hot-plate	gasspis	gas stove
elspis	electric stove	gemensam	common
enkelrum	one-roomed flat	genomsnittlig	average
ensamstående	living alone (without dependants)	gift	married
enskilt	private	glas	glass
erlagda (skatter och räntor)	paid (taxes and interest)	glasögon	eyeglasses
fackföreningsavgift(er)	trade union membership fee(s)	glesbebyggelse	sparsely populated districts
fastighet	real estate	glödlampor	electric light bulbs
fastighetsskatt	property tax	golvur	grandfather's clock
fastighetsköp	purchase of real estate	granskning	examination
fickpengar	pocket money	grupp	group
film (rullar)	(camera)films	gryn	grain, grits, groats
filtar	blankets	gräde	cream
fisk	fish	grönsaker	vegetables
fjäderfä	poultry	gymnastik	gymnastics
flerfamiljshus	apartment house	gåvor	presents, gifts
flicka, flickor	girl, girls	gäster	guests
flytta(t)	move, (moved)	halsduk	scarf
flyttningskostnader	(removal cost) cost of moving	handdukar	towels
folkpension	national pension	handfat	wash-basin
folkräkning	census	handskar	gloves
fond	fund	hatt	hat
fordon	vehicle(s)	helinackordering	board and lodging
fotogen	paraffin	heltidsarbete	full-time job
fotogenkök	paraffin stove, primus stove	hembiträde	domestic servant
frakt	freight	hembjälp	domestic help
fria måltider	free meals	hemmavarande	living at home
fritt upplåten	rent-free	hemutrustning	furniture and fittings
frukt	fruit	hink	pail, bucket
fullföljd	completed	hobbyutgifter	hobby expenses
färdiglagad mat	prepared food	hotell	hotel
förbättring	improvement	husdjur	domestic animal
fördelning	distribution, grouping	husgeråd	household goods
föreningsavgifter	union (society) membership fees	hushåll	household
företag	enterprise, undertaking, firm	hushållsföreståndare	head of a household
företagare	entrepreneur, employer	hushållslinne	household linen
företagsledare	manager, head of the business	hushållsmaskiner	household machines
		hushållsmedlem	member of a household
		hushållspapper	household paper
		hushållstextilier	household textiles
		hushållstyp	type of household
		husligt arbete	housework
		husmödrar	housewives

hustru	wife	kokkärl	pots and pans
huvudbonad	headgear	kokvrå	kitchenette
huvudperson	head of the household	kol, koks	coal, coke
hyra, hyrd	rent, rented	konditoribesök	visits to teashops
hålfotsinlägg	(in a shoe) arch-sup- port	konserver	tinned food, preserves
hålkort	punch card	konstföremål	pictures etc.
hårt matbröd	crisp bread	konsumtion	consumption
hårvård	(visits to) hairdresser's and barber's	konsumtionsenhet	unit of consumption
hög, högre, högst	high, higher, highest	konsumtionsutgift	expenditure on con- sumer goods
högre tjänstemän	clerk, official, higher- grade	kostnad	cost, charge
höns	chicken(s), poultry	kostym	suit
icke lantbrukare	non-farmer	kontant	cash
inackordering	boarding, boarder	kontantinnehav	cash-in-hand
inackorderingsavgift	payment for board	kontantöverskott	surplus of cash
inbrottsförsäkring	burglary insurance	kvinnor, kvinnor	woman, women
inkomster	incomes	kuddar	cushions, pillows
inkomstklass	income bracket	kurs	(instructional) course
inkomstkälla	source of income	kursavgifter	fees for courses
inkomsttagare	income-earner	kvartil	quartile
inköp	purchase(s)	kyllskåp	refrigerator
inköpsfrekvens	frequency of purchases	kök	kitchen
inköpta varor	bought goods	köksmaskin	kitchen machine
in natura	(benefits) in kind	köksutrustning	kitchen equipment
inneboende	lodger	kön	sex
insättning	deposit (in a bank)	köpa	buy
intervjuorter	places where interviews were held	kött	meat
intervjutid	time of interview	köttkonserver	tinned meat
inträdesavgifter	tickets (for entertain- ments, etc.)	lakansväv	sheeting
inventarier	furniture, fixtures, fitt- ings, plant	landsbygd	rural district(s)
investering	investment	lantbrukare	farmer(s)
jacka	jacket	leksaker	toys
jordbruk	agriculture, farming	lekskolor	nursery schools
jordbruksfastighet	farm (property)	lektioner	lessons
kaffe	coffee	levnadskostnadsunder- sökning	inquiry into family ex- penditure (lit. the cost of living)
kaffebröd	buns, coffee-rolls	livförsäkring	life insurance
kakao	cocoa	livränta	annuity
kakor	cakes	livsmedel	food(stuffs)
kamera	camera	ljus	light
kapitalförtäring	capital consumption	lottsedlar	lottery tickets
kapitalinsats	capital investment	lyse	light(ing)
kappa	(woman's) coat, cloak	låg, lägre, lägsta	low, lower, lowest
kasserad	discarded (information)	lågskor	shoes
kemisk tvätt	dry-cleaning	lån	loan(s)
klockor	watches	lägenhet	flat, apartment
kläder	clothes	lägre tjänstemän	clerk, official, lower- grade
klädesplagg	article of clothing	läkararvode	doctor's fees
klänning	dress	längd	duration, length
kofta	cardigan, jumper	läroböcker	school books
		läskedrycker	mineral waters, soft drinks

läsning	reading	nöjen	entertainment
lön	wage, salary	nötkött	beef
löntagare	wage-earner, salary- earner	obligationer	government bonds
lösnummer	single copy(ies)	och	and
madrasser	mattresses	oförändrad	unchanged
makar med barn	husband and wife with children	ogift	unmarried
makar utan barn	husband and wife with- out children	olycksfallsförsäkring	accident insurance
makaroner	macaroni	omkostnader för grav	cost of upkeep of grave
man, män	man, men	område	district, area
mangel, mangling	mangle, mangling	ort	place, locality
margarin	margarin	ortsgrupp	group of towns (places)
mat	food	ost	cheese
material	material	parfym	perfume
materialinsamling	collection of material	penninginrättning	financial institution
mattfett	edible oils and fats	penningmedel	money, cash
matlagningsredskap	cooking utensils	pension	pension (on retirement etc.)
matsilver	table silver	pensionat	pension, boarding- house
mattor	carpets, mats	pensionsförsäkring	annuity insurance
medelfel	standard error	pensionsstyrelsen	The Pensions Commis- sioners' Board
medeltal	average, mean	pensionär	pensioner
median	median	person(er)	person(s)
medicin	medicine	pjäxor	ski-boots
minderårig	minor (child[ren])	planläggning	planning
minskade tillgångar	reduced assets	pojke, pojkar	boy, boys
minskning	reduction, decrease	porslin	china, porcelain
mjukt matbröd	bread (white or brown)	portfölj	document case, port- folio
mjöl	flour, meal	postavgifter, postporto	postage
mjölk	milk	potatis	potatoes
moped	powered bicycle	prenumeration	subscription (for newspaper etc.)
morgonrock	dressing-gown	primär urvalsenshet	primary sampling unit
motorecykel	motorcycle	procentuell	in per cent, percentage (adj.)
motorfordon	motor vehicle(s)	produkter	farm and garden produce
musikinstrument	musical instrument	proppar	(electric) fuses
myndighet	authority	pälsverk	furs
måltidsdrycker	table beer etc.	radiolicens	radio licence
möbelyger	furniture fabrics, up- holstery	rakapparat	(electric) razor
möbler	furniture	rakblad	razor blade
mössa	cap	rakhyvel	safety razor
nattkläder	night-clothes	rakkräm	shaving cream
natura	in kind	rakning	shaving
naturakosumtion	consumption in kind	realisationsköp	purchase(s) at a sale
naturaposterna	items of benefits in kind	redskap	implements, tackle
naturligt bortfall	natural non-response	regelbunden	regular
nedre kvartil	lower quartile	regnkläder	rain-clothes
nedsatt	reduced	rekreation	recreation, holiday
negativ	negative	rengöringsmedel	cleaning materials
nettosparande	net saving		
nyanläggning	new construction		
nylonstrumpor	nylon stockings		

renhållning	refuse removal	sotning	chimney-sweeping
reparationer	repairs	sparande	saving(s)
reseutgifter	travelling expenses	specerier	groceries
resor	travelling	sportutrustning	sports gear
restaurangbesök	visits to (taking meals at) restaurants	spridning	dispersion
Riksförsäkringsanstal- ten	The National Insurance Department	sprit	alcohol, spirit(s)
rikssamtal	long-distance (tele- phone) call	stearinljus	candle(s)
rotsaker	rooterops	stekpanna	frying pan
rum	room(s)	stickprov	sample
rumsuthyrning	letting-out rooms	storlek	size
räntor	interest	strumpor	stockings, socks
rättshjälp	legal aid	strykjärn el.	electric iron
rörelse (företag)	business, enterprise	strykning	ironing
saknas	is (are) lacking, missing	studerande	student(s)
sammansättning	composition	stålull	steel-wool
samtliga	all (households)	stärkning	starching
semester	holiday(s)	svagdricka	table-beer
servetter	serviettes	svampar	sponges
servis	china	sybehör	sewing materials
sidenklänning	silk dress	sylön	dressmaker's, tailor's bills
silkesstrumpor	silk stockings	symaskin	sewing machine
silversaker	silverware, silver service	sysselsatt	employed, occupied (with)
sjukdom	sickness, disease	sågning	sawing
sjukhusvård	hospital care, treatment	sällskapsspel	parlour (family) games
sjukförsäkring	health insurance fund	sängkläder	bed-clothes
sjukvård	medical care	sänglinne	bed-linen
sjukvårdsartiklar	medical supplies	tandkräm	toothpaste
självproducerad	home-made	tandläkararvode	dentist's fees
skaldjur	shell-fish	taylor	pictures
skattefritt	tax-free, exempted from tax	taxeringsnämnd	Assessment Board
skattepliktigt	(income, property) liable to tax	te	tea
skatter	taxes	telefon	telephone
skinnkläder	leather clothing	telefonavgifter	telephone charges
skjortor	shirts	tidning	newspaper
skola	school	tidskrift	periodical, magazine
skolutrustning	school books etc.	tillfällig	incidental, occasional
skor	shoes	tillgångar	assets, resources
skoreparationer	shoe (boot) repairs	tillhoppa	(added) together, totalling
skrivmateriel	writing materials, stationery	tippning	football pools
skönhetsmedel	beauty aids	tjänst (inkomst av)	earnings from service
slipsar	ties	tjänsteman, högre	clerk, official, higher- grade
släktingar	relatives	tjänsteman, lägre	clerk, official, lower- grade
smycken	jewellery	tjänstepension	pension on retirement
smålägenheter	small apartments	toalettartiklar	toilet articles
smör	butter	toalettpapper	toilet paper
sociala bidrag	social allowances	tobak	tobacco
socialklass	social class	tofflor	slippers
socker	sugar	tomträttsavgäld	leasehold rent, ground rent
sommarstuga	summer cottage	traktamente	(daily) allowance (for expenses)

trädgård	garden	verktyg	tool(s)
tvål	soap	villaköp	house purchase
tvätt	laundry bills	vin	wine
tvätt och rengöring...	cleaning materials	vistelse	stay, sojourn
tvättbräda	washboard	vuxen, vuxna	adult(s)
tvättgryta	copper (for laundry)	vägda	weighed, weighted
tvättmaskin	washing machine	vägran	refusal
tvättpulver	washing powder	värdepapper	securities
tvättstuga	wash house	värdering	valuation
tyger	dress materials	väschor	bags
täcken	quilts	vävning	weaving
tändstickor	matches	vävstol	hand loom
tätort(er)	urban area(s)		
underkläder	underwear	ylleklänning	woollen dress
understöd	(financial) relief	yllestrumpor	woollen stockings
undersökning	inquiry, investigation	yrkesställning	occupational position (standing)
undervisning	instruction, teaching		
uppgift	information, data	åkerareal	area of tillage
upplåtelseform (för bo- stad)	form of lease (for a dwelling)	ålder	age
upptagna lån	loans raised	åldersfördelning	grouping by ages
ursprungligt	original	åldersgrupp	age group
urval	sample, selection	år	year(s)
utdelning	dividend	återbetkomna lån	loans repaid (by the borrower)
utfallna livförsäkringar	(amount of) life insur- ance fallen due	återbetalda lån	loans repaid (to the lender)
utgifter	expenses, expenditure	ägare	owner(s)
utlandet	foreign countries, abroad	ägg	egg(s)
utlånade medel	money lent	äktenskap	marriage
utrustning	equipment	äktenskapets längd ..	duration of the marri- age
utvald(a)	selected	änka, änkring	widow, widower
varor	goods		
varuslag	kind of goods	ökade tillgångar	increased assets, re- sources
vatten	water	ökning	increase
vattenklosett	water-closet, W. C.	öl	beer
vecka	week	öppna marknaden ...	the open market
veckotidning	weekly paper, maga- zine	överrock	overcoat
ved	firewood	övre kvartil	upper quartile
vedspis	wood-stove	övrigt, övriga	other
verkmästare	(works) foreman	övriga utgifter	sundry expenses, expenditure

Pris häftad kr. 1:50
inbunden > 5:—